

॥ नमो नमो निम्मलदंसणस्स ॥

आगमसूत्र

सटीक अनुवाद

२६

अनुवाद श्रेणी सर्वक -

मुनि दीपरत्नसागर

બાલબ્રહ્મચારી શ્રી નેમિનાથાય નમઃ

નમો નમો નિમ્મલદંસણસ્સ

પ.પૂ. શ્રી આનંદ-કામા-લલિત-સુશીલ-સુધર્મસાગર ગુરૂબ્યો નમઃ

આગમસતીક અનુવાદ

૦ નિશીથ ૦ બૃહત્કલ્પ
૦ વ્યવહાર ૦ દશાશ્રુતસ્કંધ
૦ જુતકલ્પ

-: અનુવાદ-શ્રેણીના સર્જક :-

મુનિ દીપરત્નસાગર

તા. ૨૩/૧૦/૨૦૦૯

શુક્રવાર

૨૦૬૬ કા.સુ.૫

આગમ સતીક અનુવાદ
ભાગ ૧ થી ૪૨ સંપૂર્ણ
મૂલ્ય-૩૧-૧૦,૦૦૦

૦ શ્રી શ્રુત પ્રકાશન નિધિ ૦

સંપર્ક સ્થળ

આગમ આરાધના કેન્દ્ર, શીતલનાથ સોસાયટી
ફ્લેટ નં. ૧૩, ચોથે માળે, બહાઈ સેન્ટર,
ખાનપુર, અમદાવાદ.

આગમ સટીક અનુવાદના

આ ભાગ - ૨૯ માં છે...

૦ નિશીથ આદિ પાંચ છેદ સૂત્રો -

-૦- નિશીથ - છેદસૂત્ર-૧

-૦- બૃહત્કલ્પ - છેદસૂત્ર-૨

-૦- વ્યવહાર - છેદસૂત્ર-૩

-૦- દશાશ્રુતસ્કંધ - છેદસૂત્ર-૪

-૦- જુતકલ્પ - છેદસૂત્ર-૫

— x — x — x — x — x — x — x —

--: ટાઈપ સેટીંગ :-

શ્રી મહાકાલી એન્ટરપ્રાઈઝ
ચાંદલોડિયા, અમદાવાદ.
(M) 9824419736

--: મુદ્રક :-

નવપ્રભાત પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ
ઘીકાંટા રોડ, અમદાવાદ.
Tel. 079-25508631

૦ વંદના એ મહાન્ આત્માને ૦

વિક્રમ સંવત-૨૦૬૧માં ફાગણસુદ-૩ નો દિવસ અને મંગલપાર્વણના ખાંચામાં શ્રી શાંતિનાથ પરમાત્માની વર્ષગાંઠનો પ્રસંગ, અતિભવ્ય અને ઘણી જ લાંબી રથયાત્રાના પ્રયાણની ઘડીએ, આગમોના ટીકા સહિતના અનુવાદ કરવા માટેની મનોભાવનાનું જેમના મુખેથી વચન પ્રાગદ્ય થયું, અંતરના આશીર્વાદ, સૂરિમંત્રથી અભિમંત્રિત વાસ ચૂર્ણનો ક્ષેપ અને ધનરાશિની જવાબદારીના તથાશક્ય સ્વીકાર સહ જેમની કાર્ય પ્રેરણાની સરવાણીમાં ભીંજતા મારા ચિત્તે આશિર્વ અનેરો હર્ષોલ્લાસ અનુભવ્યો. જેમની હયાતી દરમ્યાન કે હયાતી બાદ પણ, જેમના નામસ્મરણ માત્રથી આ કાર્ય વિઘ્નરહિતપણે મૂર્ત સ્વરૂપને પામ્યું, એવા...

પૂજ્ય આચાર્યશ્રી ઋચકચંદ્રસૂરીશ્વરજી મં ના
ચરણ કમળમાં સાદર કોટીશઃ વંદના

૦ કેમ ભૂલાય એ ગુરુદેવને પણ ? ૦

યાત્રિ પ્રતિ અંતરંગ પ્રીતિથી યુક્ત, અનેક આત્માઓને પ્રવજ્યા માર્ગે પ્રયાણ કરાવનાર, સંયમમૂર્તિ, પ્રતિ વર્ષ ઉપધાન તપ વડે શ્રાવકધર્મના દીક્ષા દાતા, શારીરિક સમસ્યાઓ વચ્ચે પણ બંને શાશ્વતી ઓળીની આરાધનાને જ ચૂકનારા, સાગર સમુદાયમાં ગચ્છાધિપતિ પદને શોભાવનારા અને સમર્થ શિષ્ય પરિવારયુક્ત એવા મહાન વિભૂતિરત્ન-

પૂજ્ય આચાર્યશ્રી દેવેન્દ્રસાગરસૂરીશ્વરજી મં

જેમના આજીવન અંતેવાસી, શાસનપ્રભાવક

પૂજ્ય આચાર્યશ્રી હર્ષસાગરસૂરિજી મ.સા.

જેમણે આ અનુવાદ કાર્ય માટે ઘણાં વર્ષો પૂર્વે પ્રેરણા કરેલી અને આ કાર્ય સાધ્યંત પાર પહોંચાડવા માટે વિપુલ ધનરાશિ મોકલાવી.

ઉક્ત બંને આચાર્ય ભગવંતોની અસીમ કૃપા અને તેઓ દ્વારા પ્રેરિત સંઘો થકી થયેલ ધનવર્ષાના બળે પ્રસ્તુત કાર્ય મૂર્તસ્વરૂપ પામ્યું.

આગમ સટીક અનુવાદના

આ ભાગ **૨૯** ની

સંપૂર્ણ દ્રવ્ય સહાયના પ્રેરણાદાતાશ્રી

વર્ધમાન તપોનિધિ પૂજ્ય આચાર્યદેવ

શ્રીમદ્ વિજય ભક્તિસૂરીશ્વરજી મ.ના

સાધ્વીશ્રી સૌમ્યાપ્રજ્ઞાશ્રીજી મ.

તેઓશ્રીની પ્રેરણાથી લાભલેનાર

શ્રી કસેલીબાગ શ્વે.મૂ.પૂ. જૈન સંઘ

વડોદરા

અનુદાન દાતા

આગમ સટીક અનુવાદના કોઈ એક ભાગના સંપૂર્ણ સહાયદાતા

સચ્ચારિત્ર ચુડામણી પૂજ્ય ગચ્છાધિપતિ સ્વ. આચાર્યદેવ
શ્રીમદ્ દેવેન્દ્રસાગરસૂરીશ્વરજીના આજીવન અંતેવાસી
સદ્ગુણાનુરાગી પૂજ્ય આ.દેવશ્રી હર્ષસાગરસૂરિજી મ.ની
જ્ઞાનઅનુમોદક પ્રેરણાથી પ્રેરિત
શ્રી અઠવાલાઈન્સ જૈન શ્રેતાંબર મૂર્તિપૂજક સંઘ
તથા શ્રી શેઠ ફૂલચંદ કલ્યાણચંદ ઝવેરી ટ્રસ્ટ, સુરત.
૧૬ ભાગોના સંપૂર્ણ સહાયક થયેલ છે.

પરમપૂજ્ય સરળ સ્વભાવી, ભદ્રિક પરિણામી, શ્રુતાનુરાગી
સ્વ. આચાર્યદેવશ્રી વિજય ઋચકચંદ્રસૂરીશ્વરજી મ.સા.ની
પુનિત પ્રેરણાથી ૧૦ ભાગો માટે
નીચેના સંઘો સહાયક થયા છે.

(૧) શ્રી મંગલપારેખનો ખાંચો, જૈનસંઘ, અમદાવાદ	બે ભાગ.
(૨) શ્રી ભાવનગર જૈન શ્રે.મૂ.પૂ. સંઘ, ભાવનગર	બે ભાગ.
(૩) શ્રી આદિનાથ જૈન શ્રે. મૂ.પૂ. સંઘ, નવસારી	બે ભાગ.
(૪) શ્રી ગિરિરાજ સોસાયટી આદિનાથ જૈન સંઘ, જોટાદ	બે ભાગ.
(૫) શ્રી જૈન શ્રે. મૂ.પૂ. તપાગચ્છ સંઘ, જોટાદ	એક ભાગ.
(૬) શ્રી પાર્શ્વભક્તિદામ જૈન ધાર્મિક ટ્રસ્ટ, તણસા	એક ભાગ.

[પરમપૂજ્ય આચાર્યદેવ શ્રી ઋચકચંદ્રસૂરીશ્વરજીની પ્રેરણાથી તેમના સમુદાયવર્તી શ્રમણીવચારિઓ તરફથી પ્રાપ્ત સહાયની નોંધ આગળ છે.]

સુવિશાલ ગચ્છાધિપતિ આચાર્યદેવેશ શ્રીમદ્ વિજય રામચંદ્ર સૂરીશ્વરજી મ.સા.ના સમુદાયવર્તી વૈયાવસ્ય પરાયણ પંચ્યાસ પ્રવર શ્રી વજસેનવિજયજી મ.સા.ની પ્રેરણાથી એક ભાગ- શ્રી હાલારતીર્થ આરાધના ધામ, વડાલિયા, સીંહણ, તરફથી

આગમ સટીક અનુવાદ શ્રેણીના સર્જક મુનિશ્રી દીપરત્નસાગરજીની પ્રેરણાથી આ બે દાતાઓએ મળીને એક ભાગ માટે સહાય કરી છે.

(૧) શ્રી જૈન શ્લોક મૂર્તિ સંઘ, યાનગઢ

(૨) શાહ હંજરીમલજી ભૂરમલજી, કર્નૂલ.

પૂંપૂં કિયારૂચિવંત, પ્રભાવક, આદ્ય નામકર્મધર સ્વર્ગસ્થ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજય ઋચકચંદ્રસૂરીશ્વરજીથી પ્રેરિત પુન્સવંતી શ્રમણીવચાઓની પ્રેરણાથી પ્રાપ્ત અનુદાનો

૧- વર્ધમાન તપોનિધિ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજય ભક્તિસૂરીશ્વરજી સમુદાયવર્તી મિલનસાર સાધ્વીશ્રી સૌમ્યાપ્જાશ્રીજીની પ્રેરણાથી ત્રણ ભાગો માટેની દ્રવ્ય સહાય પ્રાપ્ત થઈ છે, તે આ પ્રમાણે-

- (૧) શ્રી કરેલીબાગ, શ્લોકમૂંપૂં જૈનસંઘ, વડોદરા.
- (૨) શ્રી કરેલીબાગ, જૈન સંઘની શ્રાવિકા બહેનો, વડોદરા.
- (૩) શ્રી ભગવાન નગરનો ટેકરો, જૈનસંઘ, અમદાવાદ.

૨- સુવિશાળ પરિવારયુક્તા સાધ્વીશ્રી ભાવપૂર્ણાશ્રીજી મંની પ્રેરણાથી “શ્રી ક્ષેત્રપાલ ભક્તિ ટ્રસ્ટ” - નવસારી તરફથી.

૩- વર્ધમાન તપોનિધિ પૂજ્ય આચાર્યદેવશ્રી ભક્તિસૂરીશ્વરજી મં ના સમુદાયવર્તી પ.પૂ. સાધ્વીશ્રી ધ્યાનરસાશ્રીજી તથા સાધ્વીશ્રી પ્રફુલ્લિતાશ્રીજીની પ્રેરણાથી -

“શ્રી માંગરોળ જૈન શ્લોક તપ સંઘ, માંગરોળ - તરફથી.

૪- પરમપૂજ્યા જયશ્રીજી-લાવણ્યશ્રીજી મઠના પરિવારવર્તીની સાધ્વીશ્રી સત્યાનંદશ્રીજી મ.સા.ની પુનિત પ્રેરણાથી

“શ્રી ગાંધીનગર જૈન સંઘ, બેંગલોર - તરફથી.”

૫- પરમપૂજ્ય ક્રિયારૂચીવંત આઠદેવશ્રી ભક્તિસૂરીશ્વરજી મઠના સમુદાયવર્તી શ્રમણીવર્યા મોક્ષનંદિતાશ્રીજી મઠની પ્રેરણાથી

“શ્રી વલ્લભનગર જૈન શ્રેઠમૂંપૂ સંઘ, વલ્લભનગર, ઇન્દોર

પરમપૂજ્ય આગમોદ્ધારક, સામાયારી સંરક્ષક, બહુશ્રુત આચાર્યદેવ આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મ.સા.ના સમુદાયવર્તી શ્રુત અનુરાગીણી શ્રમણીવર્યાઓની પ્રેરણાથી પ્રાપ્ત સહાયો.

(૧) પરમપૂજ્યા નીડરવક્તા સાધ્વીશ્રી ચંદ્રયશાશ્રીજી મઠથી પ્રેરિત

-૧- શ્રી ત્રિલોકપદ્મ ચિંતામણિધામ જૈન સંઘ, અંધેરી, મુંબઈ.

-૨- શ્રી મહાવીરનગર જૈન દહેરાસરજી ટ્રસ્ટ, નવસારી.

(૨) અપ્રતિમ વૈયાવૃત્યકારિકા પ.પૂ. મલય-પ્રગુણાશ્રીજી મઠના શિષ્યા સુસંવાદી પરિવારયુક્તા સાધ્વીશ્રી પ્રશમશીલાશ્રીજી મઠના શ્રુતાનુરાગી શિષ્યા સાશ્રી પ્રશમરત્નાશ્રીજીની પ્રેરણાથી-

“શ્રી શ્વેતાંબર જૈન તપાગચ્છ સંઘ,” વાંકાનેર.

(૩) પરમપૂજ્યા માતૃહૃદયા સાધ્વીશ્રી અમિતગુણાશ્રીજી મઠની પ્રેરણાથી

- “શ્રી આદિનાથ જૈન શ્રેઠ સંઘ,” ભોપાલ.

(૪) પરમપૂજ્યા વર્ધમાનતપસાધિકા, શતાવધાની સાધ્વીશ્રી અમિત-ગુણાશ્રીજી મઠની પ્રેરણાથી-૧૦૦ ઓળીની પૂર્ણાહૂતિ નિમિત્તે

“કરચેલીયા જૈન શ્રેઠ મહાજન પેટી,” કરચેલીયા, સુરત.

(૫) શ્રમણીવર્યા ભક્તિરસિક પૂજ્ય મલયાશ્રીજી મંના વ્યવરદક્ષ શિષ્યા સાધ્વીશ્રી હિતજ્ઞાશ્રીજી મંની પ્રેરણાથી

“શ્રી જૈન મરચન્ટ સંઘની શ્રાવિકા બહેનો, અમદાવાદ.

(૬) પરમપૂજ્યા મલય-કૈવલ્ય-ભવ્યાનંદશ્રીજી મંના સુવિનિતા મિષ્ટ ભાષી, તપસ્વીરત્ના સાધ્વીશ્રી પૂર્ણજ્ઞાશ્રીજીની પ્રેરણાથી

“સર્વોદય પાર્શ્વનાથ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ,” મુંબઈ

આગમ-સટીક અનુવાદ સહાયકો

(૧) પ.પૂ. ભગવતીજી દેશનાદક્ષ આંદેવશ્રી નરદેવસાગરસૂરિજી મંસાંની પ્રેરણાથી - “શ્રી વિશ્વાશ્રીમાળી તપગચ્છ જ્ઞાતિ,” જામનગર.

(૨) વર્ધમાન તપોનિધિ પૂજ્ય આ.દેવ શ્રી વિજય પ્રભાકરસૂરીશ્વરજી મંની પ્રેરણાથી - “અભિનવ જૈન શ્રેમૂંપૂં સંઘ,” અમદાવાદ.

(૩) શ્રુતસંશોધનરસિક પૂજ્ય આંદેવશ્રી મુનિચંદ્રસૂરિજી મંની પ્રેરણાથી - “શ્રી વિજયભદ્ર ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ,” ભીલડીયાજી.

(૪) પ.પૂ. જયલાવણ્યશ્રીજી મંસાંના સુશિષ્યા સાં સૂર્યાભાશ્રીજી મંની પ્રેરણાથી - “શ્રી ભગવતી નગર ઉપાશ્રયની બહેનો,” અમદાવાદ.

(૫) પરમપૂજ્યા વરદર્માશ્રીજી મંના શિષ્યા તપસ્વીરત્ના સાધ્વીશ્રી પ્રીતિદર્માશ્રીજી મંની પાવન પ્રેરણાથી.

- (૧) શ્રી પાર્શ્વભક્તિ શ્રેમૂંપૂં જૈનસંઘ, ડોંબીવલી.

- (૨) શ્રી રાજાજી રોડ શ્રેમૂંપૂં તપાં જૈન સંઘ, ડોંબીવલી.

(૬) સ્વનામધન્યા શ્રમણીવર્યાશ્રી સૌમ્યગુણાશ્રીજી મંની પ્રેરણાથી. “શ્રી પરમ આનંદ શ્રેમૂંપૂં જૈનસંઘ,” પાલડી, અમદાવાદ.

મુનિ દીપસ્ત્નસાગરજી દ્વારા પ્રકાશિત સાહિત્ય-એક ઝલક
કુલ પ્રકાશનોનો અંક-૩૦૧

૧-આગમસુત્તાણિ-મૂલં

૪૯-પ્રકાશનો

આ સંપુટમાં મૂળ આગમો છે. જેમાં ૪૫ આગમો ૪૫ અલગ-અલગ પુસ્તકોમાં મુદ્રિત કરાવાયેલ છે. ચાર વૈકલ્પિક આગમો પણ તેમાં સમાવાઈ ગયેલ છે. એ રીતે ૪૫ + ૪ કુલ (૪૯) આગમોનું આ સંપુટમાં સંપાદન છે. તેમજ પ્રત્યેક સૂત્રને અંતે પૂજ્ય સાગરાનંદસૂરિશ્ચરજી સંપાદિત આગમો તથા તેની વૃત્તિના અંકો પણ ટાંક્યા છે.

અમારા આ પ્રકાશનમાં શ્રુતસ્કંધ, શતક/અધ્યાયન/વક્ત્રસ્કાર/પદ, પ્રતિપાત્તે, ઉદ્દેશક, સૂત્ર/ગાથા આદિ સ્પષ્ટતયા જુદા નજરે પડે તેવી વિશિષ્ટ મુદ્રણકલાને પ્રયોજેલ છે. પુસ્તકો અલગ-અલગ અને નાના કદના હોવાથી વાંચન કે કંઠસ્થ કરવાની અતિ સરળતા રહે છે.

૪૫-આગમની પૂજા, પૂજન, સ્થયાગ્રા કે શ્રી ગૌતમસ્વામી પૂજનાદિ માટે અલગ-અલગ પીસ્તાળીશ પુસ્તકો હોવાથી ગોઠવણી સરળ બને છે.

આગમસદ્કોસો, આગમનામકોસો, આગમવિષયદર્શન, આગમકથાનુયોગના મૂળ સંદર્ભ જોવા માટે આ પ્રકાશન વસાવવું જરૂરી જ છે. જેની કિંમત છે રૂ. ૧૫૦૦/-દર્શન-પૂજન માટે આજીવન ઉપયોગી છે.

૨. આગમ-ગુજરાતી અનુવાદ

૪૭-પ્રકાશનો

આપણા મૂળ આગમો અર્ધભાગથી ભાષામાં છે. જેઓ ભાષાજ્ઞાનથી વંચિત છે, શાસ્ત્રીય કારણોથી આગમના અભ્યાસથી વંચિત રહ્યા છે, આગમોની વાંચના પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી ઇત્યાદિ કારણે આગમિક પદાર્થોનું જ્ઞાન પામી શક્યા ન હોય તેવા ભવ્યાત્માઓ શ્રી કલ્પસૂત્ર માફક સરળતાથી આગમોનું વાંચન અને બોધ પ્રાપ્ત કરી શકે, તેમજ ભવભીરુ આત્માઓ પોતાનું જીવન માર્ગાનુસાર બનાવી શકે તેવું પ્રકાશન.

સાત ભાગોમાં સમાવિષ્ટ ૨૮૦૦ જેટલા પૃષ્ઠોમાં પીસ્તાળીશ આગમોનો અક્ષરશઃ અનુવાદ ધરાવતા આ “આગમદીપ” સંપુટમાં બીજા બે વૈકલ્પિક આગમોનું ગુજરાતી પણ આપેલ જ છે.

અંદાજે ૯૦,૦૦૦ શ્લોક પ્રમાણ મૂળ આગમનો આ ગુજરાતી અનુવાદ રૂ. ૨૦૦૦/-ની કિંમતે ઉપલબ્ધ થઈ શકે છે. પણ હાલ તેની એક પણ નકલ બચેલી નથી. એ જ અમારા આ પ્રકાશનની લોકપ્રિયતાનો પૂરાવો છે. અનેક પૂજ્યશ્રીઓ આ ગુજરાતી અનુવાદનો સ્વાધ્યાયાદિ અર્થે ઉપયોગ કરેલો છે.

૩. આગમસુત્તાણિ-સટીક્રં ૪૬-પ્રકાશનો

જેઓને મૂળ આગમો વાંચ્યા પછી તેની વિસ્તૃત સમજ મેળવવી છે. તેમાં રહેલા પદાર્થોને ઊંડાણથી અવગાહવા છે, તેમાં રહેલા તત્ત્વો આધારિત કથા, દેષ્ટાંત કે દ્રવ્યાનુયોગને જાણવો છે, તેવા વિશિષ્ટ જ્ઞાનપિપાસુ માટેનું અમારું આ ૧૩,૦૦૦ જેટલા પૃષ્ઠોમાં પથરાયેલ અને ત્રીશ બાગોમાં વિભાજિત એવું દળદાર પ્રકાશન છે.

આ પ્રકાશનમાં મૂળ આગમો પર પ્રાપ્ત બધી જ નિર્ચુકિતઓ, ૩૯ આગમો પરની વૃત્તિ, શેષ આગમોની સંસ્કૃત છાયા, કેટલાંક ભાષ્યો તથા યૂર્ણિઓ ઇત્યાદિ સર્વે વિવેચનોનો સમાવેશ કરાયેલ છે.

સૂત્રો અને ગાથાના સ્પષ્ટ અલગ વિભાજન, પ્રચુર પેરેગ્રાફ્સ, અધ્યયન, ઉદ્દેશક, સૂત્ર આદિની સુસ્પષ્ટ અલગ પેજ લાઈન તેમજ અમારા મૂળ અને અનુવાદિત આગમોમાં અપાયેલા ક્રમાંક મુજબના જ સૂત્ર ક્રમાંકન તથા વ્યવસ્થિત અનુક્રમણિકાને લીધે કોઈપણ પસંદિત ચોક્કસ વિષયવસ્તુ કે સમગ્ર અધ્યયનના વાંચનમાં સરળતા રહે તે રીતે આ સંપુટનું સંપાદન અને મુદ્રણ કરાયેલું છે.

આ પ્રકાશનના અભ્યાસમૂલ્ય અને સંશોધનક્ષેત્રે ઉપયોગિતા તેમજ સમગ્ર વિશ્વમાં આગમ પ્રકાશનની આવી એક જ માત્ર શ્રૂંખલા ઉપલબ્ધ હોવાને કારણે રૂ. ૧૧,૦૦૦/- મૂલ્ય હોવા છતાં તેની એક પણ નકલ સ્ટોકમાં રહેલી નથી. એ જ અમારા આ પ્રકાશનની મહત્તા સાબિત કરે છે.

૪. આગમ-વિષય-દર્શન

આ એક એવું પ્રકાશન છે, જેમાં ૪૫-આગમોની વિશદ્વરૂપે અનુક્રમણિકા અપાયેલ છે, છતાં તેના પૃષ્ઠો છે. -- ૩૮૪.

પ્રત્યેક આગમના પ્રત્યેક સૂત્ર કે ગાથાના વિષયોને એ જ આગમોના સૂત્રોના ક્રમાંકન અનુસાર, અતીવ સુસ્પષ્ટ રૂપે અને પૃથક્-પૃથક્ સ્વરૂપે અપાયેલી આ અનુક્રમણિકાથી તમે તમારો મનગમતો-આવશ્યક કે તમારા સંશોધન અને લેખનને અનુરૂપ વિષય સહેલાઈથી પસંદ કરી શકો છો.

ગુજરાતી ભાષામાં તૈયાર કરાયેલ આ અનુક્રમણિકાથી તમે અમારા અનુવાદિત આગમોમાં તો મૂળ વિષય જોઈ જ શકો છો. તદુપરાંત મૂળ આગમો કે આગમસટીક માં પણ તમારી પસંદગીનો વિષય શોધવો આ બૃહત્ અનુક્રમ પરથી ખૂબ જ સરળ છે.

રૂ. ૪૦૦/-ની કિંમતને લક્ષમાં ન લઈ તેનું ઉપયોગિતા મૂલ્ય સમજશો.

૫. આગમસહક્રોસો ૪-પ્રકાશનો

આ શબ્દકોશ - એટલે સંદર્ભસ્થળ નિર્દેશ સહિતની “આગમ-ડીક્ષનેરી” જેમાં તમને મળે છે મૂળ આગમમાંથી લેવાયેલા ૪૬,૦૦૦ શબ્દો અને તેના ૩,૭૫,૦૦૦ જેટલા આગમ સંદર્ભો સહિત મૂળ-અર્ધમાગધી શબ્દોના સંસ્કૃત અર્થ અને ગુજરાતી એક કે વધુ અર્થો.

ચાર ભાગોમાં સમાવિષ્ટ ૨૪૦૦ જેટલા પાનાઓનો આ પુસ્તકનો સેટ મેપલીયો કાગળ, પાકુ બાઈન્ડીંગ અને આકર્ષક મુખપૃષ્ઠ તો ધરાવે જ છે. પણ તમારે માટે તેની ઉપયોગિતા છે - અ થી હ પર્યતનો કોઈપણ શબ્દ શોધવા માટે. ત્યાં ફક્ત શબ્દનો અર્થ જ જોઈને બેસી નથી રહેવાનું. પણ પીસ્તાળીશે પીસ્તાળીશ આગમોમાં આ શબ્દ જ્યાં જ્યાં વપરાયો હોય તે-તે બધાં સ્થાનોનો નિર્દેશ પણ મળશે જ - જેના દ્વારા એક જ શબ્દ જો જુદા જુદા સંદર્ભમાં વપરાયો હશે, તો તે ભિન્ન-ભિન્ન સંદર્ભયુક્ત અર્થ કે વ્યાખ્યા પણ જાણી શકાશે.

- વળી આવા સંદર્ભો જોવા માટે તમારે જુદા જુદા પ્રકાશનોના આગમોને ફેંદવાની કોઈ જરૂર નથી. તમે માત્ર અમારું આગમસુત્તાણિ - સંપુટ સાથે રાખો. તમારે ઉપયોગી શબ્દો મૂળ આગમ કે આગમ-સટીક માં મળી જ જવાનાં

૬. આગમનામક્રોસો

આગમ શબ્દકોશની એક પૂરક ડીક્ષનેરી તે આ “આગમ નામકોશ”. આ પ્રકાશન આગમસટીક માં આવતા નામો (કથાઓ)ની ડીક્ષનેરી છે. આ ડીક્ષનેરીમાં કથાના પાત્રોના નામો તો કક્કાવારી ક્રમમાં આપેલા જ છે. સાથે સાથે તે પાત્રો કે નામોનો સંક્ષિપ્ત પરિચય પણ છે.

તમારે મૂળ આગમ ઉપરાંત નિર્યુક્તિ, ભાષ્ય, ચૂર્ણિ કે વૃત્તિમાં જો આ નામ કે તે નામ સાથે સંકડાયેલ કથા કે દૈષ્ટાંત જાણવા છે તો અમારી ડીક્ષનેરીમાં તે-તે નામને અંતે નિર્દેશ કરાયેલ આગમ સંદર્ભ જોવો. આગમ સંદર્ભ જોતાં જ તમને તે સંદર્ભવાળા આગમનું નામ, પંચાંગીનો પ્રકાર અને સૂત્રક્રમ મળી જશે. જેના આધારે તમે તે કથા કે દૈષ્ટાંતનો સહેલાઈથી અભ્યાસ કરી શકશો.

આ નામકોશનું મહત્ત્વ તો ત્યારે જ સમજાય જ્યારે એક જ નામ ધરાવતા એકથી વધારે પાત્રોનો અલગ-અલગ પરીચય કે જુદી જુદી કથાઓ તમને જોવા મળે. તે પણ ફક્ત રૂ. ૨૦૦/-ની કિંમતમાં.

સંદર્ભ મુજબ કથા જોવા માટે અમારું આગમસુત્તાણિ-સટીક તો છે જ.

૭. આગમસૂત્ર હિન્દી અનુવાદ

૪૭-પ્રકાશનો

મૂળ આગમના ૯૦,૦૦૦ જેટલાં શ્લોક પ્રમાણ સાહિત્યના મૂળ પ્રકાશન પછી જેમ તેનો ગુજરાતી અનુવાદ કર્યો, તેમ હિન્દી અનુવાદ પણ કર્યો. ફર્ક એટલો જ કે આ હિન્દી અનુવાદ બાર ભાગોમાં આશરે ૩૨૦૦ જેટલા પાનાઓમાં પથરાયેલો છે. ગુજરાતી અનુવાદ કરતા ૩૦૦થી પણ વધારે પૃષ્ઠો તેમાં ઉમેરાયા છે. જે ફક્ત કદની વૃદ્ધિ જ નથી, પણ અર્થવિસ્તાર અને પેરેગ્રાફોની પ્રચૂરતા પણ ધરાવે જ છે.

હિન્દીભાષી મહાત્માઓને પણ આગમના પદાર્થજ્ઞાનથી વંચિત ન રહેવું પડે તે આશયથી તૈયાર કરાયેલ આ આગમસૂત્ર હિન્દી અનુવાદ હિન્દી ભાષાની સમૃદ્ધિ અને સાહિત્યિક મૂલ્ય તો ધરાવે જ છે. તે ગુજરાતી ભાષી આગમરસિકો અને તત્ત્વાજ્ઞાસુઓ માટે પણ મહત્ત્વનું સંદર્ભશાસ્ત્ર બની રહ્યું છે.

રૂા. ૨૭૦૦/-નું મૂલ્ય ધરાવતા આ આગમસૂત્ર-હિન્દી અનુવાદ માં પણ ક્રમાંકન તો મૂળ આગમ, આગમ ગુજરાતી અનુવાદ અને આગમ સટીક અનુસાર જ થયેલ છે. તેથી અભ્યાસીઓને તુલના કરવી સરળ પડે છે.

૮. આગમ કથાનુયોગ

૬-પ્રકાશનો

આગમ કાર્ય વિષયક આ અમારું નવમું પ્રકાશન છે. જેમાં “કથાનુયોગ” નામે અનુયોગની મુખ્યતા છે. આ પ્રકાશનમાં મૂળ આગમો, આગમો પરની નિર્ચુકિત, ભાષ્ય, ચૂલ્લિ, વૃત્તિ કે અવચૂરી એ તમામનો સમાવેશ કરી આ આગમ કથાનુયોગનું સંકલન અને ગુજરાતી અનુવાદ કરવામાં આવેલ છે. જે ૭ ભાગોમાં વિભાજિત છે ૨૨૦૦ જેટલા પૃષ્ઠોમાં સમાવિષ્ટ છે અને કથાઓને દશ વિભાગમાં ગોઠવેલ છે.

આ કથાનુયોગમાં તીર્થકર, ચકવર્તી, વાસુદેવ, બલદેવ એ ઉત્તમપુરુષો સંબંધી કથાનક કે માહિતીનો સંગ્રહ છે, શ્રમણ વિભાગમાં ગણધરો, પ્રત્યેકબુદ્ધો, નિહ્વો, અન્ય શ્રમણોની કથાઓ છે. તે સાથે આશરે ૯૦થી વધુ પૃષ્ઠોમાં ગોશાળાનું કથાનક તેના પૂર્વભવ, વર્તમાનભવ અને ભાવિ ભવો સહિત મૂકેલ છે. તે સિવાય શ્રમણી કથા, શ્રાવક કથા, શ્રાવિકા કથા, અન્યતીર્થી કથા, પ્રાણી કથા, પ્રકીર્ણ કથા અને દેષાંતોના અલગ વિભાગો છે. પ્રત્યેક કથાને અંતે તેના આગમ સંદર્ભો પણ મૂકેલા છે, જેથી મૂળ માહિતી સ્રોત જોઈ શકાય. છટ્ટા ભાગમાં અકારાદિક્રમે પ્રત્યેક કથાના નામોની ગોઠવણી અને તેની સાથે પૃષ્ઠાંક આપેલા છે, જેથી કોઈપણ કથા શોધવી અત્યંત સરળ બને છે.

આ “આગમ કથાનુયોગ” કેવળ કથારસિકો તથા વ્યાખ્યાતાઓ માટે અત્યંત ઉપયોગી પ્રકાશન છે. જેનું મૂલ્ય માત્ર રૂા. ૧,૫૦૦/- છે. તેમજ સન-૨૦૦૪માં જ પ્રકાશિત થયેલ હોવાથી હજી સરળતાથી ઉપલબ્ધ છે.

૯. આગમ મહાપૂજનવિધિ

આ એક લઘુ પુસ્તિકા છે. જેમાં પીસ્તાળીશ આગમ મહાપૂજન ભલાવવા માટેની સરળ, સ્પષ્ટ, શાસ્ત્રીય વિધિ છે. સાથે-સાથે પંડિત શ્રી રૂપવિજયજી કૃત્ ૪૫-આગમ પૂજનો પણ આપી દીધેલ છે. અષ્ટપ્રકારી પૂજના અભિનવ દુહા પણ છે.

કોઈપણ વિધિકારકને સહેલાઈથી પૂજન કરાવતા ફાવે તે રીતે વિધિ સાથે સૂચનાઓનો નિર્દેશ છે. તેમજ આગમ મંડપની રચના, માંડલુ, આવશ્યક સામગ્રી, વિધિમાં પ્રત્યેક કાર્ય માટે જરૂરી એવા સહાયકોની કાર્ય વહેંચણી પણ જણાવેલ છે.

મોટા ટાઈપ, પઠોની સુંદર ગોઠવણી, પ્રત્યેક પૂજન માટેનું અલગ પેજ, દરેક પૂજનને માટેની સૂચના, તે પૂજનની સાથે જ અપાયેલી હોય તેવું આ એક માત્ર પ્રકાશન છે.

૧૦. આગમસૂત્ર સટીક અનુવાદ

૪૮-પ્રકાશનો

પ્રસ્તુત પ્રકાશનમાં આગમોના મૂળસૂત્રોનો અક્ષરશઃ અનુવાદ તો છે જ. સાથે સાથે આગમોની નિર્ચુકિત અને ટીકાનો પણ અનુવાદ કરેલ હોવાથી અમે “સટીક અનુવાદ” એવું નામકરણ કરેલ છે. જેમાં ૪૫ આગમો ઉપરાંત બે વૈકલ્પિક આગમો અને કલ્પ [બારસા] સૂત્રના સમાવેશથી ૪૮ પ્રકાશનો થાય છે. જેને આ સાથે અમે ૪૨-ભાગોમાં પ્રકાશિત કરેલ છે.

આ સટીક અનુવાદમાં છ છેદ સૂત્રોનો અનુવાદ માત્ર મૂળનો જ છે, તેમાં સટીક અનુવાદ નથી. સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત ભાષાજ્ઞાનથી વંચિત શ્રુતરસિકો કે સ્વાધ્યાય પ્રેમીઓને આ અત્યંત ઉપયોગી પ્રકાશન છે, જેનું સંયુક્ત મૂલ્ય રૂ. ૧૦,૦૦૦/- છે, કે જે કિંમતમાં તો કોઈ ૪૫ સટીક આગમોનો અનુવાદ પણ ન કરી શકે.

આ સટીક અનુવાદ સંપુટમાં-અંગસૂત્રો, ઉપાંગ સૂત્રો અને મૂળસૂત્રોનો સંપૂર્ણ સટીક અનુવાદ છે. પચણા સૂત્રોમાં પણ ઉપલબ્ધ ટીકાઓનો અનુવાદ કરેલો જ છે, નંદી અને અનુયોગ બંને સૂત્રોનું વર્તમાન પદ્ધતિથી સાનુવાદ વિવેચન કરેલ છે અને છેદસૂત્રો, કલ્પસૂત્ર અને કેટલાંક પચણાઓનો મૂળનો અનુવાદ છે.

— X — X —

આ હતી આગમ સંબંધી અમારા ૨૫૦ પ્રકાશનોની યાદી

— X — X —

આગમ સિવાયના સાહિત્ય સર્જનની ઝાંખી

(૧) વ્યાકરણ સાહિત્ય :-

૦ અભિનવ હૈમ લઘુપ્રક્રિયા ભાગ-૧ થી ૪

૪

— મહોપાધ્યાય વિનયવિજયજી કૃત્ “લઘુપ્રક્રિયા” પર સિદ્ધહેમ શબ્દાનુશાસન અને તેની સાથે સંબંધિત અનેક સંદર્ભગ્રંથોના ઉપયોગથી તૈયાર કરાયેલો એવો આ દળદાર ગ્રંથ છે. જે કાઉન આઠ પેજમાં તૈયાર થયેલ છે. સંસ્કૃત વ્યાકરણના અભ્યાસ માટેનું આ પ્રકાશન છે. જે ગુજરાતી ભાષાના માધ્યમથી તૈયાર થયેલ છે. તેમાં મૂળસૂત્ર, તેનો અર્થ, વૃત્તિ, વૃત્ત્યર્થ, અનુવૃત્તિ, વિશેષ વિવેચન જેવા સાત વિભાગો અને પ્રચૂર પરિશિષ્ટો છે.

૦ કૃદન્તમાલા :-

૧

— આ લઘુ સર્જનમાં ૧૨૫ ધાતુઓના ૨૩ પ્રકારે ચતાં કૃદન્તોનું કોષ્ટક છે.

(૨) વ્યાખ્યાન સાહિત્ય :-

૩

૦ અભિનવ ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાગ-૧ થી ૩.

— આ એક સ્વતંત્ર વ્યાખ્યાનમાળા છે. “મગ્નહ જિણાણ” નામક સર્જકાચમાં આવતા શ્રાવકના ૩૬ કર્તવ્યો ઉપરના ૧૦૮ વ્યાખ્યાનો તેમાં ગોઠવેલા છે. પ્રત્યેક વ્યાખ્યાન માટે દશ-દશ પેજ ફાળવેલ છે. જે પ્રત્યેકમાં શ્લોક-જૈનેતર પ્રસંગ - સંબંધિત કર્તવ્યની તાત્ત્વિક વ્યાખ્યા અને સમજ-જૈનકથા અને કર્તવ્યને અનુરૂપ સ્તવનાદિ પંક્તિની સુંદર ગુંથણી છે.

૦ નવપદ-શ્રીપાલ

૧

— શાશ્વતી ઓળીના વ્યાખ્યાનરૂપે આ પુસ્તકનું સર્જન થયું છે, જેમાં નવે પદનું અલગ-અલગ વિવેચન સાથે નવ દિવસમાં શ્રીપાલચરિત્ર પણ પૂરું થાય, તે રીતે ગોઠવેલા નવ વ્યાખ્યાનોનો સમન્વય છે.

(૩) તત્ત્વાભ્યાસ સાહિત્ય :-

૦ તત્ત્વાર્થસૂત્ર પ્રબોધ ટીકા-અધ્યાય-૧

૧

૦ તત્ત્વાર્થાધિગમ સૂત્ર અભિનવ ટીકા-અધ્યાય-૧ થી ૧૦

૧૦

— આ ગ્રંથમાં તત્ત્વાર્થ સૂત્રના દશે અધ્યાયોનું અલગ-અલગ દશ પુસ્તકમાં અતિ વિસ્તૃત વિવેચન ધરાવતું દશાંગ વિવરણ છે. જેમાં સૂત્રહેતુ, મૂળસૂત્ર, સંધિરહિત સૂત્ર, સૂત્રાર્થ, શબ્દજ્ઞાન, અનુવૃત્તિ, અનેક સંદર્ભ ગ્રંથોને આધારે તૈયાર કરાયેલ અભિનવ ટીકા, સૂત્રસંદર્ભ, સૂત્રપદ્ય, સૂત્રનિષ્કર્ષ જેવા દશ વિભાગો છે.

પ્રત્યેક અધ્યાયને અંતે સૂત્રક્રમ, અકારાદિ ક્રમ, શ્વેતામ્બર-દિગમ્બર પાઠભેદ જેવા પરિશિષ્ઠો તથા દશમા અધ્યાયના પુસ્તકમાં અંતે શબ્દસૂચિ, વિષયસૂચિ, સંબંધકારિકા જેવા ઉપયોગી પરિશિષ્ઠો છે.

૦ તત્ત્વાર્થ સૂત્રના આગમ આધાર સ્થાનો. ૧

— આ સંશોધન કદાનું એક વિશિષ્ટ પુસ્તક છે. જેમાં તત્ત્વાર્થ સૂત્રના પ્રત્યેક સૂત્રનો મૂળ આગમમાંથી ઉપલબ્ધ સંદર્ભ, સંદર્ભ પાઠ, સંદર્ભ સ્થળનો ઉલ્લેખ છે. તેમજ શ્વેતામ્બર-દિગમ્બર પાઠભેદની તાલિકા અને વિશ્લેષણ છે.

(૪) આરાધના સાહિત્ય :- ૩

૦ સમાધિમરણ :-

અંત સમયે અને ભાવિ ગતિ સુધારવા માટે મરણ સમયે ચિત્તની સમાધિ જળવાય રહે તેવી આરાધના વિધિ, આરાધના સૂત્રો, આરાધના પદો, આરાધના પ્રસંગો વગેરે સાત વિભાગોમાં આ ગ્રંથ સર્જેલો છે.

૦ સાધુ અંતિમ આરાધના

૦ શ્રાવક અંતિમ આરાધના

સાધુ-સાધ્વી, શ્રાવક-શ્રાવિકાઓનો અંત સમય સુધારવા માટે નિત્ય કરવાની એવી આ આરાધના છે, મૂળ પ્રાકૃત અને સંસ્કૃતમાં ગ્રંથસ્થ થયેલ આ વિધિને સરળ ગુજરાતીમાં રજૂ કરેલ છે. પંચાંગના કદની આ પુસ્તિકા સાથે રાખવી પણ સરળ છે.

(૫) વિધિ સાહિત્ય :- ૩

૦ દીક્ષા-યોગાદિ વિધિ

૦ વિધિ સંગ્રહ ભાગ-૧

૦ સાધુ-સાધ્વી કાળધર્મ વિધિ

(૬) પૂજન સાહિત્ય :- ૧

૦ આગમ મહાપૂજન વિધિ-જેની નોંધ આગમ વિભાગમાં છે.

૦ પાર્શ્વ પદ્માવતી પૂજનવિધિ

(૭) ચંત્ર સંયોજન :-

૦ ૪૫-આગમ ચંત્ર

૦ વિંશતિ સ્થાનક ચંત્ર

(૮) જિનભક્તિ સાહિત્ય :-

૯

- ચૈત્યવન્દન પર્વમાલા
- ચૈત્યવન્દનસંગ્રહ-તીર્થજિન વિશેષ
- ચૈત્યવન્દન ત્રોવિસી
- ચૈત્યવંદન માળા

— આ એક સંપાદન ગ્રંથ છે. જેમાં પર્વદિન તથા પર્વતિથિના ચૈત્યવંદનો, ચોવિસ જિનની ચોવિસી રૂપ ચૈત્યવંદનો, વિવિધ તીર્થમાં જોલી શકાય તેવા અને જિનેશ્વર પરમાત્મા વિષયક વિવિધ જોલ સુકત એવા ૭૭૯ ચૈત્યવંદનોનો વિશાળ સંગ્રહ છે.

- શત્રુંજય ભક્તિ
- શત્રુઙ્ગ્ય ભક્તિ
- સિદ્ધાયલનો સાથી - સિદ્ધાયલ ભાવયાત્રા, સ્તુતિ-ચૈત્યવંદનાદિ
- વીતરાગ સ્તુતિ સંચય-૧૧૫૧ ભાવવાહી સ્તુતિનો સંચય
- ચૈત્ય પરિષાટી

(૯) પ્રકીર્ણ સાહિત્ય :-

૯

- શ્રી નવકાર મંત્ર-નવ લાખ જાપ નોંધપોથી
- શ્રી ચારિત્ર પદ એક કરોડ જાપ નોંધપોથી
- અભિનવ જૈન પંચાંગ
- અભિનવ જૈન પચ્છાઙ્ગ
- અમદાવાદ જિનમંદિર-ઉપાશ્રય આદિ ડિરેક્ટરી
- બાર વ્રત પુસ્તિકા તથા અન્ય નિયમો
- શ્રી જ્ઞાનપદ પૂજા
- કાચમી સંપર્ક સ્થળ
- ચોઘડીયા તથા હોરા કાચમી સમયદર્શિકા

(૧૦) સૂત્ર અભ્યાસ-સાહિત્ય :-

૫

- જૈન એડ્યુકેશનલ સર્ટિફિકેટ કોર્સ
- પ્રતિક્રમણસૂત્ર અભિનવ વિવેચન ભાગ-૧ થી ૪

આ રીતે અમારા ૩૦૧ પ્રકાશનો થયા છે.

બાલભ્રમચારી શ્રી નેમિનાથાય નમઃ

નમો નમો નિમ્મલદંસણસ્સ

૫.૫. આનંદ-ક્ષમા-તલિત-સુશીલ-સુધર્મસાગર ગુરુબ્યો નમઃ

ભાગ-૨૯

આ ભાગમાં કુલ ૫ આગમોનો સમાવેશ કરાયેલ છે. એ પાંચે છેદસૂત્રો છે- (૧) નિશીય, (૨) બૃહત્કલ્પ, (૩) વ્યવહાર, (૪) દશાશ્રુતસ્કંધ, (૫) જુતકલ્પ. આગમ સૂત્રના ક્રમાંક ૩૪થી ૩૮માં આવતા આ સૂત્રોને પ્રાકૃતમાં અનુક્રમે નિસીહ, બુહલ્કપ્પ, વવહાર, દસાસુયકલ્પંધ, જીયકપ્પ કહેવામાં આવે છે.

નિશીયસૂત્ર ઉપર શ્રી સંઘદાસગણિનું ભાષ્ય, જિનદાસગણિ કૃત યૂર્ણિ છે. બૃહત્કલ્પમાં પણ ભાષ્ય, યૂર્ણિ અને વૃત્તિ છે. વ્યવહાર સૂત્ર ઉપર પણ ભાષ્ય અને વૃત્તિ છે. દશાશ્રુતસ્કંધની યૂર્ણિ, જુતકલ્પનું ભાષ્ય અને યૂર્ણિ ઇત્યાદિ ટીકા સાહિત્ય ઉપલબ્ધ છે જ.

અમારા આ પ્રકાશનમાં ટીકા સહિત અનુવાદ લેવા માટે ઉક્ત સાહિત્ય અમે હાથ પણ ધરેલ હતું. પરંતુ અનેક પૂજ્યશ્રી આ છેદસૂત્ર વિષયક સટીક અનુવાદ પ્રગટ થાય તે માટે અસંમત હોવાથી અમે આ બધાં છેદસૂત્રોનો માત્ર મૂળાથી જ અનુવાદ કરેલ છે.

મુખ્યતઃ પ્રાયશ્ચિત્ત ગ્રન્થો ગણાતા આ છેદસૂત્રોમાં - “નિશીય”માં સંયમ માર્ગે ચાલતા જે દોષો લાગે તેનું નિરૂપણ અને તે વિષયક પ્રાયશ્ચિત્ત છે. “બૃહત્કલ્પ”માં કલ્પ-અકલ્પ બાબતોનું નિરૂપણ અને પ્રાયશ્ચિત્ત છે. “વ્યવહાર”માં પણ સાધુ-સાધ્વી માટેના આચાર સંબંધો સ્પષ્ટ આદેશો અને પ્રાયશ્ચિત્ત કથનયુક્ત જ છે. દશાશ્રુતસ્કંધમાં અસમાધિસ્થાન, શબલ દોષ આદિ વિવિધ વિષયો છે. અને જુતકલ્પ એ “પંચકલ્પ” સૂત્રના સ્થાને સ્થાપિત આગમ છે. જેમાં આલોચના, પ્રતિકમલ આદિ વિવિધ પ્રાયશ્ચિત્તો તથા દોષ વર્ણન છે.

અહીં બંને માત્ર સૂત્રાનુવાદ છે. પણ અમારા સંપાદિત આગમસુતાણિ-સટીકમાં અમે મૂલ સાથે તે - તે નિર્યુક્તિ, ભાષ્ય, યૂર્ણિ, વૃત્તિ પ્રકાશિત કર્યાં જ છે. જે ખરેખર વાંચવા અને મનન કરવા જ જોઈએ. તેનો અનુવાદ વડીલ સંમત ન હોવાથી છોડી દેવો પડેલ છે. પણ છેદસૂત્રોના રહસ્યનો પાર પામવા ટીકા સાહિત્ય સમજવું જ પડે.

૩૪ નિશીથ-છેદસૂત્ર-૧

મૂલ-સૂત્રાનુવાદ

● છેદસૂત્રોમાં આ પહેલું સૂત્ર છે. તેના ઉપરના વિવરણ સાહિત્યને વાંચીને જ તેના રહસ્યને સમજી શકાય તેમ છે. પરંતુ છેદસૂત્રો પ્રગટ કરવા કે ન કરવા વિશેની બે વિચારાધારાને લીધે અમે અહીં માત્ર સૂત્રનો અર્થ સ્પષ્ટ કરેલ છે.

● માત્ર મૂળ સૂત્રોનો અર્થ હોવાથી સૂત્ર અને વિવેચન એમ બંને જુદા પાડવાની અમારી પદ્ધતિ અહીં બિન-ઉપયોગી હોવાથી માત્ર સૂત્રના ક્રમને જ નોંધેલ છે. જેમકે [૧], [૨] વગેરે.

✽ ઉદ્દેશો-૧ ✽

નિશીથસૂત્રના આ પહેલાં ઉદ્દેશમાં ૧થી ૫૮ સૂત્રો છે. આ પ્રત્યેક સૂત્રમાં જણાવ્યા મુજબના દોષ કે ભૂલ સેવનારને અનુઘાતિય નામક પ્રાયશ્ચિત્ત કહેવામાં આવે છે, તેમ સૂત્રાંતે કહેલ છે.

બીજા ઉદ્દેશને આરંભે નિસીંહ્યાસની આપેલી ગાથા મુજબ પહેલા ઉદ્દેશના દોષ માટે ગુરુમાસ - ગુરુમાસિક નામક પ્રાયશ્ચિત્ત જણાવેલું છે. મતલબ કે પહેલાં ઉદ્દેશમાં જણાવેલી ભૂલો કરનારને ગુરુમાસિક પ્રાયશ્ચિત્ત આવે.

● ઉદ્દેશા નં.-૧ ના - ૧ થી ૫૮ સૂત્રો ક્રમશઃ આ પ્રમાણે છે—

[૧] જે સાધુ-સાધ્વી હસ્તકર્મ કરે છે કે કરનારની અનુમોદના કરે છે, તેને પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૨] જે સાધુ-સાધ્વી અંગાદાન [જનનેન્દ્રિય]ને લાકડાંના કટકા, વાંસની સળી, આંગાળી, લોટાની સળી વડે સંચાલન કરે કે સંચાલન કરનારની અનુમોદના કરે તે પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૩] જે સાધુ-સાધ્વી અંગાદાન [જનનેન્દ્રિય]નું મર્દન કે છે કે વારંવાર મર્દન કરે છે અથવા મર્દન કરનાર કે વારંવાર મર્દન કરનારની અનુમોદના કે.

[૪] જે સાધુ-સાધ્વી અંગાદાન [જનનેન્દ્રિય]ને તેલ, અથવા તે બંને કરનારની અનુમોદના કરે તે પ્રાયશ્ચિત્ત

[૫] જે સાધુ-સાધ્વી અંગાદાન [જનનેન્દ્રિય]નું કલ્ક, લોઘ, પદ્મચૂર્ણ, ન્હાણ, સિણાણ, વર્ણ કે ચૂર્ણથી ઉબટન લેપ એકવાર કરે કે વારંવાર કરે અથવા તેમ કરનારા બંનેની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૬] જે સાધુ-સાધ્વી અંગાદાન [જનનેન્દ્રિય]નું ઠંડા પાણીથી કે ગરમ પાણીથી પ્રક્ષાલન કરે - ધ્રુવે કે વારંવાર પ્રક્ષાલન કરે અથવા તે બંનેને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૭] જે સાધુ-સાધ્વી અંગાદાન [જનનેન્દ્રિય]ના અગ્રભાગની ત્પયાનું અપવર્તન કરે કે અપવર્તન કરનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૮] જે સાધુ-સાધ્વી અંગાદાન [જનનેન્દ્રિય]ને સુંઘે કે સુંઘનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૯] જે સાધુ અંગાદાન [જનનેન્દ્રિય]ને કોઈ અચિત્ત છિદ્રમાં પ્રવેશ કરાવીને શુક પુદ્ગલ કાઢે કે તેમ કરનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત. [સાધ્વી પોતાના ગુપ્તાંગમાં કદસીફળ આદિ પ્રવેશ કરાવી ૨૪ પુદ્ગલોને બહાર કાઢે કે બહાર કાઢનારની અનુમોદના કરે.

[૧૦] જે સાધુ-સાધ્વી સચિત્ત પ્રતિષ્ઠિત ગંધને સુંઘે કે સુંઘનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૧] જે સાધુ-સાધ્વી અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસે ચાલવા માટેનો માર્ગ, પાણી-કાદવ ઓળંગવા માટેનો પુલ અથવા ઉપર ચડવા માટેનું સીડી વગેરે અવલંબન પોતે કરાવે છે કરાવનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૨] જે સાધુ સાધ્વી અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસે પાણીના નીકાલ માટેનું નાણું કરાવે કે કરનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૩] જે સાધુ-સાધ્વી અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસે ભિક્ષાદિ સ્થાપવા માટેનું સિક્કું કે સીકકાનું ટાંકણ પોતે કરાવે કે કરાવનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૪] જે સાધુ-સાધ્વી અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસે સુતર કે દોરાની ચિલિમિલિ-પડદો પોતે કરાવે કે કરાવનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૫] જે સાધુ-સાધ્વી અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસે સોયનું ઉત્તર કરણ કરાવે કે કરાવનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૬] જે સાધુ-સાધ્વી અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસે કતરણી સુધરાવે કે તેમ કરાવનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૭] જે સાધુ-સાધ્વી અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસે નખછેદણી સમરાવે કે સમરાવનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૮] જે સાધુ-સાધ્વી અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસેથી કનખોતરણી સમરાવે કે સમરાવનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૯ થી ૨૨] જે સાધુ-સાધ્વી પ્રયોજન સિવાય—

[૧૯] સોયની યાચના કરે કે કરનારને અનુમોદે

[૨૦] કતરણી યાચના કરે કે કરનારને અનુમોદે

[૨૧] કનખોતરણીની યાચના કરે કે કરનારને અનુમોદે

[૨૨] નખછેદણીની યાચના કરે કે કરનારને અનુમોદે

- - - ઉક્ત ચારે સંયોગોમાં પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૨૩ થી ૨૬] જે સાધુ-સાધ્વી અવિદિથી—

[૨૩] સોય યાચના કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૨૪] કતરણી યાચના કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૨૫] કાનખોતરણી યાચે કે યાચનારને અનુમોદે.

[૨૬] નખછેદણીને યાચે કે યાચનારને અનુમોદે.

[૨૭] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના કોઈ એક કાર્ય માટે સોચની યાચના કરીને તે બીજા કાર્ય માટે વાપરે કે વાપરનારને અનુમોદે.

[૨૮] જે સાધુ-સાધ્વી કોઈ એક કાર્ય માટે કાતરને યાચે અને બીજા કાર્ય માટે વાપરે કે વાપરનારને અનુમોદે.

[૨૯] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના કોઈ એક કાર્ય માટે નખછેદણી યાચે અને બીજા કાર્ય માટે વાપરે કે વાપરનારને અનુમોદે.

[૩૦] જે સાધુ-સાધ્વી કોઈ એક કાર્ય માટે કાનખોતરણી યાચે અને બીજા કાર્ય માટે વાપરે કે વાપરનારને અનુમોદે.

- - - ઉક્ત ચારે પ્રવૃત્તિમાં પ્રાયશ્ચિત

[૩૧] જે સાધુ-સાધ્વી “વસ્ત્ર સીવવા સોચનો ખપ છે” પણ પાછી આપીશ એમ કહી સોચની યાચના કરે, લાલ્યા પછી તેનાથી પાત્ર કે અન્ય વસ્તુ સીવે અર્થાત્ સાંધે કે તેમ કરનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૩૨] જે સાધુ-સાધ્વી પાછું આપીશ એમ કહી વસ્ત્ર ફાડવા માટે કાતર ચાચીને પાત્રાદિ કાપે કે તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૩૩] જે સાધુ-સાધ્વી પાછું આપવાનું કહી નખ કાપવાને નખછેદણી લાવે, પછી તેનાથી કાંટો કાઢે કે કાઢનારને અનુમોદે.

[૩૪] જે સાધુ-સાધ્વી પાછું આપવાનું કહી કાનખોતરણીને કાનનો મેલ કાઢવાને માટે લાવે અને તેનાથી દાંતનો મેલ કે નખનો મેલ કાઢે કે કાઢનારને અનુમોદે.

- - - ઉક્ત ચારે પ્રવૃત્તિમાં પ્રાયશ્ચિત

[૩૫ થી ૩૮] જે સાધુ-સાધ્વી અવિધિયિ-

[૩૫] સોચ પરત કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૩૬] કાતર પરત કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૩૭] નખછેદણી પરત કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૩૮] કાનખોતરણી પરત કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૩૯] જે સાધુ-સાધ્વી તુંજપાત્ર, કાષ્ઠપાત્ર કે માટીનું પાત્ર અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસે નિર્માણ કરાવે, સંસ્થાપન કરાવે, વિષમને સમ કરાવે. - “આ પાત્ર પરિષ્કાર કર્ય કરવા પોતે સમર્થ હોય તો ગૃહસ્થ પાસે કંઈપણ પરિષ્કાર કરાવવો ન કલ્પે.” એ જાણવા છતાં, સ્મરણમાં હોવા છતાં તેમ કરાવે કે કરાવનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૪૦] સ્વયં કરવા માટે સમર્થ હોય તો કંઈપણ ગૃહસ્થ પાસે કરાવવું ન કલ્પે, તેમ જાણવા છતાં અને સ્મરણમાં હોવા છતાં જે સાધુ-સાધ્વી દંડ, લાઠી, અવલેખણી, વાંસની સળીનું નિર્માણ, સંસ્થાપન, વિષમને સમ કરાવવું આદિ અન્યતીર્થિક કે

ગૃહસ્થ પાસે કરાવે છે કે બીજાને તેમ કરવા આજ્ઞા આપે અથવા તેવું કરનારને અનુમોદે, તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૪૧] જે સાધુ-સાધ્વી પાત્રાને એક થીગડું મારે કે તેમ કરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૪૨] જે સાધુ-સાધ્વી પાત્રાને ત્રણ થીગડાં મારે કે તેમ કરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૪૩] જે સાધુ-સાધ્વી પાત્રાને અવિધિથી બાંધે કે બાંધનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૪૪] જે સાધુ-સાધ્વી પાત્રાને એક બંધનથી બાંધે કે બાંધતા હોય તેને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૪૫] જે સાધુ-સાધ્વી પાત્રાને ત્રણ બંધનથી વધુ બંધનથી બાંધે કે બાંધનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૪૬] જે સાધુ-સાધ્વી ત્રણથી અધિક બંધનના પાત્રને દોઢ માસથી અધિક રાખે કે રાખનારને અનુમોદે.

[૪૭] જે સાધુ-સાધ્વી વસ્ત્રમાં એક થીગડું મારે કે મારનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૪૮] જે સાધુ-સાધ્વી વસ્ત્રને ત્રણથી અધિક થીગડાં મારે કે મારનારને અનુમોદે.

[૪૯] જે સાધુ-સાધ્વી અવિધિથી વસ્ત્ર સીવે કે સીવનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૫૦] જે સાધુ-સાધ્વી ફાટેલા વસ્ત્રને એક ગાંઠ મારે કે ગાંઠ મારનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૫૧] જે સાધુ-સાધ્વી ફાટેલા વસ્ત્રને ત્રણથી અધિક ગાંઠ લગાવે કે લગાવનારને અનુમોદે.

[૫૨] જે સાધુ-સાધ્વી ફાટેલા વસ્ત્રને એક સીલાઈથી જોડે છે અથવા જોડનારને અનુમોદે.

[૫૩] જે સાધુ-સાધ્વી ફાટેલા વસ્ત્રોને ત્રણ સીલાઈથી અધિક સાંધાથી જોડે, જોડનારને અનુમોદે.

[૫૪] જે સાધુ-સાધ્વી અવિધિથી વસ્ત્રના ટુકડાને જોડે કે જોડનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૫૫] જે સાધુ-સાધ્વી એક પ્રકારના વસ્ત્રને બીજા પ્રકારના વસ્ત્ર સાથે જોડે કે જોડનારને અનુમોદે.

[૫૬] જે સાધુ-સાધ્વી અતિરિક્ત ગ્રહિત વસ્ત્રને દોઢ માસથી અધિકતમ રાખે કે રાખનારને અનુમોદે.

[૫૭] જે સાધુ-સાધ્વી જે ઘરમાં રહ્યા હોય ત્યાં ગૃહસ્થ કે અન્યતિર્થિક પાસે ધુમાડો કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૫૮] જે સાધુ-સાધ્વી પૂતિકર્મ દોષથી યુક્ત આહાર, ઉપધિ કે વસતિનો ઉપયોગ કરે કે કરનાને અનુમોદે.

• હસ્તકર્મ દોષથી પૂતિકર્મ સુધીના જે દોષ કહ્યા, તેમાંથી કોઈપણ દોષનું સેવન કરે-કરાવે કે અનુમોદે.

તો તે સાધુ કે સાધ્વીને મારિક પરિહારસ્થાન અનુદ્યાતિક પ્રાયશ્ચિત આવે. જેને બીજા ઉદ્દેશના આંસને કહેલ ભાષ્યમાં ગુરુ મારિક પ્રાયશ્ચિત શબ્દથી ઓળખાવેલ છે.

નિશીલસૂત્ર-ઉદ્દેશ-૧ નો
મુનિ દીપસ્તનસાગરે કરેલ સૂત્રાનુવાદ પૂર્ણ

● ઉદ્દેશ-૨ ●

● નિશીયસૂત્રના આ બીજા ઉદ્દેશોમાં ૫૮થી ૧૭૭ એમ કુલ ૫૯ સૂત્રો છે. આ પ્રત્યેક સૂત્રમાં જણાવેલાં દોષજનું ત્રિવિધે સેવન કરનારને ઝઘાતિય નામના પ્રાયશ્ચિત આવે તેમ ઉદ્દેશને અંતે જણાવેલ છે. બીજા ઉદ્દેશના આરંભે આવેલ બાષ્પ ગાથા મુજબ તેને લઘુમાસ પ્રાયશ્ચિત્તથી ઓળખાવાય છે.

● ઉદ્દેશ-૧ ની માફક અહીં પણ પ્રત્યેક સૂત્રને અંતે “પ્રાયશ્ચિત” આવે શબ્દ જોડવો. અમે ક્યાંક નોંધેલ છે અને ક્યાંક નથી પણ નોંધેલ. છતાં વાચકે જાણે “લઘુમાસ પ્રાયશ્ચિત” જાણવું.

[૫૯] જે સાધુ-સાધ્વી લાકડાના દંડવાળુ પાદપ્રોંછનક કરે અથવા કરનારને અનુમોદે—

[૬૦] જે સાધુ-સાધ્વી લાકડાના દંડવાળુ પાદપ્રોંછનક ગ્રહણ કરે અથવા ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે.

[૬૧] જે સાધુ-સાધ્વી લાકડાના દંડવાળુ પાદપ્રોંછનક ધારણ કરે અથવા ધારણ કરનારને અનુમોદે—

[૬૨] જે સાધુ-સાધ્વી લાકડાના દંડવાળુ પાદપ્રોંછનક વિતરણ કરે કે વિતરણ કરનારને અનુમોદે—

[૬૩] જે સાધુ-સાધ્વી લાકડાના દંડવાળુ પાદપ્રોંછનકનો પરિભાગ કરે કે પરિભાગ કરનારને અનુમોદે—

[૬૪] જે સાધુ-સાધ્વી લાકડાના દંડવાળુ પાદપ્રોંછનકનો પરિભોગ-ઉપભોગ કરે કે કરનારને અનુમોદે—

[૬૫] જે સાધુ-સાધ્વી લાકડાના દંડવાળા પાદપ્રોંછનકને દોટ માસથી અધિક રાખે કે રાખનારની અનુમોદના કરે.

[૬૬] જે સાધુ-સાધ્વી લાકડાના દંડવાળા પાદપ્રોંછનકને તડકો દેવા ખોલીને અલગ રાખે કે રાખનારની અનુમોદના કરે.

[૬૭] જે સાધુ-સાધ્વી સચિત પ્રતિષ્ઠિત પદાર્થ સ્વયં સુંઘે કે સુંઘનારની અનુમોદના કરે.

[૬૮] જે સાધુ-સાધ્વી પદમાર્ગ, સંકમણમાર્ગ કે અવલંબનના સાધન સ્વયં કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૬૯] જે સાધુ-સાધ્વી પાણી કાઢવાની નીક સ્વયં કરે કે કરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૭૦] જે સાધુ-સાધ્વી સીકડું કે સીકડાનું ઢાંકણ સ્વયં કરે કે કરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૭૧] જે સાધુ-સાધ્વી સુતરનો કે દોરીનો પડદો પોતે કરે કે કરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૭૨] જે સાધુ-સાધ્વી સોયનું સુધારણા સ્વયં કરે કે કરનારની અનુમોદના કરે.

[૭૩] જે સાધુ-સાધ્વી કાતરની સુધારણા સ્વયં કરે કે કરનારની અનુમોદના કરે.

[૭૪] જે સાધુ-સાધ્વી નખણેદણીની સુધારણા સ્વયં કરે કે કરનારની અનુમોદના કરે.

[૭૫] જે સાધુ-સાધ્વી કાનખોતરણીની સુધારણા સ્વયં કરે કે કરનારની અનુમોદના કરે.

[૭૬] જે સાધુ-સાધ્વી અલ્પ કઠોર વચન કહે કે કહેનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૭૭] જે સાધુ-સાધ્વી અલ્પ પણ મૃષાવાદ બોલે કે બોલનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૭૮] જે સાધુ-સાધ્વી અલ્પ પણ અદત્ત સ્વયં ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારની અનુમોદના કરે.

[૭૯] જે સાધુ-સાધ્વી અલ્પ પણ અચિત્ત શીત કે ઉષ્ણ પાણીથી હાથ, પગ, કાન, સાંખ, દાંત, નખ, મૂળ આદિ તે પ્રક્ષાલે કે ધુવે અથવા પ્રક્ષાલન કરનાર કે ધોનારને અનુમોદે.

[૮૦] જે સાધુ-સાધ્વી અખંડ ચર્મને ધારણ કરે - પાસે રાખે કે ધારણ કરનારની અનુમોદના કરે.

[૮૧] જે સાધુ-સાધ્વી અખંડ વસ્ત્ર ધારણ કરે - પાસે રાખે કે ધારણ કરનારની અનુમોદના કરે.

[૮૨] જે સાધુ-સાધ્વી અભિન્ન વસ્ત્ર ધારણ કરે કે ધારણ કરનારની અનુમોદના કરે-

[૮૩] જે સાધુ-સાધ્વી તંબુપાત્ર, કાષ્ઠપાત્ર, મૃતિકાપાત્રનું સ્વયં નિર્માણ, સંસ્થાપન કે વિષમને સમ બનાવવા રૂપ કાર્ય સ્વયં કરે કે તેમ કરનારની અનુમોદના કરે.

[૮૪] જે સાધુ-સાધ્વી દંડ, લાઠી, અપલેખનિકા કે વાંસની સળીનું નિર્માણ, સંસ્થાપન કે વિષમ-સમ સ્વયં કરે કે તેમ કરનારની અનુમોદના કરે.

[૮૫] જે સાધુ-સાધ્વી સ્વજન ગવેષિત પાત્રને ધારણ કરે કે ધારણ કરનારને અનુમોદે.

[૮૬] જે સાધુ-સાધ્વી પર ગવેષિત પાત્રને ધારણ કરે કે ધારણ કરનારને અનુમોદે.

[૮૭] જે સાધુ-સાધ્વી પ્રધાનપુરુષ ગવેષિત પાત્રને ધારણ કરે કે ધારણ કરનારને અનુમોદે.

[૮૮] જે સાધુ-સાધ્વી બળવાન વડે ગવેષિત પાત્રને ધારણ કરે કે ધારણ કરનારને અનુમોદે.

[૮૯] જે સાધુ-સાધ્વી લવ [દાનનું ફળ આદિ બતાવીને] ગવેષિત પાત્રને ધારણ કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૯૦] જે સાધુ-સાધ્વી નિત્ય અગ્રપિંડ આહાર ભોગવે કે ભોગવનારની

અનુમોદના કરે.

[૯૧થી ૯૪] જે કુળોમાં તૈયાર કરાયેલો આહાર પ્રતિદિન—

[૯૧] સંપૂર્ણ દાનમાં અપાતો હોય તે આહાર લાવીને જે સાધુ-સાધ્વી ભોગવે કે ભોગવનારની અનુમોદના કરે.

[૯૨] ત્રીજો ભાગ દાનમાં અપાતો હોય તે આહાર લાવીને જે સાધુ-સાધ્વી ભોગવે કે ભોગવનારની અનુમોદના કરે.

[૯૩] ત્રીજો ભાગ દાનમાં અપાતો હોય તે આહાર લાવીને જે સાધુ-સાધ્વી ભોગવે કે ભોગવનારની અનુમોદના કરે.

[૯૪] છઠ્ઠો ભાગ દાનમાં અપાતો હોય તે આહાર લાવીને જે સાધુ-સાધ્વી ભોગવે કે ભોગવનારની અનુમોદના કરે.

[૯૫] જે સાધુ-સાધ્વી નિત્ય એક સ્થાને વાસ કરે કે વાસ કરનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૯૬] જે સાધુ-સાધ્વી દાન ગ્રહણ કરતાં પહેલાં કે ગ્રહણ કર્યા પછી વસ્તુ કે દાતાની પ્રશંસા કરે કે પ્રશંસા કરનારાની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૯૭] જે સાધુ-સાધ્વી શુદ્ધિરહિત અને મર્યાદાપૂર્વક સ્થિરવાસ રહેલા હોય, નવકલ્પ વિહારનાં પાલન કરતાં રહેલાં હોય તેઓ એક ગામથી બીજે ગામ વિહાર કરતાં બાલ્યાવસ્થાથી પૂર્વ પરિચિત એવા કે યુવાવસ્થા પછી પરિચિત બનેલા એવા સગવાળા કુળોમાં ભિક્ષાચાર્યો પહેલાં જઈને, પોતાના આગમનનું નિવેદન કરીને ત્યાર પછી તે-તે ઘરોમાં ભિક્ષા માટે જાય કે જનારને અનુમોદે.

[૯૮] જે સાધુ-સાધ્વી અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થની સાથે તથા પારિહારિક સાધુ અપારિહારિક સાધુને સાથે ગૃહસ્થના કુળમાં આહારપ્રાપ્તિને માટે નિષ્કમલ કે પ્રવેશ કરે અથવા નિષ્કમલ કે પ્રવેશ કરનારનું અનુમોદન કરે—

[૯૯] જે સાધુ-સાધ્વી અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ સાથે તથા પારિહારિક સાધુ અપારિહારિક સાધુની સાથે વિહારભૂમિ કે વિચારભૂમિમાં નિષ્કમલ-પ્રવેશ કરે કે નિષ્કમલ-પ્રવેશ કરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૦૦] જે સાધુ-સાધ્વી અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ સાથે તથા પારિહારિક સાધુ અપારિહારિક સાધુ સાથે ગ્રામાનુગ્રામ વિહાર કરે કે કરનારને અનુમોદે—

[૧૦૧] જે સાધુ-સાધ્વી વિવિધ પ્રકારનો આહાર ગ્રહણ કરીને સારું-સારું ખાય અને નીરસ-નીરસ પરઠવી દે કે પરઠવનાર સાધુ-સાધ્વીને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૦૨] જે સાધુ-સાધ્વી અનેક પ્રકારના પ્રાસુક પાણીનું ગ્રહણ કરીને સારું-સારું પીએ અને ખરાબ-ખરાબ પરઠવી દે કે પરઠવનારની અનુમોદના કરે.

[૧૦૩] જે સાધુ-સાધ્વી મનોરમ આહાર ગ્રહણ કરી લીધા પછી, જે જાણે કે આ અધિક છે. આટલું ખાઈ શકશે નહીં, પણ પરકવવું પડશે, આવી સ્થિતિમાં જે અન્યત્ર નીકટમાં કોઈ સાધર્મિક, સંભોગી, રામનોજા કે અપારિહારિક સાધુ હોય તેને પૂછ્ય વિના કે નિમંત્રિત કર્યા વિના પરઠવે કે પરઠવનારની અનુમોદના કરે તો

પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૦૪] જે સાધુ-સાધ્વી સજ્જાતર પિંડ ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારની અનુમોદના કરે—

[૧૦૫] જે સાધુ-સાધ્વી સજ્જાતર પિંડ ભોગવે કે ભોગવનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૦૬] જે સાધુ-સાધ્વી સાગરિક એટલે સજ્જાતરના કુળ, ઘર વગેરેની જાણકારી સિવાય, પહેલાં જોયેલા ઘર હોય તો પૂછીને નિર્ણય કર્યા સિવાય અને ન જોયેલા ઘર હોય ત્યારે તે ઘરની ગવેષણા કર્યા સિવાય એ રીતે જાણ્યા-પૂછ્યા કે ગવેષણા કર્યા વિના જ આહાર ગ્રહણ કરવા માટે તે કુળ-ઘરોમાં પ્રવેશ કરે કે પ્રવેશ કરનારની અનુમોદના કરે—

[૧૦૭] જે સાધુ-સાધ્વી શ્રાવકના પરિચય રૂપ નિશ્રાનો આશરો લઈ અશન, પાન બાદિમ, સ્વહિત રૂપ ચાર પ્રકારના આહારમાંથી કોઈપણ પ્રકારનો આહાર, વિશિષ્ટ વચનો જોલીને ચાચના કરે કે ચાચના કરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત

અહીં નિશ્રા એટલે પરિચય અર્થ કર્યો. જેમાં પૂર્વના કે પછીને કોઈ સંબંધને નિમિત્ત બનાવીને, સ્વજનોની ઓળખ આપી તે દ્વારા કંઈપણ ચાચના કરવી.

[૧૦૮] જે સાધુ-સાધ્વી ઋતુબદ્ધ કાળ સંબંધી શય્યા કે સંચારા આદિનું પર્યુષણ અર્થાત્ ચાતુર્માસ પછી શેષકાળમાં ઉલ્લંઘન કરે અર્થાત્ શેષકાળ માટે ચાચના કરેલ શય્યા-સંચારો, પાટ-પાટલાં વગેરે તેની સમયમર્યાદા પૂરી થયા પછી પણ વાપરે કે તે વાપરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[અહીં સંવત્સરીથી ૭૦ દિવસના કલ્પને આશ્રીને આ વાત જણાવેલ છે, એટલે સંવત્સરી પૂર્વે વિહાર ચાલુ હોય પણ પર્યુષણથી ૭૦ દિવસની સ્થિરતા કરવાની હોવાથી, તેની પહેલાં ગ્રહણ કરેલા શય્યા સંચારો પરત કરવો તેવો અર્થ થાય. પરંતુ વર્તમાનકાળની પ્રણાલિ મુજબ એવો અર્થ થઈ શકે કે શેષકાળ અર્થાત્ શિયાળા-ઉનાળામાં ગ્રહણ કરેલ શય્યા વગેરે ચોમાસા પહેલાં તેના દાતાને પરત કરવા, અથવા પુનઃઉપયોગ માટેની આજ્ઞા માંગવી.]

[૧૦૯] સાધુ-સાધ્વી વર્ષાકાળમાં ઉપભોગ કરવા માટે લાવેલ શય્યા-સંચારો, વર્ષાકાળ વીત્યા પછી કનરણે દશ રાત્રિ ઉપભોગ કરી શકે, પણ તે સમયમર્યાદા ઉલ્લંઘે કે ઉલ્લંઘનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૧૦] જે સાધુ-સાધ્વી વર્ષાકાળ કે શેષકાળ માટે ચાચના કરીને લાવેલ શય્યા-સંચારો વર્ષાથી ભિંજાયેલો જોયા-જાણ્યા છતાં તેને ખુલ્લો ન કરે. પ્રસારીને સુકાઈ જાય તેમ ન રાખે, કે તેવું કરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૧૧થી ૧૧૩] જે સાધુ-સાધ્વી પાછો આપવા યોગ્ય - બીજા કોઈને લાવેલ કે શય્યાતર પાસેથી ગ્રહણ કરેલ શય્યા-સંસ્તારકને અથવા બંને પ્રકારે શય્યાદિને ફરી આજ્ઞા લીધા વિના બીજે સ્થાને ક્યાંક લઈ જાય કે લઈ જનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૧૪] જે સાધુ-સાધ્વી પાછો આપવા યોગ્ય શય્યા-સંચારો ગ્રહણ કરીને, તેને પાછો આપ્યા વિના વિહાર કરે કે વિહાર કરનારની અનુમોદના કરે.

[૧૧૫] જે સાધુ-સાધ્વી શય્યાતરના શય્યા-સંચારને ગ્રહણ કરી, પાછો આપતી વખતે પૂર્વવત્ રાખ્યા વિના કે ભળાવ્યા વિના વિહાર કરે કે વિહાર કરનારની અનુમોદના કરે.

[૧૧૬] જે સાધુ-સાધ્વી ખોવાયેલા, પ્રત્યર્પણીય શય્યા કે સંચારની અથવા શય્યાતરના શય્યા-સંચારને શોધતો નથી અથવા શોધ ન કરનારને અનુમોદે છે—

[૧૧૭] જે સાધુ-સાધ્વી અત્ય કે થોડાં પ્રમાણમાં પણ ઉપધિ વસ્ત્રનું પડિલેહણ ન કરે કે ન કરનારને અનુમોદે—

**નિશીલસૂત્રના ઉદ્દેશ-૨ નો
મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ સૂત્રાનુવાદ પૂર્ણ**

● ઉદ્દેશો-૩ ●

● નિશીયસૂત્રના આ ઉદ્દેશ-૩-માં સૂત્રો ૧૧૮ થી ૧૯૬ એ પ્રમાણે કુલ-૭૮ સૂત્રો છે. જેમાં દર્શાવેલ ઇષ્ટોર્જુ ઋષિદેવે સેવન કરનારને ઉચ્ચારિયં નામક પ્રાયશ્ચિત્ત આપે. જેને "લઘુમાસિક" પ્રાયશ્ચિત્તના નામે પણ ઓળખાવાય છે.

● ઉદ્દેશ-૧-ની માફક અહીં પણ પ્રત્યેક સૂત્રને અંતે "પ્રાયશ્ચિત્ત" આપે શબ્દ જોડવો, અને આ ઉદ્દેશમાં કયાંક પ્રાયશ્ચિત્ત એમ લખેલ છે અને કયાંક નથી પણ લખેલ, પણ પ્રત્યેક ઇષ્ટમાં લઘુમાસિક પ્રાયશ્ચિત્ત આપે તે સૂત્ર કચન સ્પષ્ટ જણવું.

[૧૧૮] જે સાધુ-સાધ્વી ધર્મશાળામાં, ઉદ્યાનગૃહમાં, ગૃહસ્થ ઘરોમાં કે આશ્રમોમાં અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસે અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ માંગી-માંગીને ચાચના કરે કે માંગી-માંગીને ચાચના કરનારને અનુમોદે. [આ સૂત્ર એકવચનમાં છે. હવે પછી આ ૪ સૂત્ર બહુવચનમાં છે.]

[૧૧૯] જે સાધુ-સાધ્વી ધર્મશાળામાં, ઉદ્યાનગૃહમાં, ગૃહસ્થ ઘરોમાં કે આશ્રમોમાં અન્યતીર્થિકો કે ગૃહસ્થો પાસે અશન, પાન, ખાદિમ માંગી-માંગીને ચાચે કે ચાચકને અનુમોદે.

[૧૨૦] જે સાધુ-સાધ્વી ધર્મશાળામાં, ઉદ્યાનગૃહમાં, ગૃહસ્થ ઘરોમાં કે આશ્રમોમાં અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ સ્ત્રી પાસે અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ માંગીને ચાચે કે અનુમોદે.

[સૂત્ર-૧૧૮, ૧૧૯માં ગૃહસ્થ પુરુષ એકવચન અને બહુવચન લીધા છે. આ સૂત્ર-૧૨૦માં ગૃહસ્થ સ્ત્રી એકવચન છે, હવેના સૂત્રમાં સ્ત્રીઓ - બહુવચન છે.]

[૧૨૧] જે સાધુ-સાધ્વી ધર્મશાળામાં, ઉદ્યાનગૃહમાં, ગૃહસ્થ ઘરોમાં કે આશ્રમમાં અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થસ્ત્રીઓ પાસે અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમને માંગી-માંગીને ચાચે કે ચાચકને અનુમોદે.

● હવે સૂત્ર-૧૨૨થી ૧૨૫માં ૪ આ ચાર સૂત્રો છે. પણ તેમાં "માંગી-માંગીને" શબ્દોને બદલે "કુતૂહલવશ" એમ ઉમેરેલ છે. જે અનુક્રમે એકવચન, બહુવચન પુરુષ અને એ.વ.-બ.વ. સ્ત્રીને આશીને છે.

[૧૨૨] જે સાધુ-સાધ્વી ધર્મશાળામાં, ઉદ્યાનગૃહમાં, ગૃહસ્થ ઘરોમાં કે આશ્રમોમાં કુતૂહલવશ અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસે અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ માંગી-માંગીને ચાચે છે કે માંગી-માંગીને ચાચનારને અનુમોદે છે.

[૧૨૩] જે સાધુ-સાધ્વી ધર્મશાળામાં, ઉદ્યાનગૃહમાં, ગૃહસ્થ ઘરોમાં કે આશ્રમોમાં કુતૂહલવશ અન્યતીર્થિકો કે ગૃહસ્થો પાસે અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ માંગી-માંગીને ચાચે કે તેમ ચાચનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૨૪] જે સાધુ-સાધ્વી ધર્મશાળામાં, ઉદ્યાનગૃહમાં, ગૃહસ્થ ઘરોમાં કે આશ્રમોમાં કુતૂહલવશ અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ સ્ત્રી પાસે અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ માંગી-માંગીને ચાચે કે માંગી-માંગીને ચાચનારને અનુમોદે-

[૧૨૫] જે સાધુ-સાધ્વી ધર્મશાળામાં, ઉદ્યાનગૃહોમાં, ગૃહસ્થ ઘરોમાં કે આશ્રમોમાં કુતૂહલવશ અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ સ્ત્રીઓ પાસે અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ

માંગી-માંગીને યાચે કે યાચનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

• [૬૯] યાર સૂત્રોમાં યાચના પદ્ધતિમાં તફાવત છે, પણ ઉક્ત યાર પ્રકારો ૪ છે. જેમ કે - (૧) ગૃહસ્થ પુરુષ, (૨) ગૃહસ્થ પુરુષો, (૩) ગૃહસ્થ સ્ત્રી, (૪) ગૃહસ્થ સ્ત્રીઓ - એ રીતે એકવચન - બહુવચનમાં]

[૧૨૬] જે સાધુ-સાધ્વી ધર્મશાળામાં, ઉદ્યાનગૃહોમાં, ગૃહસ્થ ઘરોમાં કે આશ્રમોમાં અભ્યતીર્થિકે કે ગૃહસ્થો દ્વારા અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ સામે લાવીને આપે તો નિષેધ કરે, પછી તેની પાછળ-પાછળ જઈને, તેમની સામે કે આસપાસ આવીને, મીઠા વચન બોલીને માંગી-માંગીને યાચે કે યાચકને અનુમોદે-

[૧૨૮] જે સાધુ-સાધ્વી ધર્મશાળામાં, ઉદ્યાનગૃહોમાં, ગૃહસ્થ ઘરોમાં કે આશ્રમોમાં અભ્યતીર્થિક સ્ત્રી કે ગૃહસ્થ સ્ત્રી દ્વારા અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ સામે લાવીને આપે તો નિષેધ કરે પછી તેની પાછળ-પાછળ જઈને, તેની આસપાસ કે સામે આવીને તથા મીઠા વચન બોલીને માંગી-માંગીને તે યાચના કરે કે યાચના કરનારનું અનુમોદન કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૨૯] જે સાધુ-સાધ્વી ધર્મશાળામાં, ઉદ્યાનગૃહોમાં, ગૃહસ્થ ઘરોમાં કે આશ્રમોમાં અભ્યતીર્થિક સ્ત્રીઓ કે ગૃહસ્થ સ્ત્રીઓ દ્વારા અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ સામેથી લાવીને આપે તો નિષેધ કરે પછી તેની પાછળ-પાછળ જઈને, તેમની આસપાસ કે સામે આવીને તથા મીઠ વચનો બોલીને માંગી-માંગીને યાચે અથવા યાચના કરનાર તેવાને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૩૦] જે સાધુ-સાધ્વી ગૃહસ્થ કુળમાં અશન, પાન આદિ આહાર ગ્રહણ કરવાની ઇચ્છાથી પ્રવેશ કરે ત્યારે ગૃહસ્વામી નિષેધ કરે તો પણ બીજી વખત તેના કુળ-ઘરમાં આજ્ઞા લીધા સિવાય પ્રવેશ કરે કે પ્રવેશનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૩૧] જે સાધુ-સાધ્વી સંખડી - અનેક લોકો ભોજન માટે ભેગા થયા હોય - જમણવારી હોય તેવા સ્થળે અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ લેવા જાય કે જનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૩૨] જે સાધુ-સાધ્વી ગૃહસ્થકુળ-ઘરમાં બિદાર્થે જાય ત્યારે ત્રણ ઘર [ઓરડા] કરતાં વધુ દૂરથી લાવેલ અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ આપે ત્યારે તે અશનાદિ ગ્રહણ કરે કે કરનાને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૩૩] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના પગનું એક વાર કે વારંવાર આમર્જન અને પ્રમાર્જન કરે કે તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૧૩૪] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના પગનું એકવાર કે વારંવાર સંબાહન-મર્દન કરે કે કરનારને અનુમોદે-

[૧૩૫] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના પગને તેલ, ઘી, ચરબી કે માખણથી એક વખત વારંવાર માલિશ કરે કે તેમ માલિશ કરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૩૬] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના પગને લોઘ, કલ્ક, ચૂર્ણ, વર્ણાદિથી એક વખત કે વારંવાર ઉબટન કરે કે કરનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૩૭] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના પગને અચિત એવા શીતલ જળથી એક વખત કે વારંવાર ધુવે કે ઘોનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૧૩૮] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના પગને કોઈ દ્રવ્યથી રંગે કે તે રંગને ચમકાવે તેમ કરનારને અનુમોદે.

જે પ્રમાણે સૂત્ર-૧૩૩ થી ૧૩૮ એ છ પગને આશ્રીને કહ્યા તે પ્રમાણે જ “કયા-શરીરને” આશ્રીને છ સૂત્રો કહે છે—

[૧૩૯થી ૧૪૪] કયાને આશ્રીને છ સૂત્રો—

● જે સાધુ-સાધ્વી પોતાની કયા-શરીરનું...

[૧૩૯] એક વાર કે વારંવાર આમર્જન કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૧૪૦] એક કે અનેક વાર મર્દન કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૧૪૧] તેલ, ઘી, ચરબી કે માખણથી એક વાર કે વારંવાર માલિશ કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૧૪૨] લોઘ, કલ્ક, ચૂર્ણ, વર્ણાદિથી ઉબટન કરે કે ઉબટન કરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૧૪૩] અચિત શીતળ કે ઉષ્ણ જળ વડે એક વાર કે વારંવાર ધુવે કે ઘોનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૧૪૪] રંગે, રંગ ચમકાવે કે તેમ કરનારને અનુમોદે.

જે પ્રમાણે પગના આલાવામાં છ સૂત્રો [૧૩૩ થી ૧૩૮] કહ્યા તે પ્રમાણે જ અહીં પ્રણ-ધાને આશ્રીને છ સૂત્રો કહે છે—

[૧૪૫ થી ૧૫૦] પ્રણને આશ્રીને છ સૂત્રો—

જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના શરીરના ઘા-પ્રણ જેવા કે કોટ, દાદર, ખુજલી આદિને—કે કાંટા આદિ લાગવાથી થયેલને—

[૧૪૫] એક વાર કે અનેક વાર પ્રમાર્જનાદિ કરે કે કર્તાને અનુમોદે.

[૧૪૬] તેલ, ઘી, ચરબી કે માખણથી એકવાર કે વારંવાર માલીશ કરે કે તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૧૪૭] એક કે અનેકવાર મર્દન કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૧૪૮] લોઘ, કલ્ક, ચૂર્ણ, વર્ણાદિથી ઉબટન કરે કે ઉબટન કરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૧૪૯] અચિત શીતળ કે ઉષ્ણ જળ વડે એક વાર કે અનેકવાર ધુવે, ઘોનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૧૫૦] રંગે, રંગ ચમકાવે કે તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૧૫૧ થી ૧૫૬] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના શરીરમાં રહેલાં ગુમડાં, મડેલાં, મસા, ભગંદર આદિ પ્રણ-ધાવને...

[૧૫૧] કોઈ તીક્ષ્ણ શસ્ત્રથી એક વાર કાપે કે વારંવાર કાપે અથવા આમ કરનારને અનુમોદે.

[૧૫૨] કોઈ તીક્ષ્ણ શસ્ત્રથી કાપીને પરુ કે લોહી કાઢે અથવા શોધન કરે, આમાંનું કંઈ પણ કરનારને અનુમોદે.

[૧૫૩] કોઈ તીક્ષ્ણ શસ્ત્રથી કાપી પરુ કે લોહી કાઢી તેને શીતલ કે ઉષ્ણ અચિત પાણીથી એક વાર કે વારંવાર ધુવે કે ઘોનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૧૫૪] કોઈ તીક્ષ્ણ શસ્ત્રથી કાપી, પરુ કે લોહી કાઢી, ઠંડા કે ગરમ અચિત પાણીથી ઘોઈને કોઈ પણ પ્રકારનો લેપ એકવાર લગાવે કે વારંવાર લગાવે અથવા લગાડનારને અનુમોદે.

[૧૫૫] કોઈ તીક્ષ્ણ શસ્ત્રથી કાપી, પરુ કે લોહી કાઢી, ઠંડા કે ગરમ પાણીથી ઘોઈ, લેપ લગાડી, તેલ-ઘી-ચરબી કે માખણથી એક વાર કે વારંવાર માલિશ કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૧૫૬] કોઈ તીક્ષ્ણ શસ્ત્રથી કાપી, પરુ કે લોહી કાઢી, ઠંડા કે ગરમ પાણીથી ઘોઈ કોઈ પણ પ્રકારનો લેપ લગાડી, તેલ-ઘી-ચરબી કે માખણથી માલિશ કરીને કોઈ સુગંધી પદાર્થ વડે એક વાર કે વારંવાર સુગંધિત કરે કે સુગંધિત કરનારની અનુમોદના કરે.

[૧૫૭] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના અપાનદ્વારની કૃમિઓ અને કુદિની કૃમિઓને આંગણી નાંખી-નાંખીને કાઢે છે અથવા તેમ કાઢનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૧૫૮] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના વઘેલા નખના અગ્રભાગને કાપે, શોભા વધારવા સંસ્કારે કે તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૧૫૯] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના વઘેલા જંઘાના વાળને કાપે કે સંસ્કારે કે તેમ કરનારની અનુમોદના કરે.

[૧૬૦] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના ગુહ્ય ભાગના વાળને કાપે, સંસ્કારે કે તેમ કરનારની અનુમોદના કરે.

[૧૬૧] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના પેટ-છાતી-પીઠ ભાગના વાળને કાપે, સંસ્કારે અથવા તેમ કરનારની અનુમોદના કરે.

[૧૬૨] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાની આંખના વાળને કાપે કે સંસ્કારે અથવા તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૧૬૩] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાની વઘેલી દાઢી-મુંછાદિને કાપે છે કે સંસ્કારે છે અથવા તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૧૬૪] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના દાંત એક વાર કે અનેક વાર મંજનાદિથી ઘસે કે ઘસનારની અનુમોદના કરે.

[૧૬૫] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના દાંત શીતળ કે ઉષ્ણ અચિત જળથી એક વખત કે વારંવાર ધુવે કે ઘોનારને અનુમોદે.

[૧૬૬] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના દાંત રંગે કે ચમકાવે કે રંગનાર, ચમકાવનારની અનુમોદના કરે.

જે પ્રમાણે પગના ચાતાવામાં છ સૂત્રો કહ્યા, તે પ્રમાણે અહીં લોકના ચાતાવામાં સૂત્ર-

૧૩૩થી ૧૩૮ મુજબ છ સૂત્રો છે-

[૧૬૭થી ૧૭૨] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના હોઠોને...

[૧૬૭] એક કે અનેક વાર ધ્રુવે કે ઘોનારને અનુમોદે.

[૧૬૮] એક કે અનેક વાર મર્દન કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૧૬૯] તેલ, ઘી, ચરબી, માખણ વડે એક કે અનેકવાર માલીશ કરે કે તેમ કરનારની અનુમોદના કરે.

[૧૭૦] લોઘ, કલ્ક, ચૂર્ણ કે વર્ણાદિ વડે એક કે અનેક વાર ઉબટન કરે અથવા તેમ કરનારને અનુમોદના કરે.

[૧૭૧] અધિત એવા શીતાળ કે ઉષ્ણ પાણી વડે એકવાર કે અનેક વાર ધ્રુવે અથવા તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૧૭૨] રંગે કે ચમકાવે અથવા રંગનાર - ચમકાવનારની અનુમોદના કરે. [આ છએ કારણોમાં પ્રાયશ્ચિત્ત.]

[૧૭૩] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના લાંબા-વઘેલા દાઢી-મૂછના વાળ કાપીને કે શોભાઈ સંસ્કરે અથવા તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૧૭૪] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના લાંબા ચક્ષુરોમોને કાપે કે સંસ્કરે અથવા તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૧૭૫] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાની આંખને એકવાર કે અનેકવાર પ્રમાર્જે અથવા પ્રમાર્જનારને અનુમોદે.

[૧૭૬] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાની આંખો એકવાર કે અનેકવાર મર્દન કરે.

[૧૭૭] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાની આંખને તેલ, ઘી, ચરબી કે માખણ વડે એક કે અનેકવાર માલીશ કરે, કે કરનારને અનુમોદે.

[૧૭૮] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાની આંખને લોઘ, કલ્ક, ચૂર્ણ કે વર્ણ વડે એકવાર કે અનેકવાર ઉબટન કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૧૭૯] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાની આંખને અધિત ઠંડા કે ગરમ પાણી વડે એક કે અનેકવાર ધ્રુવે કે ઘોનારને અનુમોદે.

[૧૮૦] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાની આંખને રંગે-ચમકાવે અથવા તેમ કરનારને અનુમોદે. [આ છએ કારણો પ્રાયશ્ચિત્ત.]

[૧૮૧] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાની પડખાના વાળને કાપે કે સંસ્કરે અથવા તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૧૮૨] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાની લાંબી ભ્રમરના વાળને કાપે કે સંસ્કરે અથવા તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૧૮૩] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાની આંખનો, કાનનો, દાંતનો, નખનો મેલ કાઢે છે કે તેને વિશુદ્ધ કરે અથવા તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૧૮૪] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના શરીરને પસીનો, જામેલો મેલ, ભીનો મેલ, તેના ઉફર લાગેલી રજ આદિને કાઢે કે તેનું વિશોધન કરે અથવા તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૧૮૫] જે સાધુ-સાધ્વી એક ગામથી બીજે ગામ વિહાર કરતા પોતાના માથાને ઢાંકે કે ઢાંકનારને અનુમોદે.

[૧૮૬] જે સાધુ-સાધ્વી શણ ઉભા કે સુતર કે તેવા પદાર્થમાંથી વશીકરણનો દોરો બનાવે કે બનાવનારની અનુમોદના કરે.

[૧૮૭] જે સાધુ-સાધ્વી ઘરમાં, ઘરના મુળ સ્થાનમાં, ઘરના પ્રમુખદ્વાર સ્થાનમાં, ઘરના ઉપદ્વાર સ્થાનમાં, દ્વારના મધ્ય સ્થાનમાં, ઘરના આંગણમાં, ઘરની પરિશેષ ભૂમિમાં મળ-મૂત્ર પરઠવે કે પરઠવનારની અનુમોદના કરે.

[૧૮૮] જે સાધુ-સાધ્વી મૃતકગૃહમાં, મૃતકની રાખવાળા સ્થાનમાં મૃતકના સ્તૂપ ઉપર, મૃતકના આશ્રય સ્થાને, મૃતકના લયનમાં, મૃતકની સ્થળભૂમિમાં કે સ્પર્શાનની ચોતરફ મળ-મૂત્ર પરઠવે કે પરઠવનારની અનુમોદના કરે.

[૧૮૯] જે સાધુ-સાધ્વી કોલસા બનાવવાના સ્થાને, દ્વારાદિ બનાવવાના સ્થાને, પશુને ડામ દેવાના સ્થાને, ઘાસ સળગાવવાના સ્થાને, ભૂસું સળગાવવાના સ્થાને, મળ-મૂત્ર પરઠવે કે પરઠવનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૧૯૦] જે સાધુ-સાધ્વી નવી હળ ચલાવેલ ભૂમિમાં, નવી માટીની ખાણમાં, જ્યાં લોકો મળ-મૂત્રાદિ તજતાં હોય કે ન તજતાં હોય ત્યાં મળ-મૂત્ર પરઠવે કે પરઠવનારને અનુમોદે.

[૧૯૧] જે સાધુ-સાધ્વી ઘણાં કાદવ કે ઓછા પાણીવાળા સ્થાનમાં, કીચડના સ્થાનમાં કે ફૂગવાળા સ્થાને મળ-મૂત્ર પરઠવે કે પરઠવનારની અનુમોદના કરે.

[૧૯૨] જે સાધુ-સાધ્વી ગૂલર, વડ, પીપળાદિના ફળ સંગ્રહ કરવાના સ્થાને મળ-મૂત્ર પરઠવે કે પરઠવનારને અનુમોદે.

[૧૯૩] જે સાધુ-સાધ્વી પાંદડાવાળી બાજી, બીજા શાક, મૂળ, કોથમીર, વનસ્પતી, કોસ્તુભ, જીરુ, દમનક, મરુક વનસ્પતિ વિશેષતા સંગ્રહ સ્થાને કે ઉત્પન્ન થનાર વાડીમાં મળ-મૂત્ર પરઠવે કે પરઠવનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૧૯૪] જે સાધુ-સાધ્વી શેરડી, ચોખા, કુસુંબ કે ક્યાસના ખેતરમાં મળ-મૂત્ર પરઠવે કે પરઠવનારને અનુમોદે.

[૧૯૫] જે સાધુ-સાધ્વી અશોક-સમ્પર્ણ-સંપક-આમ્રના વનમાં કે બીજા કોઈ વનમાં જે પુત્ર, પુષ્પ, ફળ, બીજ આદિથી સુકત હોય ત્યાં મળ-મૂત્ર પરઠવે કે પરઠવનારને અનુમોદે.

[૧૯૬] જે સાધુ-સાધ્વી રાત્રે કે વિકાલે મળ-મૂત્ર સ્થાપન કરીને સૂર્યોદય પહેલા પરઠવે કે પરઠવનારને અનુમોદે.

ઉક્ત કોઈપણ દોષ સેવનારને માસિક પરિહારસ્થાન ઉદ્દ્યાતિક પ્રાયશ્ચિત આવે જેને લઘુમાસિક પ્રાયશ્ચિત કહે છે.

**નિશીલમૂત્ર-ઉદ્દેશ-૩ નો
મુનિ દીપરત્નરાગરે કરેલો સૂત્રાનુવાદ પૂર્ણ**

* ઉદ્દેશો-૪ *

• નિશીથસૂત્રના આ ચોથા ઉદ્દેશમાં ૧૯૭ થી ૩૧૩ એ રીતે કુલ ૧૧૭ સૂત્રો છે. તે ૧૧૭ સૂત્રોમાં દર્શાવેલ કોઈપણ દોષનું ત્રિવિધે સેવન કરનારને માસિક પરિહારસ્થાન ઉદ્દ્યાતિક નામનું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે. જેને લઘુમાસિક પ્રાયશ્ચિત્ત પણ કહે છે—

• ઉદ્દેશા-૧-ની માફક આ ઉદ્દેશમાં પણ પ્રત્યેક સૂત્રને અંતે “પ્રાયશ્ચિત્ત” આવે. એ શબ્દો ખેડવા. અમે પ્રાયશ્ચિત્ત શબ્દ લખ્યો હોય કે ન હોય પણ બધાં સૂત્રમાં “લઘુ માસિક પ્રાયશ્ચિત્ત” આવે તેમ જાણવું.

[૧૯૭ થી ૧૯૯] જે સાધુ-સાધ્વી સખાને — (૧) વશ કરે, (૨) ખુશામત કરે, (૩) આકર્ષિત કરે કે આ ત્રણે કરનારની અનુમોદના કરે, તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૨૦૦ થી ૨૦૨] જે સાધુ-સાધ્વી સખાના અંગરક્ષકને (૧) વશ કરે, (૨) ખુશામત કરે, (૩) આકર્ષિત કરે કે આ ત્રણે કરનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૨૦૩ થી ૨૦૫] જે સાધુ-સાધ્વી નગરરક્ષકને (૧) વશ કરે, (૨) ખુશામત કરે, (૩) આકર્ષિત કરે કે આ ત્રણે કરનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૨૦૬ થી ૨૦૮] જે સાધુ-સાધ્વી નિગમ રક્ષકને (૧) વશ કરે, (૨) ખુશામત કરે, (૩) આકર્ષિત કરે કે આ ત્રણે કરનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૨૦૯ થી ૨૧૧] જે સાધુ-સાધ્વી દેશ આરક્ષકને (૧) વશ કરે, (૨) ખુશામત કરે, (૩) આકર્ષિત કરે કે આ ત્રણે કરનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૨૧૫] જે સાધુ-સાધ્વી સચિત્ત ઔપધિ [ધાન્યાદી] આહાર કરે અથવા કરનારની અનુમોદના કરે—

[૨૧૬] જે સાધુ-સાધ્વી આચાર્ય કે ઉપાધ્યાયની વિશેષ આજ્ઞા સિવાય કોઈ પણ વિગર્હનો આહાર કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૨૧૭] જે સાધુ-સાધ્વી સ્થાપના કુળોને ન જાણીને, ન ગવેચણા કરીને, ન પૂછીને આહાર ગ્રહણની ઇચ્છાથી તે કુળમાં પ્રવેશ કરે કે પ્રવેશ કરનારને અનુમોદે—

[૨૧૮] જે સાધુ-સાધ્વી ઉપાશ્રયમાં અવિધિએ પ્રવેશ કરે કે પ્રવેશનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૨૧૯] જે સાધુ-સાધ્વી આવવાના માર્ગમાં ઘાંડો, લાકડી, રખેહરણ, મુહપતિ કે અન્ય કોઈ ઉપકરણ રાખે કે સખાનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૨૨૦] જે સાધુ-સાધ્વી નવા-નવા ગ્રધડા ઉત્પન્ન કરે કે કરનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૨૨૧] જે સાધુ-સાધ્વી ખમાવીને ઉપશાંત કરેલા જૂના કલહ ફરી ઉત્પન્ન કરે કે કરનારની અનુમોદના કરે.

[૨૨૨] જે સાધુ-સાધ્વી મોઢું સળી-સળીને એટલે કે ખડખડાટ હસે કે તેમ હસનારને અનુમોદે.

[૨૨૩] જે સાધુ-સાધ્વી પાર્શ્વસ્થને સંઘાટક આપે કે આપનારની અનુમોદના કરે—

[૨૨૪] જે સાધુ-સાધ્વી પાર્શ્વસ્થનો સંઘાટક ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને

અનુમોદે—

[૨૨૫, ૨૨૬] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) અવસન્નને સંઘાટક આપે કે આપનારને અનુમોદે. (૨) અવસન્નનો સંઘાટક ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે.

[૨૨૭, ૨૨૮] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) કુશીલને સંઘાટક આપે કે આપનારને અનુમોદે. (૨) કુશીલનો સંઘાટક ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે.

[૨૨૯, ૨૩૦] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) નિત્યકને સંઘાટક આપે કે આપનારને અનુમોદે. (૨) નિત્યકનો સંઘાટક ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે.

[૨૩૧, ૨૩૨] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) સંસકતને સંઘાટક આપે કે આપનારને અનુમોદે, (૨) સંસકતનો સંઘાટક ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે.

[૨૩૩] જે સાધુ-સાધ્વી પાણીથી ભીના થયેલા હાથ, માટીનું પાત્ર, કડછી, કોઈપણ ધાતુપાત્રથી દેવાત્ત અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે.

[૨૩૪] ઉક્ત સૂત્ર-૨૩૩માં જણાવ્યા મુજબ ૨૧-ભેદ જાણવા.

જે સાધુ-સાધ્વી સસ્તિગ્ધ - થોડી માત્રામાં પણ સચિત પાણીની ભિનાશ હોય, સચિત એવી જ ૨૪ સહિત હોય, અથવા— સચિત એવી (૧) માટીથી લિમ્, (૨) દ્વારથી લિમ્, (૩) હડતાલથી લિમ્, (૪) ગેરુથી લિમ્, (૫) ખડી ચૂર્ણથી લિમ્, (૬) હિંગુલથી લિમ્, (૭) અંજનથી લિમ્, (૮) લોઘથી લિમ્, (૯) કુકુસુ દ્રવ્ય લિમ્, (૧૦) પિષ્ટ લિમ્, (૧૧) કંદથી લિમ્, (૧૨) મૂળથી લિમ્, (૧૩) આદુથી લિમ્, (૧૪) પુષ્પથી લિમ્, (૧૫) કોષ્ટપુટથી લિમ્.

[સંદોષમાં કહીએ તો સચિત અપકાર, પૃથ્વીકાય કે વનસ્પતિકાયથી સંમિલિત એવા] હાથ, પાત્ર, કડછી કે કોઈ પાત્ર દ્વારા કોઈ અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ આપે ત્યારે ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૨૩૫ થી ૨૪૯] જે સાધુ-સાધ્વી...

૧ - ગ્રામારક્ષકને વશ કરે, ખુશામત કરે, આકર્ષિત કરે.

૨ - દેશારક્ષકને વશ કરે, ખુશામત કરે, આકર્ષિત કરે.

૩ - સીમારક્ષકને વશ કરે, ખુશામત કરે, આકર્ષિત કરે.

૪ - અરણ્યારક્ષકને વશ કરે, ખુશામત કરે, આકર્ષિત કરે.

૫ - સર્વારક્ષકને વશ કરે, ખુશામત કરે, આકર્ષિત કરે.

એ પાંચે સૂત્રમાં ત્રણ વસ્તુ લીધી એટલે ૧૫-સૂત્રો થયા. ઉક્ત પંદર ક્રિયા પોતે કરે કે તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૨૫૦ થી ૨૫૫] જે સાધુ-સાધ્વી પરસ્પર અર્થાત્ સાધુ-સાધુના કે સાધ્વી-સાધ્વીના પગને પરસ્પર (૧) એક કે અનેકવાર પ્રમાર્જે પ્રમાર્જનારને અનુમોદે (૨) એક કે અનેકવાર મર્દન કરે કે કરનારને અનુમોદે (૩) એક કે અનેકવાર તેલ, ઘી, ચરબી કે માખણથી અભ્યંજન કરે — કે કરનારને અનુમોદે, (૪) લોઘ, કલ્ક, ચૂર્ણ કે વર્ણ વડે એક કે અનેક વાર ઉબટન કરે કે કરનારને અનુમોદે, (૫) અચિત

ઠંડા કે ગરમ પાણીથી એક કે અનેકવાર ધ્રુવે કે ધોનારને અનુમોદે, (૬) રંગે કે ચમકાવે - કે તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૨૫૬ થી ૨૬૧] જે સાધુ-સાધ્વી પરસ્પર [સાધુ-સાધુની કે સાધ્વી-સાધ્વીની] કાયા-શરીરને ઉપર કહ્યા મુજબ પ્રમાર્જે. મર્દન કરે, અભ્યાંજન કરે, ઉબટન કરે, ધ્રુવે કે રંગે આદિ છ સૂત્ર.

[૨૬૨ થી ૨૬૭] જે સાધુ-સાધ્વી પરસ્પર કાયાના વ્રણ-ઘાવને [સૂત્ર-૨૫૦થી ૨૫૫ મુજબ] પ્રમાર્જે, મર્દન કરે, અભ્યાંજન કરે, ઉબટન કરે, ધ્રુવે કે રંગે આદિ છ સૂત્ર.

[૨૬૮ થી ૨૭૩] જે સાધુ પરસ્પર કાયાના ગુમડા, ફોડલા, મસા, ભગંદર આદિ વ્રણો (૧) કોઈ તીવ્ર શસ્ત્ર વડે એક કે અનેકવાર છેદે કે છેદનારને અનુમોદે., (૨) છેદીને લોહી કે પરુ કાઢે કે વિરુદ્ધ કરે, (૩) વિશુદ્ધિ આદિ પછી અચિત એવા શીત કે ઉષ્ણ પાણી વડે એક કે અનેકવાર પ્રક્ષાલે, (૪) પ્રક્ષાલન બાદ તેના ઉપર લેપ લગાડે. (૫) પછી તેલ-ઘી-ચરબી કે માખણથી મર્દન કરે, (૬) પછી કોઈપણ જાતના ધૂપ વડે સુગંધિત કરે અથવા ઉક્ત કાર્યો કરનારને અનુમોદે.

[૨૭૪] જે સાધુ-સાધ્વી પરસ્પર, ગુદામાં કે નાભિમાં રહેલા ક્ષુદ્ર જીવો - કૃમિ આદિને આંગળી નાંખી-નાંખીને બહાર કાઢે કે કાઢનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૨૭૫] જે સાધુ-સાધ્વી એકબીજાના વધેલા નખના અગ્રભાગને કાપે, શોભા વધારવા સંસ્કારે કે તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૨૭૬ થી ૨૮૦] જે સાધુ-સાધ્વી એકબીજાના વધેલાં (૧) જંઘના વાળ, (૨) ગુહ્યભાગના વાશ, (૩) સોમરાજી, (૪) બગાલના વાળ, (૫) દાઢી મુંછના વાળ કાપે, કાપનારને અનુમોદે.

[૨૮૧ થી ૨૯૭] જે સાધુ-સાધ્વી એકબીજાના દાંત ઘસે - ધ્રુવે કે રંગે હશે... (૨) હોઠ પ્રમાર્જે, પરિમર્દન કરે, માલીશ કરે, ઉબટન કરે, ધોવે કે રંગે... (૩) લાંબા વધેલા દાઢી-મુંછના વાળ, નાકના વાળ, આંખની પાંપણના વાળ કાપે, (૪) આંખને પ્રક્ષાલે, પરિમર્દન કરે, માલીશ કરે, ઉબટન કરે, ધોવે કે રંગે કે ઉક્ત સર્વે કાર્ય કરનારને અનુમોદે.

[આ બધાં સૂત્રો સૂત્ર-૧૬૪થી ૧૮૦ મુજબ જાણવા.]

[૨૯૮, ૨૯૯] જે સાધુ-સાધ્વીએકબીજાના (૧) વધેલાં ભ્રમરના વાળ (૨) પડખાંના વાળ કાપે કે કાપનારને અનુમોદે.

[૩૦૦] જે સાધુ-સાધ્વી એકબીજાના આંખ-કાન-દાંત-નખનો મેલ કાઢે છે કે કાઢનારની અનુમોદના કરે.

[૩૦૧] જે સાધુ-સાધ્વી એકબીજાનો પરસેવો, મેલ, પંક કે મેલને કાઢે, વિશુદ્ધ કરાવે કે તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૩૦૨] જે સાધુ-સાધ્વી એકબીજાના મસ્તકને ગ્રામાનુગ્રામ વિચરતા ઢાંક કે ઢાંકનારને અનુમોદે.

• આ સૂત્ર-૨૫૦ થી ૩૦૨નો અર્થ સંક્ષિપ્ત કર્યો છે, કેમ કે પૂર્વે આ સૂત્ર-૧૧૩ થી ૧૮૫માં આવી ગયેલ છે. ફક્ માત્ર એટલો છે કે ત્યાં આ દોષમાં "સ્વયં કરે" એમ કહેવું. અહીં આ દોષ "પરસ્પર સેવે" એમ કહેલ છે. - આ બધામાં "લઘુમાત્ર" પ્રાયશ્ચિત.

[૩૦૩] જે સાધુ-સાધ્વી ચોથી પોરિસિના ચોથા ભાગમાં મળ-મૂત્ર ત્યાગની ભૂમિનું પ્રતિલેખન ન કરે, ન કરનારને અનુમોદે.

[૩૦૪] જે સાધુ-સાધ્વી ત્રણ મળ-મૂત્ર ત્યાગ ભૂમિનું પ્રતિલેખન ન કરે કે ન કરનારની અનુમોદના કરે.

[૩૦૫] જે સાધુ-સાધ્વી એક હાથની ઓછી લાંબી-પહોળી મળ-મૂત્ર ત્યાગ ભૂમિમાં મળ-મૂત્ર પરઠવે કે પરઠવનારને અનુમોદે.

[૩૦૬] જે સાધુ-સાધ્વી મળ-મૂત્રનો ત્યાગ કર્યા પછી મળદ્વારને સાફ ન કરે કે સાફ ન કરનારને અનુમોદે.

[૩૦૭] જે સાધુ-સાધ્વી મળ-મૂત્રનો ત્યાગ કર્યા પછી મળદ્વારને સાફ ન કરે કે સાફ ન કરનારને અનુમોદે.

[૩૦૮] જે સાધુ-સાધ્વી મળ-મૂત્રનો ત્યાગ મળદ્વારને લાકડાથી, વાંસની પટ્ટીથી, આંગળીથી, તળીથી સાફ કરે કે તેમ સાફ કરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૩૦૯] જે સાધુ-સાધ્વી મળ-મૂત્ર ત્યાગી આચમન ન કરે.

[૩૧૦] જે સાધુ-સાધ્વી જ્યાં મળ-મૂત્ર ત્યાગે, ત્યાં જ તેની ઉપર આચમન કરે કે આચમન કરનારને અનુમોદે.

[૩૧૧] જે સાધુ-સાધ્વી મળ-મૂત્રને ત્યાગીને ત્યાંથી ઘણે દૂર જઈને આચમન કરે કે આચમન કરનારને અનુમોદે.

[૩૧૨] જે સાધુ-સાધ્વી મળ-મૂત્રનો ત્યાગ કર્યા પછી ત્રણથી અધિક પસલી - ખોળા જેટલા પાણીથી શુદ્ધિ કરે, કરનારને અનુમોદે.

[૩૧૩] જે સાધુ-સાધ્વી અપરિહારિક હોય એટલે કે જેને પરિહાર નામક પ્રાયશ્ચિત આવેલ નથી. તેવા શુદ્ધ આચારવાળા હોય તેવા સાધુ-સાધ્વી, પરિહાર નામક પ્રાયશ્ચિત કરી રહેલા સાધુ-સાધ્વીને કહે કે હે આર્ય ? [હે આર્યા !] ચાલો આપણે બંને સાથે અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદમિ ગ્રહણ કરવાને માટે જોઈએ. ગ્રહણ કરી પોતપોતાના સ્થાને આહાર-પાન કરીશું. જે તે આવું બોલે કે બોલનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત.

એ પ્રમાણે આ ઉદ્દેશો-૪-માં કહ્યું મુજબ કોઈપણ એક કે વધુ દોષ સ્વયં સેવે, કે સેવનારને અનુમોદે તો મારિક પરિહારસ્થાન ઉદ્ધ્યાતિક અર્થાત્ લઘુ મારિક પ્રાયશ્ચિત આવે.

નિશીલસૂત્ર-ઉદ્દેશ-૪ નો
મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ સૂત્રાનુવાદ પૂર્ણ

* ઉદ્દેશો-૫ *

• નિશીથસૂત્રના આ ઉદ્દેશમાં સૂત્ર-૩૧૪ થી ૩૯૨ એમ કુલ - ૭૯ સૂત્રો છે. જેમાંના કોઈપણ દોષનું ત્રિવિધે સેવન કરનારને માસિયં પરિહારદ્વાજા ઉચ્ચાતિય નામનું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે, જેને “લઘુ માસિક પ્રાયશ્ચિત્ત” કહેવાય છે.

[૩૧૪ થી ૩૨૪] જે સાધુ-સાધ્વી સચિત વૃક્ષાના મૂળમાં - સ્કંધની આસપાસની સચિત પૃથ્વી ઉપર રહીને આ ૧૧ દોષ સેવે કે આ ૧૧ દોષ સેવનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત. તે આ પ્રમાણે—

[૩૧૪] એકવાર કે અનેકવાર આમ-તેમ અવલોકન કરે—

[૩૧૫] કાયોત્સર્ગ, શયન કે નિષેધા કરે—

[૩૧૬] અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ આહાર કરે—

[૩૧૭] મળ-મૂત્રનો ત્યાગ કરે—

[૩૧૮] સ્વાધ્યાય કરે—

[૩૧૯] સ્વાધ્યાયનો ઉદ્દેશો કરે—

[૩૨૦] સ્વાધ્યાયનો સમુદ્દેશ કરે—

[૩૨૧] સ્વાધ્યાયની અનુજ્ઞા કરે—

[૩૨૨] સૂત્રાર્થ રૂપ સ્વાધ્યાયની વાચના આપે—

[૩૨૩] સૂત્રાર્થ રૂપ સ્વાધ્યાયની વાચના ગ્રહણ કરે—

[૩૨૪] સૂત્રાર્થ રૂપ સ્વાધ્યાયની પુનરાવર્તના કરે—

[૩૨૫] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાની સંઘાટિકા - ઓઢવાનું વસ્ત્ર અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસે સીવડાવે, સીવડાવનારને અનુમોદે.

[૩૨૬] જે - તે કપડાંને દીર્ઘસૂત્રી કરે - શોભાદિ માટે દોરી નંખાવે કે તેમ કરનારની અનુમોદના કરે.

[૩૨૭] જે સાધુ-સાધ્વી લીમડા, પરવળ, બિલ્લીના પાનને અચિત્ત ઠંડા કે ગરમ પાણીમાં ઘોઈ-પીસીને ખાય, ખાનારને અનુમોદે.

[૩૨૮ થી ૩૩૧] જે સાધુ-સાધ્વી ગૃહસ્થના પાદપ્રોંછનકને કે પ્રાતિહારિક પાદપ્રોંછનકને આશ્રીને આ બબ્બે દોષ સેવે કે સેવનારને અનુમોદે.

[૩૨૮] ગૃહસ્થને આજે પાછું આપીશ કહી બીજા દિવસે આપે—

[૩૨૯] ગૃહસ્થને કાલે પાછું આપવાનું કહી, તે જ દિવસે પાછું આપે—

[૩૩૦] શર્યાતરને આજે પાછું આપવાનું કહી કાલે આપે.

[૩૩૧] શર્યાતરને કાલે પાછું આપવાનું કહી આજે આપે.

[૩૩૨ થી ૩૩૫] જે સાધુ-સાધ્વી પ્રાતિહારિક કે શર્યાતરના દંડ, લાઠી, અવલેખિનાકા, વાંસની સળી યાચી નીચેના બબ્બે દોષ સેવે કે સેવનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૩૩૨-૩૩૩] આજે જ પાછા આપવાના કહી કાલે આપે—

[૩૩૪-૩૩૫] કાલે પાછા આપવાના કહી આજે આપી દે—

[૩૩૬ થી ૩૩૮] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) પ્રતિહારિક, (૨) સાગરિક (૩) પ્રાતિહારિક અને સાગરિક ઉભયપક્ષી — શર્યા અને સંચારો પાછો આપ્યો નથી બીજુ વખત આજ્ઞા લીધી વિના ઉપયોગમાં લે કે લેનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત [એ ત્રણ સૂત્ર થયાં]

[૩૩૯] જે સાધુ-સાધ્વી શણ — ઊન-પોંડ કે અમિલના કપાસથી દોરા ગૂંથે, દીર્ઘસૂત્રી કરે કે બીજા કરનારને અનુમોદે.

[૩૪૦ થી ૩૪૮] જે સાધુ-સાધ્વી અહીં કહેલાં સૂત્રાનુસાર — કાષ્ઠ દંડ, વેણુદંડ, વૈતદંડ સંબંધી દોષ સેને કે સેવનારને અનુમોદે—

[૩૪૦] સચિત્ત દંડાદિ કરવા — બનાવવા.

[૩૪૧] સચિત્ત દંડાદિ ધારણ કરવા.

[૩૪૨] અચિત્ત દાંડાદિનો પરભોગ કરવો.

[૩૪૩-૩૪૫] દંડાદિને રંગીન બનાવવા-ધારવા-વાપરવા.

[૩૪૬-૩૪૮] દંડાદિને વિવિધરંગી બનાવવા — ધારવા — વાપરવા.

[૩૪૯] જે સાધુ-સાધ્વી નવા વસેલા ગામ, નગર, ખેડ, કર્બટ, મડંબ, ફોલમુખ, પાટણ, આશ્રમ, સંનિવેશ, નિગમ, સંબાહ, રાજધાનીમાં પ્રવેશ કરીને અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૩૫૦] જે સાધુ-સાધ્વી લોટા, તાંબા, તરુઆ, શીશા, ચાંદી, સોનાં કે વજરત્નની ખાણ પાસે વસેલી નવી વસતિમાં જઈને અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ ગ્રહણ કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૩૫૧ થી ૩૬૨] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) મુખ, (૨) દાંત, (૩) હોઠ, (૪) નાક, (૫) બગલ, (૬) હાથ, (૭) નખ, (૮) પાન, (૯) પુષ્પ, (૧૦) ફળ, (૧૧) બીજ, (૧૨) હરિત — એ બારમાંથી કોઈપણને વીણા જેવા સુર કાટવાને યોગ્ય બનાવે કે બનાવનારને અનુમોદે.

[૩૬૩ થી ૩૭૪] જે સાધુ-સાધ્વી ઉપરોક્ત મુખ, દાંત આદિ બાર સૂત્રો મુજબ કોઈ એકથી વીણા જેવા શબ્દો વગાડે કે વગાડનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૩૭૫ થી ૩૭૭] જે સાધુ-સાધ્વી — (૧) ઔદેશિક (૨) સપ્તાભૃતિક, (૩) સપરિકર્મ જેવી શર્યામાં પ્રવેશે કે પ્રવેશનારને અનુમોદે.

[૩૭૮] જે સાધુ-સાધ્વી “સંભોગ પ્રત્યયિક ક્રિયા” — માંડલી વ્યવહારાશ્રિત ક્રિયા ન લાગે તેમ બેસે, બેસનારને અનુમોદે.

[૩૭૯] જે સાધુ-સાધ્વી તુંબપાત્ર, કાષ્ઠપાત્ર, માટીપાત્ર જે પરિપૂર્ણ, દંટ, રાખવા યોગ્ય કે કલ્પનીય છે. તેને ટુકડા કરી-કરીને પરઠવે કે પરઠવનારને અનુમોદે.

[૩૮૦] જે સાધુ-સાધ્વી પરિપૂર્ણ, દંટ, રાખવા યોગ્ય કે કલ્પનીય વસ્ત્ર, કંબલ કે પાદપ્રોંછનકળા ટુકડે ટુકડા કરીને પરઠવે કે પરઠવનારને અનુમોદે.

[૩૮૧] જે સાધુ-સાધ્વી દંડ, લાઠી, અવલેખનિકા કે વાંસની સહી તોડી-તોડીને

પરઠવે કે પરઠવનારને અનુમોદે.

[૩૮૨ થી ૩૯૨] જે સાધુ-સાધ્વી સ્જોહરણ સંબંધી આ ૧૧-માનો કોઈપણ દોષ સેવે કે સેવનારને અનુમોદે—

- [૩૮૨] પ્રમાણથી મોટું સ્જોહરણ રાખે.
- [૩૮૩] સ્જોહરણની દશી નાની બનાવે.
- [૩૮૪] સ્જોહરણને દડાની જેમ ગોળ-ગોળ બાંધે.
- [૩૮૫] સ્જોહરણને અવિધિથી બાંધે.
- [૩૮૬] સ્જોહરણને એક બંધનથી બાંધે.
- [૩૮૭] સ્જોહરણને ત્રણથી અદિક બંધને બાંધે.
- [૩૮૮] અનિસૃષ્ટ દોષવાળું સ્જોહરણ રાખે.
- [૩૮૯] સ્જોહરણને શરીરપ્રમાણ યોગથી દૂર રાખે.
- [૩૯૦] સ્જોહરણ ઉપર બેસે.
- [૩૯૧] સ્જોહરણ ઉપર માથું રાખીને સુવે.
- [૩૯૨] સ્જોહરણ ઉપર સૂઈને પડખાં ફેરવે.

એ પ્રમાણે ઉદ્દેશા-૪-માં જણાવેલ કોઈપણ દોષ સ્વયં સેવે યાવત્ તે દોષ સેવનારની અનુમોદના કરે, તો તેને માસિક પરિહારસ્થાન ઉદ્ધાતિક નામક પ્રાયશ્ચિત આપે.

**નિશીલસૂત્ર-ઉદ્દેશા-૪ નો
મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ સૂત્રાનુવાદ પૂર્ણ**

* ઉદ્દેશો-૬ *

• ઉદ્દેશોમાં સૂત્ર-૩૯૩ થી ૪૬૯ અર્થાત્ ૭૭-સૂત્રો છે. જેમાંના કોઈપણ દોષનું ત્રિવિધે સેવન કરનારને “ચાતુર્માસિક પરિહાસ સ્થાન અનુદ્યાતિક” નામનું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે. જેને “ગુરુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત” કહે છે.

• પ્રત્યેક સૂત્રને અંતે પ્રાયશ્ચિત્ત આવે એમ જોડવાનું છે. અમે બધાં સ્થાને એ નિર્દેશ કર્યો નથી. તો પણ તેમ સમજી લેવું.

[૩૯૩] જે સાધુ મૈથુન સેવન માટે સ્ત્રીને [સાધ્વી હોય તો પુરુષને] વિનવણી કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૩૯૪ થી ૪૦૨] જે સાધુ-સાધ્વી મૈથુન સેવનના સંકલ્પથી આ નવ દોષ સેવે-સેવનારને અનુમોદે. [ઉદ્દેશા-૧ ના નવ સૂત્રો સમાન આખો આલાવા અહીં સમજી લેવો.]

(૧) હસ્તકર્મ કરે, (૨) જનનેન્દ્રિયને કાષ્ઠાદિથી સંચાલિત કરે, (૩) જનનેન્દ્રિયનું મર્દન કરે, (૪) તેલ આદિથી જનનઇન્દ્રિયનો માલિશ કરે, (૫) કલકાદિ ગંધ દ્રવ્યથી ઉબટન કરે, (૬) જળથી ધુવે, (૭) ચામડી ઊંચી કરે, (૮) જનનેન્દ્રિયને સુંઘે, (૯) કોઈ અચિત્ત શ્રોતાદિમાં વીર્ય કાઢે, સાધ્વી ૨૪ કાઢે.

[૪૦૩ થી ૪૦૫] જે સાધુ મૈથુન સેવનની ઇચ્છાથી સ્ત્રીને [સાધ્વી - પુરુષને] આ પ્રમાણે કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૧] સ્ત્રીને વસ્ત્રરહિત કરે કે વસ્ત્રરહિત થવા દે.

[૨] કલહ કરે, કલહ ઉત્પાદક વચન કહે, કલહ માટે જાય.

[૩] પત્ર લખે, લખાવે, લખવા માટે બહાર જાય.

[૪૦૬ થી ૪૧૦] મૈથુન સેવનની ઇચ્છાથી જે સાધુ-સાધ્વી આ દોષ સેવે કે સેવનારને અનુમોદે-

[૧] જનનેન્દ્રિય કે અપાન દ્વારના અગ્રભાગને ઔષધિ વિશેષથી પીડાયુક્ત કરે. [૨] એ રીતે પીડાયુક્ત કરીને તેને અચિત્ત ઠંડા કે ઉષ્ણ પાણીથી ધુવે. [૩] ધોઈને એક કે અનેક વખત આલેપન કરે. [૪] આલેપન કર્યા પછી તેલ વગેરેથી એક કે અનેક વાર માલિશ કરે. [૫] માલિશ કરીને કોઈ સુગંધી પદાર્થથી એક કે અનેક વખત સુવાસિત કરે.

[૪૧૧ થી ૪૧૫] જે સાધુ-સાધ્વી મૈથુન સેવનની ઇચ્છા થકી આ પાંચમાંને કોઈ દોષ સેવે કે સેવનાર ને અનુમોદે-

[૧] અખંડ વસ્ત્રો ધારણ કરે-રાખે [૨] અક્ષત્ વસ્ત્રો ધારણ કરે-રાખે [૩] ધોઈને રંગેલા વસ્ત્રો ધારણ કરે કે મલિન વસ્ત્રો રાખે [૪] અનેક રંગી વસ્ત્રો ધારણ કરે [૫] અનેક રંગી કે ચિત્રિત વસ્ત્રો ધારણ કરે.

[૪૧૬ થી ૪૬૮] અહીં કુલ-૫૩ સૂત્રો છે. આ સૂત્રો પૂર્વે ઉદ્દેશા-૩ માં કહેલ સૂત્ર-૧૩૩ થી ૧૮૫ મુજબ છે. ફક્ ઓટલો છે કે ત્યાં આ ૫૩ સૂત્રોમાં સાધુ-સાધ્વી સ્વયં કરે એમ કહ્યું. આ ૧ ૫૩ સૂત્રોનો સંદોષિત અર્થ ઉદ્દેશા-૪માં સત્ર ૨૫૦ થી ૩૦૨માં પણ કહ્યો છે. પણ ત્યાં

આ દોષ સાધુ પરસ્પર તેવે તેમ કહેલ છે. આ જ ૫૩ દોષ અહીં પણ લીધા છે. પરંતુ અહીં તે દોષોનું સેવન મૈથુન સેવનના સંકલ્પથી સાધુ કોઈ સ્ત્રી સાથે કરે [સાધ્વી-પુરુષ સાથે કરે] કે તેમ કરનારને અનુમોદે, માટે કહ્યું છે.]

[૪૧૬] એક કે અનેક વખત પગથી પ્રમાર્જના કરે થી લઈને

[૪૬૮] એક ગામથી બીજે ગામ જતાં મસ્તકનું આચ્છાદન કરે. ત્યાં સુધી આ દોષો સમજી લેવા. માત્ર આ બધી ક્રિયા મૈથુન સેવનની ઇચ્છાથી ચઈ હોય. પ્રાયશ્ચિત્ત ગુરુ ચીમાસી.

[૪૬૯] જે સાધુ-સાધ્વી મૈથુન સેવનના સંકલ્પથી દૂધ, દહીં, માખણ, ઘી, ગોળ, ખાંડ, મિશ્રી આદિ પૌષ્ટિક આહાર કરે. આહાર કરનારને અનુમોદે.

ઉક્ત કોઈપણ દોષના સેવનથી યાતુર્માસિક પરિહારસ્થાન અનુદ્યાતિક અર્થાત્ ગુરુ ચીમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે.

નિશીથસૂત્ર-ઉદ્દેશા-૬ નો
મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલો સૂત્રાનુવાદ પૂર્ણ

* ઉદ્દેશો-૭ *

• નિશીથસૂત્રના આ ઉદ્દેશમાં સૂત્ર-૪૭૦ થી ૫૬૦ એ પ્રમાણે કુલ-૯૧ સૂત્રો છે. જેમાંનાં કોઈપણ દોષનું સેવન કરનારને 'ચાતુર્માસિક પરિહારસ્થાન અનુદ્ધાતિક' પ્રાયશ્ચિત આવે, જેનું બીજું નામ 'ગુરુ ચૌમાસી' પ્રાયશ્ચિત છે.

• અહીં પ્રત્યેક સૂત્રના અંતે 'ગુરુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે' આ વાક્ય જોડવું જરૂરી છે. અને કયાંય નોંધેલ નથી પણ વાચકે બધે આ વાક્ય જોડીને જ સૂત્ર વાંચવું.

[૪૭૦ થી ૪૭૨] જે સાધુ-સ્ત્રી સાથે (સાધ્વી-પુરુષ સાથે) મૈથુન સેવનની ઈચ્છાથી તૃણ, મુંજ, કાષ્ઠ, મીણ, ભીંડ, મોરપીંછા, હાડકાં, દાંત, શંખ, શીંગડા, પાન, પુષ્પ, ફળ, બીજુ વનસ્પતિ એ ૧૬માંથી કોઈપણની માળા :- (૧) બનાવે (૨) ધારણ કરે (૩) પહેરે - આ ત્રણે કરનારને અનુમોદે.

[૪૭૩ થી ૪૭૫] જે સાધુ-સ્ત્રી સાથે [સાધ્વી-પુરુષ સાથે] મૈથુન સેવનની ઈચ્છાથી લોટાનું, તાંબાનું, ત્રપુપનું, શીશાનું, ચાંદીનું કે સોનાનું કડું (૧) બનાવે (૨) ધારણ કરે - રાખે (૩) પહેરે - આ ત્રણે કરનારને અનુમોદે.

[૪૭૬ થી ૪૭૮] જે સાધુ-સ્ત્રી સાથે [સાધ્વી-પુરુષ સાથે] મૈથુન સેવનની ઈચ્છાથી હાર, અર્ધહાર, એકાવલી, મુકતાવલી, કાનકાવલી, રત્નાવલી, કટિસૂત્ર, ભૂજબંધ, કેચૂર, કુંડલ, મુગટ, પ્રલંબસૂત્ર કે સૂવર્ણસૂત્ર (૧) બનાવે (૨) ધારણ કરે રાખે (૩) પહેરે અથવા આ ત્રણે કરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૪૭૯ થી ૪૮૧] જે સાધુ-સ્ત્રી સાથે [સાધ્વી-પુરુષ સાથે] મૈથુન સેવનની ઈચ્છાથી મૃગચર્મ, સૂક્ષ્મવસ્ત્ર, સૂક્ષ્મકલ્યાણક વસ્ત્ર, આજ્ઞાતિ, કયાતિ, ક્ષૌભિક, દુકુલક, તિરીડપટ્ટ, મલયાજ, ખતુલ, અંશુક, ચિનાંશુક, દેશરાગ, અમ્લાય, ગજજલ, સ્ફટિક, કોનવ, કુંબલ, પાવર, ઉદ્દગ, પેશલ, પેસલેશ, કૃષ્ણ-નીલ-ગૌર-મૃગચર્મ, કાનક, કનકાંત, કનકપટ્ટ, કનક ખચિત, કનક સ્પર્શિત, વ્યાધ, ચિત્તો, આભરણયુક્ત, અનેક આભરણયુક્ત આ ચોત્રીશમાંથી કોઈપણ પ્રકારના વસ્ત્રને (૧) બનાવે (૨) ધારણ કરે - રાખે (૩) પહેરે કે આ ત્રણે કરનારને અનુમોદે.

[૪૮૨] જે સાધુ, મૈથુન સેવનની ઈચ્છાથી કોઈ સ્ત્રીની કોઈપણ ઈન્દ્રિય, હૃદયપ્રદેશ, ઉદર કે સ્તનને ગ્રહણ કરીને તેનું સંચલન કરે કે કરનારને અનુમોદે-

[૪૮૩ થી ૫૩૫] આ-૫૩ સૂત્રો છે. જે ત્રીજા ઉદ્દેશાના ૧૩૩ થી ૧૮૫ સૂત્ર મુજબ જ સમજી લેવા. આ પ્રકારે ૫૩ સૂત્ર ત્રીજા ઉદ્દેશ પછી ચોથા અને છઠ્ઠા ઉદ્દેશમાં પણ આવેલ છે. સૂત્રો બધે જ આ જ છે, પણ તે ક્રિયા કરવા પાછળના હેતુમાં ફર્ક છે. આ ઉદ્દેશમાં 'મૈથુનની ઈચ્છાથી આ ક્રિયા પરસ્પર કરે' તે હેતુ છે.

જે સાધુ સ્ત્રી સાથે મૈથુનની ઈચ્છાથી [સાધ્વી-પુરુષ સાથે મૈથુનેચ્છાથી] એકબીજાના પગ પ્રમાર્જે, પગનું મર્દન કરે, ઈત્યાદિથી આરંભીને છેક [૫૩૫મું સૂત્ર] જે સાધુ-સ્ત્રી સાથે મૈથુન ઈચ્છાથી ગ્રામાનુગ્રામ વિચરતાં એકબીજાના મસ્તકને આવરણ કરે કે તેમ કરનારને અનુમોદે તો 'ગુરુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત' આવે ત્યાં સુધીના સૂત્રો જાણવે.

[૫૩૬ થી ૫૪૪] જે સાધુ મૈથુન સેવનની ઈચ્છાથી કોઈ સ્ત્રીને [સાધ્વી હોય તો કોઈ પુરુષને]

[૫૩૬] સચિત પૃથ્વીની નિકટની ભૂમિ ઉપર—

[૫૩૭] સચિત જળથી સ્નિગ્ધ ભૂમિ ઉપર—

[૫૩૮] સચિત રજ યુક્ત ભૂમિ ઉપર—

[૫૩૯] સચિત માટી યુક્ત ભૂમિ ઉપર—

[૫૪૦] સચિત એવી પૃથ્વી ઉપર—

[૫૪૧] સચિત એવી શીલા ઉપર—

[૫૪૨] સચિત માટીના ટેફા કે પત્થર ઉપર—

[૫૪૩] ઘુણ લાગવાથી કે કાષ્ટ જીવ યુક્ત હોય, તેની ઉપર તથા જે સ્થાન ઈંડા, ગસ જીવ, બીજ, લીલું ઘાસ, ઓસ, પાણી, કીડીના દર, લીલ-ફૂગ, ભીની માટી કે કસોડીયાના જળા હોય તેવા સ્થાને—

[૫૪૪] અર્ધ પલ્લંકાસન કે ખોળામાં—

ઉક્ત નવે સ્થિતિમાં બેસાડે, સુવડાવે કે બેસાડનાર અથવા સુવડાવનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૫૪૫] જે સાધુ-સ્ત્રી સાથે મૈથુન સેવનની ઈચ્છાથી સ્ત્રીને જાંઘ ઉપર કે પલ્લંકાસને બેસાડી કે સુવડાવીને અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ ખવડાવે કે પીવડાવે અથવા ખવડાવનાર, પીવડાવનારની અનુમોદના કરે.

[૫૪૬, ૫૪૭] જે સાધુ સ્ત્રી સાથે [સાધ્વી-પુરુષ સાથે] મૈથુન સેવનની ઈચ્છાથી તેને ધર્મશાળામાં, બગીચામાં, ગૃથ્થના ઘેર, પરિવ્રજકના સ્થાનમાં—

(૧) બેસાડે, સુવડાવે કે તેમ કરનારને અનુમોદે—

(૨) બેસાડી કે સુવડાવી અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ, ખવડાવે, પીવડાવે કે તેમ કરનારને અનુમોદે—

[૫૪૮] જે સાધુ મૈથુનની ઈચ્છાથી સ્ત્રીની (સાધ્વી, પુરુષની) કોઈ પ્રકારે ચિકિત્સા કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૫૪૯, ૫૫૦] જે સાધુ મૈથુનની ઈચ્છાથી સ્ત્રીની (સાધ્વી, પુરુષની) (૧) અમનોદ્વા પુદ્ગલોને બહાર કાઢે (૨) મનોરપ પુદ્ગલોનો પ્રક્ષેપ કરે. તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૫૫૧ થી ૫૫૩] જે સાધુ [સાધ્વી] મૈથુન સેવનની ઈચ્છાથી કોઈપણ જાતિના પશુ કે પક્ષીના—

(૧) પગ, પાશ્વભાગ, પુંછ કે મસ્તકને પકડીને—

(૨) ગુમાંગમાં કાષ્ઠ, વાંસની સળી, આંગળી કે ઘાતુ આદિની શલાકાને પ્રવેશ કરાવીને—

(૩) તેમને સ્ત્રી સમજીને આલિંગન કરે, દંટ સ્પર્શ કરે, સર્વગ ચુંબન કરે, નખ આદિથી છેદન કરે—

આવું કરનારને બીજાને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૫૫૪, ૫૫૫] જે સાધુ [સાધ્વી] મૈથુન સેવનની ઈચ્છાથી સ્ત્રીને (પુરુષને) અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ - (૧) આપે કે આપનારને અનુમોદે (૨) તે કે લેનારને અનુમોદે.

[૫૫૬, ૫૫૭] જે સાધુ મૈથુન સેવનની ઈચ્છાથી સ્ત્રીને કે (સાધ્વી-પુરુષને) વસ્ત્ર, પાત્ર, કંબલ, પાદપ્રોંછન (૧) આપે-આપનારને અનુમોદે (૨) તે લેનારને અનુમોદે.

[૫૫૮, ૫૫૯] જે સાધુ સ્ત્રી સાથે [સાધ્વી-પુરુષ સાથે] મૈથુન સેવનની ઈચ્છાથી સૂત્રાર્થની વાચના (૧) આપે કે આપનારને અનુમોદે (૨) તે કે લેનારને અનુમોદે.

[૫૬૦] જે સાધુ-સ્ત્રી સાથે [સાધ્વી-પુરુષ સાથે] મૈથુન સેવનની ઈચ્છાથી કોઈપણ ઇન્દ્રિયનો આકાર બનાવે કે હાથ વગેરેથી તેવી કામ ચોષ્ટા કરે કે કરાવનારને અનુમોદે.

એ પ્રમાણે ઉદ્દેશ-૭ માંના કોઈપણ એક કે વધુ દોષનું સેવન કરે ચાલતુ અનુમોદે. તેને 'ચાતુર્માસિક પરિહારસ્થાન અનુદ્ધાતિક અર્થાત્ 'ગુરુ ચૌમાસી' પ્રાયશ્ચિત્ત આવે.

**નિશીથસૂત્ર-ઉદ્દેશ-૭ નો
મુનિ દીપસ્તનસાગરે કરેલો સૂત્રાનુવાદ પૂર્ણ**

* ઉદ્દેશો-૮ *

● નિશીથસૂત્રના આ ઉદ્દેશમાં સૂત્ર-૫૬૧ થી ૫૭૯ એ પ્રણામે ૧૯ સૂત્રો છે. જેમાંના કોઈપણ દોષનું ઈવિદે રોવન કરનારને 'ચાતુર્માસિક પરિહારસ્થાને અનુદ્દ્યાતિક' નામે પ્રાયશ્ચિત્ત આવે, જે 'ગુરુ ચૌમાસી' પ્રાયશ્ચિત્ત કહેવાય છે.

● પ્રત્યેક સૂત્રને અંતે અહીં 'ગુરુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત' આવે તે વાક્ય જોડવું. અને તે વાક્ય નોંધેલ નથી.

[૫૬૧ થી ૫૬૯] જે સાધુ એકલો હોય, એકલી સ્ત્રી સાથે નીચે કહેલાં સ્થાનમાં વિચરે. સ્વાધ્યાય કરે, અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ આહાર કરે, મળ-મૂત્ર પરઠવે કે કોઈ સાધુ અનાર્ય, નિષ્કુર, સાધુએ ન કહેવા યોગ્ય કથા કહે કે તેમ કહેનાર-કરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત, તે સ્થાનો—

[૫૬૧] ધર્મશાળા, ઉદ્યાનગૃહ, ગૃહસ્થઘર, આશ્રમમાં—

[૫૬૨] ઉદ્યાન, ઉદ્યાનગૃહ, ઉદ્યાનશાળા, નિર્ગમન, નિર્વાણગૃહ, નિર્વાણ-શાળામાં—

[૫૬૩] પ્રાસાદોપરીગૃહ, અહ્વાલિકા, પ્રાકાર, ચરિકા, દ્વાર કે ગોપુરમાં—

[૫૬૪] જળમાર્ગ, જળપય, જળનીર, જળ સ્થાનમાં—

[૫૬૫] શૂન્યગૃહ, શૂન્યશાળા, ભિન્નગૃહ, ભિન્નશાળા, કૂટાગાર, કોષાગારમાં—

[૫૬૬] તૃણશાળા, તૃણગૃહ, તુસશાળા, તુસગૃહાદિમાં—

[૫૬૭] યાનશાળા, યાનગૃહ, યુગ્યશાળા, યુગ્યગૃહમાં—

[૫૬૮] પાચ્યશાળા, પાચ્યગૃહ, પચાગશાળા, પચાગૃહ, કુપ્યશાળા, કુપ્યગૃહમાં—

[૫૬૯] ગૌશાળા, ગૌગૃહ, મહાશાળા, મહાગૃહમાં—

[૫૭૦] જે સાધુ રાત્રિમાં કે વિકાળે સ્ત્રી પર્યાયામાં, સ્ત્રી યુક્ત પર્યાયામાં, સ્ત્રીઓથી ઘેરાયેલા અપરિમિત કથા કરે કે કહેનારની અનુમોદના કરે—

[ઉક્ત દશે સૂત્રો સાધ્વી મારે - પુરુષના સંદર્ભમાં સમજવા.]

[૫૭૧] જે સાધુ સ્વગચ્છ કે પરગચ્છના સાધ્વી સાથે, આગળ કે પાછળ પ્રમાણુગ્રામ વિચરતા સંકલ્પ-વિકલ્પ કરે, ચિંતાતુર રહે, શોક-સાગરમાં ડૂબેલો રહે, હથેળી ઉપર મુખ રાખી આર્તઘ્યાન કરે યાવત્ સાધુએ ન કહેવા યોગ્ય કથા કહે કે કહેનારની અનુમોદના કરે.

[૫૭૨ થી ૫૭૪] જે સાધુ સ્વજનની, પરજનની, ઉપાસક કે અન્ય કોઈ સ્ત્રીને (૧) ઉપાશ્રયમાં અર્ધ રાત્રિ કે પૂર્ણરાત્રિ સુધી રાખે (૨) તે નિમિત્તે ગમનાગમન કરે (૩) તેણીના નિમિત્તે પ્રવેશ કે નિર્ગમન કરે આ ત્રણે કરનારને અનુમોદે.

[૫૭૫ થી ૫૭૯] જે સાધુ [સાધ્વી] રાજ દાનિય, સુદ્ધ વંશવાળા, મૂઢધાર્મિકિત રાજના નિમ્નોક્ત સ્થાનોમાં અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ ગ્રહણ કરે કે કરનારને અનુમોદે—

[૫૭૫] ગોષ્ઠીમાં પિંડદાનમાં, ઇંદ્ર-સ્કંદ-રુદ્ર-મુકુંદ-ભૂત-ચક્ષુ-નાગ-સ્તુપ-ચૈત્ય-

વૃક્ષ-ગિરિ-દરિ-અગડ-તડાગ-દૂહ-નદી-સરોવર-સાગર-આકર કે તેવા પ્રકારના અન્ય કોઈપણ મહોત્સવ હોય—

[૫૭૬] તે રાજા ઉત્તરશાળા કે ઉત્તરગૃહમાં હોય—

[૫૭૭] વિનાશી કે અવિનાશી દ્રવ્યોના સંગ્રહ સ્થાને દૂધ, દહીં, માખણ, ગોળ, સાકરરાદિ પદાર્થ—

[૫૭૮] ઉત્સૃષ્ટ ભક્તિ વિશેષ અનાથ કે વનીપકપિંડ એમાંથી કોઈ પિંડ ગ્રહણ કરે કે અનુમોદે.

ઉક્ત દોષમાંનો કોઈ દોષ સેવે ચાવત્ સેવનાસ્તે અનુમોદે તો ગુરુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે.

**નિશીલસૂત્ર-ઉદ્દેશા-૮ નો
મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ સૂત્રાનુવાદ પૂર્ણ**

* ઉદ્દેશો-૯ *

• નિશીલસૂત્રના આ ઉદ્દેશમાં સૂત્ર ૫૮૦ થી ૬૦૭ એમ ૨૮ સૂત્રો છે. એમાંનો કોઈપણ દોષનું ત્રિવિધે સેવન કરનારને 'આતુર્માસિક પરિહારસ્થાન અનુદ્ધાતિક' કે જે 'ગુરુ ચૌમાસી' નામે પણ ઓળખાય છે, તે પ્રાયશ્ચિત્ત આવે.

• પ્રત્યેક સૂત્રને અંતે આ 'ગુરુ ચૌમાસી' પ્રાયશ્ચિત્ત આવે. તે વાક્ય જોડી દેવું. અમે લખેલ નથી.

[૫૮૦, ૫૮૧] જે સાધુ-સાધ્વી રાજપિંડ (૧) ગ્રહણ કરે (૨) ભોગવે કે તેમ કરનારને અનુમોદે

[૫૮૨] જે સાધુ-સાધ્વી રાજના અંત:પુરમાં પ્રવેશે કે પ્રવેશ કરનારની અનુમોદના કરે.

[૫૮૩] જે સાધુ રાજની અંત:પુરિકાને કહે હે આયુષ્યમતી રાયંતપુરિકા ! અમને રાજના અંત:પુરમાં પ્રવેશ કરવાનું કે નીકળવાનું કલ્પે નહીં, તેથી તું આ પાત્ર લઈને રાજના અંત:પુરમાં અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ અહીં લાવીને આપ. જો સાધુ તેણીને આવું કહે કે કહેનારને અનુમોદે.

[૫૮૪] જો સાધુ, ન કહે, પણ અંત:પુરિકા કહે કે હે આયુષ્યમાન શ્રમણ ! તમને રાજના અંત:પુરમાં પ્રવેશવું કે નીકળવું કલ્પતુ નથી, તેથી આ પાત્ર મને આપો. હું અંત:પુરથી અશનાદિ લાવીને આપું. જો તેણીના આ વચનને સ્વીકારે કે સ્વીકારનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૫૮૫] જે સાધુ-સાધ્વી, શુદ્ધવંશજ મૂર્ધાભિષિક્ત દામિય રાજના દ્વારપાળ, પશુ, નોકર, સૈનિક, દાસ, ઘોડા, હાથી, અટવી, દુર્ભિદા, દુસ્કાળ, પીડિત, દીનજન, રોગી, વર્ષા પીડિત કે આગંતુકોના નિમિત્તે બનેલ ભોજન ગ્રહણ કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૫૮૬] જે સાધુ-સાધ્વી શુદ્ધવંશજ મૂર્ધાભિષિક્ત દામિય રાજના આ છ દોષ સ્થાનોની ચાર-પાંચ દિવસમાં જાણકારી કર્યા વિના, પૂછ્યા વિના, ગવેષણા વિના ગાથાપતિનાં કુળોમાં આહાર માટે નીકળે કે પ્રવેશે કે તેમ કરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

આ છ દોષસ્થાન આ પ્રમાણે કોષાગાર, ભાંડાગાર, પાનશાળા, ક્ષીરશાળા, ગંજશાળા, મહાનસ શાળા.

[૫૮૭] જે સાધુ-સાધ્વી શુદ્ધવંશજ મૂર્ધાભિષિક્ત દામિય રાજના આવાગમનના સમયે, તેમને જોવાના સંકલ્પથી એક ડગલું પણ ચાલે કે ચાલનારને અનુમોદે.

[૫૮૮] જે સાધુ ઉક્ત રાજની સર્વાલંકારોથી વિભૂષિત રાણીને જોવાની ઈચ્છાથી એક ડગલું ચાલે કે ચાલનારને અનુમોદે, તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૫૮૯] જે સાધુ ઉક્ત રાજ માંસ, મત્સ્ય, શરીરાદિ ખાવાને માટે બહાર ગયેલ હોય, તેના અશનાદિને ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે.

[૫૯૦] જે સાધુ-સાધ્વી ઉક્ત રાજના અન્ય અશનાદિમાંથી કોઈ એક શરીર પુષ્ટિકારક મનગમતી વસ્તુ જોઈને તેની જે પર્યદા ઉઠી ન હોય, એક પણ માણસ

ત્યાંથી નીકળેલ ન હોય, બધાં ત્યાંથી ચાલ્યા ન ગયા હોય, તે રાજાના અશનાદિ ગ્રહણ કરે.

બીજું જ્યારે એમ જાણે કે આજ અહીં રાજા રોકાયેલ છે, ત્યારે જે સાધુ-સાધ્વી તે ઘરમાં, તે ઘરના કોઈ વિભાગમાં, તે ઘરની નજીક કોઈ સ્થાને રહે, સ્વાધ્યાય કરે, અશન-પાન-ખાદિમ-સ્વાદિમનો આહાર કરે, મળ-મૂત્ર ત્યાગે, અન્ય કોઈ અનાર્થ, નિષ્કુર, સાધુને યોગ્ય નહીં તેવી કથા કહે કે ઉક્ત બંને દોષ સેવનારને અનુમોદે.

[૫૯૧ થી ૫૯૬] જે સાધુ-સાધ્વી શુદ્ધવંશજ મૂર્દ્ધાભિષિક્ત દાગિય રાજાના અહીં કહેલ છ પ્રસંગોએ અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે તે આ છ પ્રસંગ—

[૫૯૧] રાજા સુદ્ધાદિ યાત્રાર્થે જતો હોય—

[૫૯૨] રાજા સુદ્ધાદિની યાત્રાથી પાછો આવતો હોય—

[૫૯૩] રાજા નદીની યાત્રાને માટે જતો હોય—

[૫૯૪] રાજા નદીની યાત્રાથી પાછો ફરતો હોય—

[૫૯૫] રાજા પર્વતની યાત્રાર્થે જતો હોય—

[૫૯૬] રાજા પર્વતની યાત્રાથી પાછો આવતો હોય.

[૫૯૭] જે સાધુ-સાધ્વી ઉક્ત રાજાના મહાન અભિષેકના સમયે ત્યાં પ્રવેશે કે બહાર નીકળે કે તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૫૯૮] શુદ્ધવંશીય મૂર્દ્ધાભિષિક્ત રાજાઓના રાજ્યાભિષેકની નગરી, જે રાજધાની કહેવાય છે તે દશ છે, પોતાના નામથી પ્રસિદ્ધ છે. આ રાજધાનીમાં જે સાધુ-સાધ્વી એક માસમાં બે કે ત્રણ વખત આવાગમન કરે કે આવાગમન કરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત આ દશ નામ આ પ્રમાણે છે — ચંપા, મથુરા, વારાણસી, શ્રાવસ્તી, સાકેતપુર, કાંપિલ્યનગર, કૌશાંબી, મિથિલા, હસ્તિનાપુર અને રાજગૃહી.

[૫૯૯ થી ૬૦૭] જે સાધુ-સાધ્વી શુદ્ધવંશીય, મુદ્દાધારી, મૂર્દ્ધાભિષિક્ત દાગિય રાજાના અહીં કહેવાનાર માટે કટાયેલા અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ ગ્રહણ કરે કે કરનારને અનુમોદે—

[૬૦૦] અંગરક્ષક, આધીનરાજા, કુરાજા, રાજ આદિત કે આ ચારેના સેવકોમાટે કટાયેલ—

[૬૦૦] નટ, નૃત્યકાર, સ્વજનનર્તક, જલનર્તક, મલ્લ, મૌષ્ટિક, વેલંબક, કચક, પ્લવક, લાસક આદિ માટે કટાયેલ—

[૬૦૧] અશ્વ, હસ્તિ, મહિષ, વૃષભ, સિંહ, વાઘ, બકરી, કબૂતર, મૃગ, ધાન, શૂકર, મેંદા, કુર્કુટ, વાંદરો, તીતર, બતક, લાવક, ચિલ્લક, હંસ, મોર, પોપટ આ પશુ-પક્ષીના પોષણ કરનાર તેને પાળનાર કે રક્ષણ કરનાર માટે કટાયેલ—

[૬૦૨] અશ્વદમક અને હસ્તિદમક અર્થાત્ વસ્ત્ર આદિથી સુસજ્જિત કરનારા માટે કટાયેલ—

[૬૦૪] અશ્વ અને હાથી ઉક્ત સુદ્ધાદિમાં આરૂઢ થનારા કે સવારી કરનારાઓ

માટે કઢાયેલ-

[૬૦૫] સંદેશદાતા, મર્દન કરનારા, માલિશ કરનારા, ઉબટન કરનારા, સ્નાન કરનારા, આભુષણ પહેરાવનારા, છત્ર ધારણ કરાવનાર, ચામર ધારણ કરાવનારા, આભૂષણોની પેટી રાખનારા, બદલવાના વસ્ત્ર રાખનારા, દીપક રાખનારા, તલવાર ધારી, ત્રિશૂલધારી, ભાલાધારી એ બધાં માટે કઢાયેલ.

[૬૦૬] વર્ષઘર-અંત:પુર રક્ષક, કંચુકી, અંત:પુરમાં રહેનાર જન્મ નપુંસક, અંત:પુરના હારપાલ અને દંડરક્ષક માટે-

[૬૦૭] કુબ્જ, કિરાતિકા, વામની, વડબી, બર્બરી, બકુશી, ચવની, પલ્લવી, ઇસીનિકા, ચારુકિલી, લાસીકી, લકુશીકી, સિંહલી, દ્રુવિડી, આરબી, પુલિંદી, પકવણી, બહલી, મુરુંડી, શબરી, પારસી, આ બધી દારીઓ માટે કઢાયેલ.

એ રીતે આ ઉદ્દેશમાં કહ્યા મુજબના કોઈપણ દોષને સેવતા વાવ્ત અનુમોદતાને 'આતુમાસિક પરિહારસ્થાન અનુદ્યાતિક' પ્રાયશ્ચિત - ગુરુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે.

નિશીલસૂત્ર-ઉદ્દેશો-૯ નો
મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ સૂત્રાનુવાદ પૂર્ણ

* ઉદ્દેશો-૧૦ *

• નિરીયસૂત્રના આ ઉદ્દેશોમાં સૂત્ર ૬૦૮ થી ૬૫૪ એ રીતે ૪૭ સૂત્રો છે. એમાંના કોઈપણ દોષનું સેવન કરનારને 'ચાતુર્માસિક પરિહારસ્થાન અનુદ્ધાતિક' પ્રાયશ્ચિત આપે.

• પ્રત્યેક સૂત્રને અંતે આ 'ચુરુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે' એ વાક્ય જોડવું. અને એવો નિર્દેશ કર્યો નથી. પણ વાચકે સમજી લેવું.

[૬૦૮ થી ૬૧૧] જે સાધુ-સાધ્વી આચાર્યાદિને (૧) રોષયુક્ત (૨) રૂક્ષ (૩) રોષયુક્ત રૂક્ષ વચન બોલે કે બોલનારની અનુમોદનના કરે (૪) આચાર્યાદિ અન્ય કોઈ પ્રકારે અતિ આશાતના કરે કે કરનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૬૧૨, ૬૧૩] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) અનંતકાચ યુક્ત આહાર કરે, (૨) આઘાતકર્મી ભોગવે કે આ બંને કરનારને અનુમોદે.

[૬૧૪, ૬૧૭] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) બીજાના શિષ્યાનું અપહરણ કરે (૨) શિષ્યાને કરે કે બંને કરનારને અનુમોદે.

[૬૧૮, ૬૧૯] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) નવી દીક્ષિતની દિશા-નિર્દેશનું અપહરણ કરે (૨) નવ દીક્ષિતની દિશા-નિર્દેશની કરે અથવા ઉક્ત બંને કરનારને અનુમોદે.

[૬૨૦] જે સાધુ-સાધ્વી અન્ય ગચ્છ થી આવેલ સાધુને પૂછતાછ કર્યા વિના ત્રણ દિવસથી અધિક સાથે રાખે કે સાથે રાખનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૬૨૧] જેણે કલેશ કરીને ઉપશાંત કરેલ નથી, તેનું પ્રાયશ્ચિત કરેલ નથી. તેને કોઈ પૂછીને પૂછ્યા વિના જે સાધુ તેની સાથે ત્રણ દિવસથી અધિક આહાર કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૬૨૨ થી ૬૨૫] જે સાધુ-સાધ્વી વિપરીત પ્રાયશ્ચિત કહે કે આપે (૧) ઉદ્ધાતિકને અનુદ્ધાતિક કહે (૨) અનુદ્ધાતિકને ઉદ્ધાતિક કહે (૩) ઉદ્ધાતિકને અનુદ્ધાતિક આપે (૪) અનુદ્ધાતિકને ઉદ્ધાતિક આપે. એ ચારે કરનારને અનુમોદે.

[૬૨૬ થી ૬૨૯] જે સાધુ (૧) ઉદ્ધાતિક પ્રાયશ્ચિત સેવન (૨) ઉદ્ધાતિક પ્રાયશ્ચિતનો હેતુ (૩) ઉદ્ધાતિક પ્રાયશ્ચિતનો સંકલ્પ (૪) એ ત્રણે સાંભળીને કે જાણીને તે સાધુ સાથે આહારાદિ વ્યવહાર રાખે કે રાખનારને અનુમોદે.

[૬૩૦ થી ૬૩૩] જે સાધુ (૧) અનુદ્ધાતિક પ્રાયશ્ચિત સેવન (૨) અનુદ્ધાતિક પ્રાયશ્ચિતનો હેતુ (૩) અનુદ્ધાતિક પ્રાયશ્ચિતનો સંકલ્પ (૪) એ ત્રણે સાંભળીને કે જાણીને તે સાધુ સાથે આહારાદિ વ્યવહાર રાખે કે રાખનારને અનુમોદે.

[૬૩૪ થી ૬૩૭] જે સાધુ (૧) ઉદ્ધાતિક કે અનુદ્ધાતિક પ્રાયશ્ચિત સેવન (૨) તેનો હેતુ (૩) તેનો સંકલ્પ (૪) એ ત્રણે વિશે સાંભળીને કે જાણીને તે સાધુ સાથે આહારાદિ વ્યવહાર રાખે કે રાખનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૬૩૮ થી ૬૪૧] સાધુઓનો સૂર્યોદય પછી અને સૂર્યાસ્ત પહેલાં આહાર લાવવાનો અને ખાવાનો સંકલ્પ હોય છે. તેમાં (૧) જે સમર્થ બિદ્ધુ સંદેહરહિત આત્મપરિણામોથી (૨) જે સમર્થ બિદ્ધુ સંદેહયુક્ત આત્મ પરિણામોથી (૩) જે અસમર્થ બિદ્ધુ સંદેહ રહિત આત્મ પરિણામોથી (૪) જે અસમર્થ બિદ્ધુ સંદેહયુક્ત આત્મ પરિણામોથી. [આ ચાર વિકલ્પોએ ચાર સૂત્રો છે. આ ચારે સાથે સૂત્રનો સંબંધ

આગળ આ રીતે જોડેલ છે.] અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ, ગ્રહણ કરીને ખાતા-ખાતા એમ જાણે કે - 'સૂર્યોદય થયો નથી અથવા સૂર્યાસ્ત થઈ ગયો છે' તો તે સમયે જે આહાર મોઢામાં કે હાથમાં લીધેલ હોય કે પાત્રમાં રાખેલ હોય. તેને કાઢીને પરઠવતા એવો તથા મોઢું, હાથ અને પાત્રને પૂર્ણ વિશુદ્ધ કરતો એવો જિનાજ્ઞા ઉલ્લંઘન કરતો નથી. પણ જે તે શેષ આહારને ખાય છે કે ખાનારનું અનુમોદન કરે છે, તે સાધુ-સાધ્વીને ગુરુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે છે.

[૬૪૨] જે સાધુ-સાધ્વી રાત્રે કે સંધ્યા સમયે પાણીનો કે ભોજનનો ઓડકાર આવે અર્થાત્ ઉછાળો આવે ત્યારે તેને મોઢામાંથી બહાર કાઢવાને બદલે ગળે ઉતારી જાય કે ગળે ઉતારનારનું અનુમોદન કરે તો ગુરુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત.

[૬૪૩, ૬૪૪] જે સાધુ-સાધ્વી ગ્લાન સાધુ-સાધ્વીના સમાચાર જાણે પછી (૧) તેની ગવેષણા ન કરે કે ગવેષણા ન કરનારને અનુમોદે (૨) તે ગ્લાન તરફ જનારો માર્ગ છોડીને, બીજા માર્ગે અથવા પ્રતિપથે ચાલ્યો જાય કે જનારાની અનુમોદના કરે.

[૬૪૫, ૬૪૬] જે સાધુ ગ્લાનની સેવામાં ઉપસ્થિત થઈને (૧) પોતાના લાભથી ગ્લાનનો નિર્વાહ ન થવા ઉપર તેની સમીપે ખેદ પ્રગટ ન કરે કે ન કરનાર ને અનુમોદે (૨) તે ગ્લાન યોગ્ય ઔષધ, પથ્ય આદિ ન મળે ત્યારે ગ્લાનને આવીને ન કહે કે ન કહેનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૬૪૭] જે સાધુ-સાધ્વી વર્ષાઋતુમાં ગ્રામનુગ્રામ વિહાર કરે કે વિહાર કરનારાનું અનુમોદન કરે.

[૬૪૮] જે સાધુ-સાધ્વી પર્યુપણ કર્યા પછી ગ્રામાનુગ્રામ વિહાર કરે કે વિહાર કરનારાનું અનુમોદન કરે.

[૬૪૯, ૬૫૦] જે સાધુ-સાધ્વી પર્યુપણમાં પર્યુપણા ન કરે કે ન કરનારાને અનુમોદે... અપર્યુપણામાં પર્યુપણા કરે કે પર્યુપણા કરનારની અનુમોદના કરે, તો ગુરુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે. [સૂત્ર સાર એ છે કે નિયત દિવસે સંવત્સરી ન કરે, ન કરનારને અનુમોદે.]

[૬૫૧] જે સાધુ-સાધ્વી પર્યુપણને દિવસે (સંવત્સરીદિને) ગાયના રોમ જેટલા વાળા રાખે કે રાખનારની અનુમોદના કરે.

[૬૫૨] જે સાધુ-સાધ્વી પર્યુપણા (સંવત્સરી દિને) થોડોપણ આહાર કરે કે કરનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૬૫૩] જે સાધુ-સાધ્વી અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થને પર્યુપણા કૃત્ય સંભળાવે કે તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૬૫૪] જે સાધુ-સાધ્વી ચાતુર્માસ કાળ આરંભ થઈ ગયા પછી પણ વસ્ત્ર ગ્રહણ કરે કે કરનારને અનુમોદે.

ઉક્ત ઉદ્દેશામાંનો કોઈપણ દોષ સેવે ચાવત્ અનુમોદે તો ચાતુર્માસિક પરિહારસ્થાન અનુદ્ધાતિક પ્રાયશ્ચિત આવે.

**નિશીથસૂત્ર-ઉદ્દેશ-૧૦ નો
મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ સૂત્રનુવાદ પૂર્ણ**

* ઉદ્દેશો-૧૧ *

• નિશીથસૂત્રના આ ઉદ્દેશોમાં સૂત્ર ૬૫૫ થી ૭૪૬ એટલે કે કુલ ૯૨ સૂત્રો છે. આ સૂત્રોક્ત કોઈપણ દોષનું ત્રિવિધે સેવન કરવાથી 'યાતુમાસિક પરિહારસ્થાન અનુદ્ધાતિક અર્થાત્ બીજા શબ્દોમાં 'ગુરુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત' આવે.

• અહીં નોંધેલા પ્રત્યેક સૂત્રને અંતે 'ગુરુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે' આ વાક્ય જોડવું ફરજિયાત છે. અને માત્ર સૂત્રાનુવાદ લખ્યો છે. પણ અભ્યાસ કે આ 'પ્રાયશ્ચિત્ત આવે' વાક્ય સ્વયં જોડી લેવું.

[૬૫૫ થી ૬૫૭] જે સાધુ-સાધ્વી લોટાના, તાંબાના, તરવાના, શીશાના, ચાંદીના, સોનાના, રૂપાના, પીતાળના, રત્નજડિત લોટાના, મણિના, કાચના, મોતીના, કાંસાના, શંખના, શીંગડાના, દાંતાના, વસ્ત્રના વજ્રજના, પત્થરના કે ચામડાંના પાત્રો (૧) બનાવે દે બનાવનારને અનુમોદે (૨) રાખે કે રાખનારને અનુમોદે (૩) પરિભોગ કરે કે ભોગવનારને અનુમોદે.

[૬૫૮ થી ૬૬૦] જે સાધુ-સાધ્વી લોટાના ચાવત્ ચર્મના (૧) બંધન બનાવે કે બનાવનારને અનુમોદે (૨) રાખે કે રાખનારને અનુમોદે (૩) પરિભોગ કરે કે પરિભોગ કરનારને અનુમોદે.

[૬૬૧] જે સાધુ-સાધ્વી અડધા યોજનથી આગળ પાત્રાને માટે જાય કે જનારની અનુમોદના કરે.

[૬૬૨] જે સાધુ-સાધ્વી વિઘ્નવાળા માર્ગને કારણે અડધા યોજનની મર્યાદાની બહારથી સામેથી લાવીને આપેલ પાત્ર ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારની અનુમોદના કરે.

[૬૬૩] જે સાધુ-સાધ્વી ધર્મની નિંદા કરે કે નિંદાને અનુમોદે.

[૬૬૪] જે સાધુ અધર્મની પ્રશંસા કરે કે પ્રશંસકને અનુમોદે.

[૬૬૫ થી ૭૧૭] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થના પગ એક કે અનેક વખત પ્રમાર્જન કરે કે કરનારને અનુમોદે.

આ સૂત્રથી લઈને છેક (૫૩)મું સૂત્ર આવશે.

જે સાધુ-સાધ્વી એક ગામથી બીજે ગામ જતાં વિચારણ કરતાં અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થના મસ્તકને આવરણ કરે કરનારને અનુમોદે.

• અહીં કુલ-૫૩ સૂત્રો છે. આ સૂત્રો પૂર્વે ઉદ્દેશ-૩ માં સૂત્ર

[૧૩૩ થી ૧૮૫માં આવ્યા, ત્યાં સાધુ-સાધ્વી આ દોષ 'સ્વયં આવરે' તેમ કહેલ પછી ઉદ્દેશ-૪માં સૂત્ર-૨૫૦ થી ૩૦૨ ના ક્રમમાં આવ્યા ત્યાં સાધુ આ દોષનું પરસ્પર સેવન કરે તેમ કહ્યું.

- પછી ઉદ્દેશ-૬ માં સૂત્ર ૪૧૬ થી ૪૬૮ ના ક્રમમાં આવ્યા ત્યાં સાધુ આ દોષનું સેવન મૈત્રુણી ઈચ્છાથી કરે તેમ કહ્યું.

- પછી ઉદ્દેશ-૭ માં સૂત્ર ૪૮૩ થી ૫૩૫ ના ક્રમમાં આવ્યા ત્યાં સાધુ આ દોષનું સેવન મૈત્રુણી ઈચ્છાથી પરસ્પર કરે તેમ કહ્યું.

- આ ઉદ્દેશ-૧૧ માં સૂત્ર-૬૬૫ થી ૭૧૭ ના ક્રમમાં આવ્યા. અહીં આજ ૫૩ દોષનું સેવન અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થને આશ્રીને કરે તેમ કહ્યું.

[૭૧૮, ૭૧૯] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાને બીવડાવે કે બીવડાવનારને અનુમોદે...

બીજાને બીવડાવે કે બીવડાવનારને અનુમોદે.

[૭૨૦, ૭૨૧] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) પોતાને (૨) બીજાને - વિસ્મિત કરે કે વિસ્મિત કરનારની અનુમોદના કરે.

[૭૨૨, ૭૨૩] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) પોતાને (૨) બીજાને - વિપરીત બનાવે કે બનાવનારની અનુમોદના કરે.

[૭૨૪] જે સાધુ-સાધ્વી જિનપ્રણિત વસ્તુથી વિપરીત અન્ય ધર્મની પ્રશંસા કરે કે પ્રશંસા કરનારને અનુમોદે.

[૭૨૫] જે રાજ્યોનો પરસ્પર વિરોધ હોય, પરસ્પર રાજ્યમાં ગમનાગમન નિષેધ હોય, ત્યાં સાધુ-સાધ્વી વારંવાર ગમન આગમન કે ગમનાગમન કરે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૭૨૬, ૭૨૭] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) દિવસના ભોજન કરનારની નિંદા કરે કે નિંદા કરનારને અનુમોદે (૨) રાત્રિ ભોજનની પ્રશંસા કરે કે પ્રશંસા કરનારની અનુમોદના કરે.

[૭૨૮, ૭૨૯] જે સાધુ-સાધ્વી દિવસના અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ ગ્રહણ કરીને (૧) રાત્રિના રાખીને બીજે દિવસે-દિવસમાં ખાય કે ખાનારની અનુમોદના કરે (૨) રાત્રિના ખાય કે રાત્રે ખાનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત આવે.

[૭૩૦, ૭૩૧] જે સાધુ-સાધ્વી રાત્રિમાં અશન, પાન, ખાદિમ કે સ્વાદિમ ગ્રહણ કરીને (૧) દિવસના ખાય કે ખાનારની અનુમોદના કરે (૨) રાત્રિના ખાય કે રાત્રે ખાનારની અનુમોદના કરે.

[૭૩૨] જે સાધુ-સાધ્વી આગાઠ કારણ સિવાય અશન, પાન, ખાદિમ કે સ્વાદિમ રાત્રિના રાખે કે રાખનારને અનુમોદે.

[૭૩૩] જે સાધુ-સાધ્વી અનાગઠ કારણે રાત્રિમાં અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમને ત્વચાપ્રમાણ, ભૂમિ પ્રમાણ, બિંદુ પ્રમાણ, આહાર પણ કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૭૩૪] જે સાધુ-સાધ્વી જ્યાં ભોજન પહેલાં માંસ કે મચ્છી અપાતી હોય, બીજું ભોજન અપાતું હોય, જ્યાં માંસ કે મચ્છી પકાવાતા હોય તે સ્થાન, ભોજનગૃહમાંથી જે લેવાતું હોય કે બીજે લઈ જવાનું હોય, વિવાહ આદિ માટે જે ભોજન તેચાર થતું હોય, મૃત ભોજન કે તેવા પ્રકારનું અન્ય ભોજન એક થી બીજે સ્થળે લઈ જવાતું જોઈને-

ઉક્ત ભોજનની ઈચ્છાથી કે તૃષ્ણાથી અર્થાત્ ભોજનની અભિલાષાથી તે રાત્રિએ અન્યત્ર નિવાસ કરે એટલે શય્યાતરને બદલે બીજે સ્થાને રાત્રિ પસાર કરે કે કરનારનાને અનુમોદે.

[૭૩૫] જે સાધુ-સાધ્વી નૈવેદ્યપિંડ ખાય કે ખાનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૭૩૬, ૭૩૭] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) સ્વચ્છંદાચારીની પ્રશંસા કરે કે પ્રશંસા કરનારને અનુમોદે (૨) સ્વચ્છંદાચારીને વાંદે કે વાંદનારની અનુમોદના કરે.

[૭૩૮, ૭૩૯] જે સાધુ-સાધ્વી જાણીતા-સ્વજનાદિ, અજાણ્યા સ્વજન સિવાયના સેવા અયોગ્ય ઉપાસક કે અનુપાસક ને (૧) પ્રવ્રજ્યાદીક્ષા આપે કે દીક્ષા આપનારને અનુમોદે (૨) તેમના ઉપસ્થાપિત કરે કે ઉપસ્થિપિત કરનારને અનુમોદે.

[૭૪૦] જે સાધુ-સાધ્વી અયોગ્ય (અસમર્થ) પાસે વૈયાવચ્ચ સેવા કરાવે કે કરાવનારની અનુમોદના કરે.

[૭૪૧, ૭૪૨] જે સચેલક સાધુ (૧) સચેલક સાધ્વીની સાથે રહે કે સ્થવીર કલ્પી અન્ય સામાચારીવાળા કે જિનકલ્પી સાથે રહે ઇત્યાદિ (૨) અચેલક સાધ્વી સાથે રહે કે જિનકલ્પી સ્થવીરકલ્પી સાથે રહે. બંને સૂત્રોમાં આ રીતે રહેનારની અનુમોદના કરે તેને ગુરુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત.

[૭૪૩, ૭૪૪] જે અચેલક સાધુ છે તે (૧) સચેલક સાધ્વી સાથે કે જિનકલ્પી સ્થવીરકલ્પી સાથે રહે (૨) અચેલક સાધ્વી સાથે કે અન્ય અચેલક કલ્પી સાથે રહે તેમ રહેનારને અનુમોદે.

[૭૪૫] જે સાધુ-સાધ્વી રાત્રે રાખેલ પીપર, પીપર ચૂર્ણ, સુંઠ, સુંઠચૂર્ણ, ખારી માટી, મીઠું, સિંઘાલુ આદિનો આહાર કરે કે આહાર કરનારને અનુમોદે.

[૭૪૬] જે સાધુ-સાધ્વી ગિરિપતન, મરુત્પતન, ભૃગુ પતન, વૃક્ષપતન થી મરણ કે પર્વત, મરુત, ભૃગુ, વૃક્ષથી કુદીને મરણ, જળ કે અગ્નિમાં પ્રવેશીને મરવું, જળ કે અગ્નિમાં કૂદીને મરવું, વિષ ભક્ષણથી મરવું, શસ્ત્રોત્પાટનથી મરણ, વલય-વશાર્ત, તદ્ભવ અંતઃશલ્ય કે વેહાયસ મરણથી મરવું, ગૃહાપૃષ્ઠ મરણે મરવું અથવા આવા પ્રકારના અન્ય કોઈ બાળ મરણથી મરવાને પ્રશંગે કે તેવી પ્રશંસા કરનારને અનુમોદે.

ઉપરોક્ત સૂત્રમાં કહેલાં કોઈપણ દોષને સેવે ચાવતું સેવનારની અનુમોદના કરે તેને 'ચાતુર્માસિક અનુદ્ઘાતિક પ્રાયશ્ચિત' અર્થાત્ ગુરુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે.

**નિશીથસૂત્ર-ઉદ્દેશ-૧૧ નો
મુનિ દીપરત્નાગારે કરેલ સૂત્રાનુવાદ પૂર્ણ**

* ઉદેશો-૧૨ *

• આ ઉદેશમાં સૂત્ર-૭૪૭ થી ૭૮૮ એટલે કે કુલ-૪૨ સૂત્રો છે. એમાંના કોઈપણ દોષનું ખિલિદે સેવન કરનારને યાતુર્માસિક પરિહારસ્થાન ઉદ્દ્યાતિક અર્થાત્ લઘુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત કહે છે.

• ઉદેશ-૧માં જાણવા મુજબ પ્રત્યેક સૂત્રને અંતે પ્રાયશ્ચિત્ત આવે, તેમ કહે છે. તે રીતે અહીં પણ પ્રત્યેક સૂત્રને અંતે 'લઘુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે' એ વાક્ય જોડી દેવું.

[૭૪૭] જે સાધુ-સાધ્વી કરુણાભાવથી કોઈ ત્રસપ્રાણીને તૃણપાશથી, મુંજપાશથી, કાઠપાશથી, ચર્મપાશથી, વેગપાશથી, રજ્જૂપાશથી કે સૂત્રપાશથી બાંધે કે બાંધનારને અનુમોદે.

[૭૪૮] જે સાધુ-સાધ્વી કરુણા ભાવથી કોઈ ત્રસ પ્રાણીને તૃણપાશ ચાવત્ ચર્મપાશબદ્ધ હોય તો તેને મુક્ત કરે કે કરાવનારને અનુમોદે.

[૭૪૯] જે સાધુ-સાધ્વી વારંવાર પ્રત્યાખ્યાન ભંગ કરે કે ભંગ કરનારની અનુમોદના કરે.

[૭૫૦] જે સાધુ-સાધ્વી પ્રત્યેક કાર્ય મિશ્રિત આહાર કરે કે આહાર કરનારને અનુમોદે.

[૭૫૧] જે સાધુ-સાધ્વી રોમયુક્ત ચામડાનો ઉપયોગ કરે કે કરનારનું અનુમોદન કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૭૫૨] જે સાધુ-સાધ્વી ગૃહસ્થના વસ્ત્રથી ઢાંકેલ ઘાસની, પરાલની, છાલની, નેતરની કે લાકડાંની પીઠ ઉપર બેસે બેસનારની અનુમોદના કરે.

[૭૫૩] જે સાધુ-સાધ્વીની [કે સાધ્વી, સાધુની] સંઘાટિક-ઓટવાનો કપડો અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસે સીવડાવે કે સીવડાવનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૭૫૪] જે સાધુ-સાધ્વી પૃથ્વી, અપ્, અગ્નિ, વાયુ, વનસ્પતિકાયની અલ્પમાત્રામાં પણ હિંસા કરે કે કરનારનું અનુમોદન કરે તો લઘુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૭૫૫] જે સાધુ-સચિત્ત વૃક્ષે ચડે કે ચડનારને અનુમોદે.

[૭૫૬] જે સાધુ-સાધ્વી ગૃહસ્થના પાત્રમાં આહાર કરે કે આહાર કરનારની અનુમોદના કરે.

[૭૫૭] જે સાધુ-સાધ્વી ગૃહસ્થના વસ્ત્ર પહેરે કે પહેરનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૭૫૮] જે સાધુ-સાધ્વી ગૃહસ્થની નિષદ્યા-આસનાદિ પર બેસે કે બેસનારની અનુમોદના કરે.

[૭૫૯] જે સાધુ-સાધ્વી ગૃહસ્થની ચિકિત્સા કરે અથવા કરાવનારની અનુમોદના કરે.

[૭૬૦] જે સાધુ-સાધ્વી પૂર્વ કર્મદોષથી યુક્ત હાથથી, માટીના વાસણથી, કડછીથી, ઘાતુના વાસણથી અશન, પાન, ખાદિમ કે સ્વાદિમ ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ

કરનારને અનુમોદે.

[૭૬૧] જે સાધુ-સાધ્વી ગૃહસ્થ કે અન્યતીર્થિકના સચિત પાણીથી યુક્ત ભીના હાથથી યાવત્ ઘાતુના વાસણથી અશનાદિ ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે.

[૭૬૨ થી ૭૭૪] જે સાધુ-સાધ્વી યદ્ગુદર્શન અર્થાત્ જોવાની અભિલાષાથી નીચે મુજબના દર્શનીય સ્થળો જોવાને જાય કે જનારની અનુમોદના કરે.

[૭૬૨] કાષ્ઠકર્મ, ચિત્રકર્મ, પુસ્તાક કર્મ, દંત કર્મ, મણિ કર્મ, પત્થરકર્મ, ગ્રથિમ, વેષ્ટિમ, પૂરિમ, સંઘાતિમ માળાદિ બનાવવાના સ્થળ, પત્રછેદ કે વિવિધ કર્મોના સ્થળ.

[૭૬૩] કિલ્લા, ખાઈ, ઉત્પલ, પલ્લલ, ઉજ્જર, નિર્ગર, વાવ, પુકરિણી, દીર્ઘિકા, ગુંબલિકા, સરોવર, સરપંકિત કે સરસરપંકિત [બીજી પ્રતમાં થોડા પાઠ ભેદ છે.]

[૭૬૪] કચ્છ, ગઠન, નૂમ, વન, વનવિદુર્ગ, પર્વતો, પર્વત વિદુર્ગ. [બીજી પ્રતમાં થોડા પાઠ ભેદ છે.]

[૭૬૫] ગામ, નગર, ખેડ, કર્બટ, મંડલી, દ્રોણમુખ, પટ્ટણ, આકર, સંબાહ, સન્નિવેશ.

[૭૬૬] ગ્રામ મહોત્સવ યાવત્ સન્નિવેશ મહોત્સવ.

[૭૬૭] ગ્રામઘાત યાવત્ સન્નિવેશ ઘાત.

[૭૬૮] ગ્રામ માર્ગ યાવત્ સન્નિવેશ માર્ગ.

[૭૬૯] અશ્વ, હાથી, ઊંટ, વૃષભ, મહિષ, સુકર આદિને શિક્ષિત કરવાના સ્થાન. [બીજી પ્રતમાં પાઠ ભેદ છે.]

[૭૭૦] અશ્વયુદ્ધ યાવત્ શૂકરયુદ્ધ.

[૭૭૧] વિવાહ મંડપ, ગજયૂથ સ્થળ, વધસ્થાનાદિ.

[૭૭૨] અભિષેક સ્થાન, સભા સ્થાન, માનોન્માન સ્થાન, મહાન શબ્દ કરતા વગાડાઈ રહેલા વાદ્ય, નૃત્ય, ગીત, વાજિંત્ર, તંત્રી, તાલ, ત્રુટિત આદિને કુશળ વગાડનારથી વગાડાતા સ્થાનો.

[૭૭૩] કિંબ, ડમર, ખાર, વૈર, મહાયુદ્ધ, મહાસંગ્રામ, કલહ, બોલ, ઇત્યાદિ કલહ સ્થાનો.

[૭૭૪] અનેક પ્રકારના મહોત્સવોમાં જ્યાં અનેક સ્ત્રી, પુરુષ, સ્થવિર, યુવાન, આદિ સામાન્ય વેશમાં કે વસ્ત્રાભૂષણથી સુસજ્જિત થઈ ગાતા, વગાડતા, નાચતા, હસતા, ક્રીડા કરતા, મોહિત કરતા, વિપુલ અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ, આહાર કરતાં હોય કે પરિભાગ કરતા હોય.

ઉક્ત-૧૩ સૂત્રોમાં જણાવેલ સ્થાન જોવા જનારા કે જનારની અનુમોદના કરનારને લઘુ યૌમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે.

[૭૭૫] જે સાધુ-સાધ્વી ઇંદ્રલૌકિક કે પારલૌકિક, પૂર્વે જોયેલા કે ન જોયેલા, સાંભળેલા કે ન સાંભળેલા, જાણેલા કે ન જાણેલા એવા રૂપોને વિશે આસક્ત થાય. રાગવાળા થાય, ગૃહ્ણિવાળા થાય. અતિ રક્ત બને. આસક્તાદિ થનારને અનુમોદે.

[૭૭૬] જે સાધુ-સાધ્વી પહેલાં પ્રહરમાં ગ્રહણ કરેલ અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ યોથા પ્રહર સુધી રાખે-રાખનારને અનુમોદે.

[૭૭૭] જે સાધુ-સાધ્વી જે કોશની મર્યાદાથી આગળ અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ લઈ ખાય, લઈ જનારને અનુમોદે.

[૭૭૮, ૭૭૯] જે સાધુ-સાધ્વી દિવસના ગોબર ગ્રહણ કરીને (૧) બીજે દિવસે (૨) રાત્રિના શરીરના વ્રણ-ઘાવ ઉપર આલેપન, વિલેપન કરે કે કરનારની અનુમોદના કરે.

[૭૮૦, ૭૮૧] જે સાધુ-સાધ્વી રાત્રિના ગ્રહણ કરેલ ગોબરથી (૧) દિવસના (૨) રાત્રિમાં શરીરના વ્રણ-ઘાવ ઉપર આલેપન વિલેપન કરે કે કરનારની અનુમોદના કરે.

[૭૮૨, ૭૮૩] જે સાધુ-સાધ્વી દિવસના વિલેપન પદાર્થ ગ્રહણ કરીને (૧) બીજે દિવસે, (૨) રાત્રિમાં શરીરના વ્રણ-ઘાવ ઉપર આલેપન-વિલેપન કરે કે કરનારાને અનુમોદે.

[૭૮૪, ૭૮૫] જે સાધુ-સાધ્વી રાત્રિમાં વિલેપન પદાર્થ ગ્રહણ કરી (૧) રાત્રિમાં, (૨) દિવસમાં શરીરના વ્રણ-ઘાવ ઉપર આલેપન-વિલેપન કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૭૮૬] જે સાધુ-સાધ્વી અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસે પોતાની ઉપધિ વહન કરાવે કે વહન કરનારાને અનુમોદે.

[૭૮૭] જે સાધુ-સાધ્વી ભારવહન કરાવવાના નિમિત્તે તેમને અશનાદિ આપે કે આપનારને અનુમોદે.

[૭૮૮] જે સાધુ-સાધ્વી ગંગા, જમુના, સરયૂ, ઐરાવતી, મહી, આ પાંચ મહાનદી કહેવાઈ-ગણાવાઈ કે પ્રસિદ્ધ છે, તેને એક માસમાં જે કે વ્રણ વખત ઉતરીને કે તરીને પાર કરે કે પાર કરનારને અનુમોદે.

નિશીલસૂત્ર-ઉદ્દેશ-૧૨ નો
મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ સૂત્રાનુવાદ પૂર્ણ

❁ ઉદ્દેશો-૧૩ ❁

• નિશીઘસૂત્રના આ ઉદ્દેશમાં સૂત્ર-૭૮૯ થી ૮૬૨ એટલે કે કુલ-૭૪ સૂત્રો છે, તેમાં જણાવેલા કોઈ દોષનું બિવિધે સેવન કરનારને 'ચાતુર્માસિક પરિહારસ્થાન ઉદ્દ્યાતિક પ્રાયશ્ચિત્ત આવે, જેને 'લઘુ ચૌમાસી' પ્રાયશ્ચિત્ત કહે છે.

• અહીં નોંધાયેલ બધાંજ સૂત્રોને અંતે 'લઘુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે' તે વાક્ય ઉમેરવું.

[૭૮૯ થી ૭૯૫] જે સાધુ-સાધવી અહીં કહેલા સાત સ્થાને ઉભા રહે, સુવે કે બેસે અથવા તેમ કરનારને અનુમોદે :-

[૭૮૯] સચિત્ત પૃથ્વીની નીકટની ભૂમિ ઉપર-

[૭૯૦] સચિત્ત જળાથી સ્નિગ્ધ ભૂમિ ઉપર-

[૭૯૧] સચિત્ત રજયુક્ત ભૂમિ ઉપર-

[૭૯૨] સચિત્ત માટી યુક્ત ભૂમિ ઉપર-

[૭૯૩] સચિત્ત પૃથ્વીની ઉપર-

[૭૯૪] સચિત્ત શિલાખંડ કે પત્થર ઉપર-

[૭૯૫] સચિત્ત શિલાખંડ કે પત્થર ઉપર-

[૭૯૬] જે સાધુ-સાધવી ઘુણા આદિ લાગેલ જીવયુક્ત કાષ્ઠ ઉપર તથા ઈંડા ચાવત્ કરોળીયાના જળાથી યુક્ત સ્થાને ઉભા રહે, સુવે કે બેસે અથવા તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૭૯૭] જે સાધુ-સાધવી સ્તંભ, દેહલી, ઉખલ કે સ્નાન કરવાની ચોકડી આદિ જે સ્થિર ન હોય, સારી રીતે રાખેલ ન હોય નિષ્કંપન હોય, ચલાયમાન હોય. નેના ઉપર ઊભો રહે, બેસે કે તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૭૯૮] જે સાધુ-સાધવી સોપાન, ભીંત, શિલા કે પત્થર, શિલાખેડાદિ ઈંચા સ્થાન, કે જે સ્થિર ન હોય ચાવત્ ચલિત્ત હોય તેના ઉપર ઊભો રહે, સુવે, બેસે કે તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૭૯૯] જે સાધુ-સાધવી સ્કંધ, ફલક, મંચ, મંડપ, માળો, પ્રસાદ, હવેલીનું શિખર ઇત્યાદિ ઈંચા સ્થાન કે જે અસ્થિર ચાવત્ ચલાયમાન હોય, તેના ઉપર ઊભો રહે, સુવે કે બેસે અથવા તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૮૦૦] જે સાધુ-સાધવી અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થને શિત્પ, શ્લોક, પાસા, કાંકરી, વ્યુદ્ગ્રહ, કાવ્યકળાદિ શીખવે કે શીખવનારને અનુમોદે.

[૮૦૧ થી ૮૦૪] જે સાધુ-સાધવી અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થને (૧) સરોપ વચન કહે (૨) કઠોર વચન કહે (૩) સરોપ કઠોર વચન કહે (૪) કોઈપણ પ્રકારે અતિ આશાતના કરે અથવા આ ચારે સેવનારની અનુમોદના કરે.

[૮૦૫ થી ૮૧૪] જે સાધુ-સાધવી અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થો સાથે નીચે જણાવેલા કાર્ય કરે કે તેવા કાર્ય કરનારને અનુમોદે :-

[૮૦૫] કૌતુક કર્મ કરે-

[૮૦૬] ભૂતિ કર્મ કરે-

- [૮૦૭] કૌતુક પ્રશ્નો કરે—
 [૮૦૮] કૌતુક પ્રશ્નોના ઉત્તર આપે—
 [૮૦૯] ભૂતકાળ સંબંધી નિમિત્તનું કથન કરે—
 [૮૧૦] શરીરના લક્ષણોને ફળ કહે—
 [૮૧૧] સ્વપ્નના ફળનું કથન કરે—
 [૮૧૨] વિદ્યાનો પ્રયોગ કરે—
 [૮૧૩] મંત્રનો પ્રયોગ કરે—
 [૮૧૪] યોગ-તંત્ર પ્રયોગ કરે—

[૮૧૫] જે સાધુ-સાધ્વી માર્ગ ભૂલેલા, દિશામૂઠ થયેલ કે વિપરીત દિશામાં ગયેલ અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થોને માર્ગ બતાવે કે માર્ગ સંધિ બતાવે અથવા માર્ગથી સંધિ બતાવે કે સંધિથી માર્ગ બતાવે અથવા બતાવનારને અનુમોદે.

[૮૧૬, ૮૧૭] જે સાધુ-સાધ્વી અન્યતીર્થિકો કે ગૃહસ્થોને (૧) ધાતુ દેખાડે (૨) નિધિ દેખાડે કે તે દેખાડનારને અનુમોદે

[૮૧૮ થી ૮૨૫] જે સાધુ-સાધ્વી આ આઠ વસ્તુમાં પોતાનું પ્રતિબિંબ જુએ અથવા જોનારાની અનુમોદના કરે :-

(૧) પાત્રમાં (૨) દર્પણમાં (૩) તલવારમાં (૪) મણીમાં (૫) કુંડાદિના પાણીમાં (૬) તેલમાં (૭) ગોળમાં (૮) ચરબીમાં

• આ સૂત્રના ભાષ્ય-૪૩૧૮ માં આપેલ ગ્રાથામાં બાર વસ્તુમાં પોતાનું પ્રતિબિંબ જુએ તેમ કહેલ છે, તે મુજબ બાર સૂત્રો અહીં થાય.

[૮૨૬] જે સાધુ વમન કરે કે કરનારને અનુમોદે

[૮૨૭] જે સાધુ વિરેચન કરે કે કરનારને અનુમોદે

[૮૨૮] જે સાધુ વમન-વિરેચન કરે કે કરનારને અનુમોદે

[૮૨૯] જે સાધુ રોગ ન હોવા છતાં પણ ઉપચાર કરે કે ઉપચાર કરાવનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૮૩૦, ૮૩૧] જે સાધુ-સાધ્વી પાર્શ્વસ્થાને (૧) વંદન કરે (૨) પ્રશંસે કે વાંદનાર, પ્રશંસનારાની અનુમોદના કરે.

[૮૩૨, ૮૩૩] જે સાધુ-સાધ્વી અવસન્ના ને (૧) વંદન કરે (૨) પ્રશંસે કે વાંદનાર, પ્રશંસનારાની અનુમોદના કરે.

[૮૩૪, ૮૩૫] જે સાધુ-સાધ્વી કુશીલને (૧) વંદન કરે (૨) પ્રશંસે કે વાંદનાર પ્રશંસનારાની અનુમોદના કરે.

[૮૩૬, ૮૩૭] જે સાધુ-સાધ્વી નિત્યક [નિત્ય પિંડ ખાનાર]ને (૧) વાંદે (૨) પ્રશંસે કે વાંદનાર-પ્રશંસનારાની અનુમોદના કરે.

[૮૩૮, ૮૩૯] જે સાધુ-સાધ્વી સંસકૃત [ચારિત્ર વિરાઘક]ને (૧) વાંદે (૨) પ્રશંસે કે વાંદનાર-પ્રશંસનારાની અનુમોદના કરે.

[૮૪૦, ૮૪૧] જે સાધુ-સાધ્વી કાચિક [અશનાદિ માટે કથા કરે] તેને (૧) વાંદે

(૨) પ્રશંસે કે વાંદનાર પ્રશંસનારની અનુમોદના કરે.

[૮૪૨, ૮૪૩] જે સાધુ-સાધવી નૃત્યાદિ જોનારને (૧) વંદન કરે (૨) પ્રશંસે કે વાંદનાર પ્રશંસનારની અનુમોદના કરે.

[૮૪૪, ૮૪૫] જે સાધુ-સાધવી મમત્વ રાખનારને (૧) વંદન કરે (૨) પ્રશંસે કે વાંદનાર પ્રશંસનારની અનુમોદના કરે.

[૮૪૬, ૮૪૭] જે સાધુ-સાધવી અસંચતોળ આરંભ-કાર્યના નિર્દેશન કરનારને (૧) વાંદે (૨) પ્રશંસે કે બંનેની અનુમોદના કરે.

[૮૪૮ થી ૮૬૨] જે સાધુ-સાધવી અહીં દર્શાવેલા પંદર ભેદોમાંના કોઈ પિંડ આહારને ભોગમે કે ભોગવનારને અનુમોદે :-

- (૧) ધાત્રિપિંડ - બાળકને રમાડી ગૌચરી મેળવે.
- (૨) દૂતિપિંડ - સંદેશાની આપ-તે કરી ગૌચરી મેળવે.
- (૩) નિમિત્તપિંડ - શુભાશુભ કથન કરી ગૌચરી મેળવે.
- (૪) આજીવક પિંડ - જાતિ, કળા પ્રશંસાથી નિર્વાહ કરે.
- (૫) વનીપક પીંડ - દીનતા પૂર્વક યાચે.
- (૬) કોઘ (૭) માન (૮) માયા (૯) લોભપિંડ
- (૧૦) વિદ્યાપિંડ - સ્ત્રી દેવતાધિષ્ઠિત સાધનાથી.
- (૧૧) મંત્રપિંડ - પુરુષ દેવતાધિષ્ઠિત સાધનાથી.
- (૧૨) ચિકિત્સાપિંડ - રોગાદિ માટે ઔષધ આપીને.
- (૧૩) ચૂર્ણપિંડ - અનેક વસ્તુ મિશ્રિત ચૂર્ણ આપીને.
- (૧૪) યોગપિંડ - વશીકરણાદિ પ્રયોગથી.
- (૧૫) અંતઃક્રાંતિ પિંડ - અદોષ્ટ રહી ગ્રહણ કરેલ આહાર.

- એ પ્રમાણે આ ઉદ્દેશમાં જણાવેલા કોઈપણ દોષને સેવે યાવત્ સેવનારને અનુમોદે તો યાતુર્માસિક પરિહારસ્થાન અર્થાત્ લઘુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે.

**નિશીથસૂત્ર-ઉદ્દેશ-૧૩ નો
મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ સૂત્રાનુવાદ પૂર્ણ**

* ઉદ્દેશો-૧૪ *

• નિશીયસૂત્રના આ ઉદ્દેશમાં સૂત્ર-૮૬૩ થી ૯૦૪ એટલે કે કુલ-૪૧ સૂત્રો છે, તેમાં કલા મુજબના કોઈપણ દોષનું સેવન કરનારને 'યાતુમાર્તિક પરિહારસ્થાન ઉદ્ધાતિક પ્રાયશ્ચિત આવે, જેને લઘુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત પણ કહે છે.

• પ્રત્યેક સૂત્રને અંતે આ 'લઘુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે' એ વાક્ય જોડી દેવું.

[૮૬૩] જે સાધુ-સાધ્વી પાત્ર ખરીદે, ખરીદાવે, ખરીદીને લાવેલું કોઈ આપે તે લે કે લેનારને અનુમોદે.

[૮૬૪] જે સાધુ-સાધ્વી પાત્ર ઉધાર લે, ઉધાર લેવડાવે, ઉધાર લાવેલું કોઈ આપે તે લે કે લેનારને અનુમોદે.

[૮૬૫] જે સાધુ-સાધ્વી ગૃહસ્થ અન્ય પાત્ર સાથે જદલે, જદલાવડાવે, જદલેલ કોઈ આપે તે લે, લેનારને અનુમોદે.

[૮૬૬] જે સાધુ-સાધ્વી છીનવેલું, અનિસૃષ્ટ, અભ્યાહૃતપાત્ર કોઈ આપે તો લે, લેનારની અનુમોદના કરે.

[૮૬૭] જે સાધુ-સાધ્વી ગણીના નિમિત્તે અધિક પાત્ર લઈ ગણીને પૂછ્યા વિના કે નિમંત્ર્યા વિના બીજાને આપે કે અનુમોદે.

[૮૬૮] જે સાધુ બાળ સાધુ-સાધ્વી માટે કે વૃદ્ધ સાધુ-સાધ્વી જેના હાથ, પગ, કાન, નાક, હોઠ છેદાયા નથી. અશક્ત છે, તેને અતિરિક્ત પાત્ર રાખવા અનુરૂપ દે કે દેનારને અનુમોદે.

[૮૬૯] જે સાધુ ઉપરોક્ત બાળઆદિમાં જેના હાથ-પગ ચાહિ છેદાયા છે. તેવા અશક્તને વધુ પાત્ર રાખવા અનુજ્ઞાન આપે કે ન આપનારને અનુમોદે.

[૮૭૦] જે સાધુ-સાધ્વી ખંડિત, અસ્થિર, અધુવ, અધારણીય પાત્રને ધારણ કરે કે ધારણ કરનારને અનુમોદે.

[૮૭૧] જે સાધુ-સાધ્વી અખંડિત સ્થિર, ધુવ, ધારણીય પાત્રને ધારણ ન કરે કે ધારણ ન કરનારને અનુમોદે.

[૮૭૨, ૮૭૩] જે સાધુ-સાધ્વી સારા વર્ણવાળા પાત્રને વિવર્ણ કરે કે કરનારને અનુમોદે અથવા વિવર્ણ પાત્રને સારા વર્ણવાળા કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૮૭૪ થી ૮૭૭] જે સાધુ-સાધ્વી 'મને નવું પાત્ર મળતું નથી' એવું વિચારી ઘણાં દિવસ સુધી અહીં કહેલાં ચાર દોષ સેવે કે સેવનારની અનુમોદના કરે :-

[૮૭૪] પાત્રને થોડાં કે ઘણાં સચિત શીત કે ઉષ્ણ પાણી વડે એકવાર કે વારંવાર ધુવે.

[૮૭૫] પાત્રને સાથે રાખેલા અચિત શીત કે ઉષ્ણ પાણી વડે એકવાર કે વારંવાર ધુવે.

[૮૭૬] પાત્રને થોડાં કે ઘણાં લોદ્ધ, કલ્ક, ચૂર્ણ કે વર્ણ વડે એકવાર કે વારંવાર લેપ કરે.

[૮૭૭] રાત્રે રાખેલા લોદ્ધાદિથી એક કે અનેકવાર લેપ કરે.

[૮૭૮ થી ૮૮૧] જે સાધુ-સાધ્વી 'મને દુર્ગન્ધવાળું પાત્ર મળેલ છે' એમ વિચારી ઘણાં દિવસ સુધી આ ચાર દોષ સેવે :-

[૮૭૮] પાત્રને થોડાં કે ઘણાં સચિત શીત કે ઉષ્ણ જળથી એક કે અનેકવાર ધુવે કે ધોનારને અનુમોદે.

[૮૭૯] સાથે રાખેલા અચિતશીત કે ઉષ્ણ જળથી એક કે અનેકવાર પાત્રને ધુવે કે ધોનારને અનુમોદે.

[૮૮૦] પાત્રને થોડાં કે ઘણાં લોઘાદિથી એક કે અનેકવાર પાત્રને ધુવે કે ધોનારને અનુમોદે.

[૮૮૧] રાત્રે રાખેલા લોઘાદિથી એક કે અનેકવાર લેપ કરે.

[૮૮૨ થી ૮૯૨] જે સાધુ-સાધ્વી નીચે કહેલા ૧૧ સ્થાનોમાં પાત્રને સુકાવે કે પાત્ર સુકાવનારને અનુમોદેતો પ્રાયશ્ચિત.

[૮૮૨] સચિત પૃથ્વીની નીકટ અચિત પૃથ્વી ઉપર.

[૮૮૩] સચિત જળથી સ્નિગ્ધ પૃથ્વી ઉપર.

[૮૮૪] સચિત રજથી યુક્ત પૃથ્વી ઉપર.

[૮૮૫] સચિત માટી વિખેરાવેલ પૃથ્વી ઉપર.

[૮૮૬] સચિત પૃથ્વી ઉપર સીધાજ.

[૮૮૭] સચિત શિલા ઉપર.

[૮૮૮] સચિત શિલાખંડ આદિ ઉપર.

[૮૮૯] ઘૂણા કે ઉદાઈ આદિ જીવસુક્ત કાષ્ઠ ઉપર તથા ઇંડાવાળા સ્થાને યાવત્ કરોડીયાના જળા યુક્ત સ્થાને.

[૮૯૦] સ્તંભ, દેહલી, ઉમલ કે સ્નાન કરવાની ચોકડી ઉપર અથવા બીજા આવા આકાશીય ઉંચા સ્થાને કે જે સારી રીતે બાંધેલ ન હોય યાવત્ અલાયમાન હોય ત્યાં—

[૮૯૧] માટીની દિવાલ ઉપર, ઇંટની દિવાલ ઉપર, શિલા કે શિલાખંડાદિ ઉપર અથવા બીજા આવા આકાશીય ઉંચા સ્થાને જે સારી રીતે બાંધેલ ન હોય યાવત્ અલાયમાન હોય ત્યાં—

[૮૯૨] સ્કંધ ઉપર યાવત્ મહેલની છત ઉપર અથવા બીજા પણ આવા આકાશીય ઉંચા સ્થાને. જે સારીરીતે બાંધેલ નથી યાવત્ અલાયમાન છે. તે સ્થાને.

[૮૯૩ થી ૮૯૮] જે સાધુ-સાધ્વી પાત્રમાં પડેલ આ છ પ્રકારના જીવોને કાઢે, કટાવનારને અનુમોદનો પ્રાયશ્ચિત :-

(૧) સચિત પૃથ્વીકાયને (૨) સચિત અપ્કાયને (૩) સચિત તેઉકાયને (૪) સચિત કંદ, મૂલ, પત્ર, પુષ્પ, ફળને (૫) સચિત ઔષધિ-વનસ્પતિને (૬) સચિત ત્રસપ્પાણીને આ છ માંની કોઈ વસ્તુ કાઢી-કટાવીને આપે કે અનુમોદે.

[૮૯૯] જે સાધુ-સાધ્વી પાત્ર ઉપર કોરણી કરે, કોરણી કરાવે, કોરણી કરાવેલા પાત્ર કોઈ સામેથ આપે તો ગ્રહણ કરે કે તે રીતે ગ્રહણ કરાવનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૯૦૦, ૯૦૧] જે સાધુ-સાધ્વી સ્વજનથી કે પરજનથી શ્રાવક પાસેથી કે અ-શ્રાવક પાસેથી (૧) ગામમાં કે ગામપથમાં અને (૨) પર્યટમાંથી ઉઠાવીને - માંગી માંગીને પાત્રની યાચના કરે અથવા યાચના કરનારાની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૯૦૨, ૯૦૩] જે સાધુ-સાધ્વી પાત્ર માટે (૧) ઋતુબદ્ધ કાળમાં (૨) વર્ષાવારમાં રહે છે કે રહેનારની અનુમોદના કરે છે.

[૯૦૪] એ પ્રમાણે ઉક્ત ઉદ્દેશોનો કોઈપણ દોષ સેવે ચાવત્ સેવનારને અનુમોદે તો ચાતુર્માસિક પરિહારસ્થાન ઉદ્ઘાતિક અટલે કે લઘુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે.

**નિશીલસૂત્ર-ઉદ્દેશ-૧૪ નો
મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ સૂત્રાનુવાદ પૂર્ણ**

* ઉદ્દેશો-૧૫ *

• નિશીવસૂત્રના આ ઉદ્દેશામાં સૂત્ર ૯૦૫ થી ૧૦૫૮ એ પ્રમાણે કુલ-૧૫૪ સૂત્રો છે. જેમાના કોઈપણ દોષનું ત્રિવિધે સેવન કરનારને 'ચાતુર્માસિક પરિવાર સ્થાન ઉદ્ધાતિક' અર્થાત્ લઘુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે.

• પ્રત્યેક સૂત્રને અંતે આ 'લઘુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે' એ વાક્ય બધાં દોષ સાથે બોડવું.

[૯૦૫ થી ૯૦૮] જે સાધુ-સાધ્વી બીજા સાધુ-સાધ્વીને (૧) આકોશ યુક્ત (૨) કઠોર (૩) આકોશ યુક્ત કઠોર વચનો કહે કે તેમ કહેનારને અનુમોદે તથા બીજા કોઈ પ્રકારની અપ્રાપ્તના કરે અથવા કરનારાની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૯૦૯ થી ૯૧૬] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) સચિત કેરી ખાય કે ખાનારને અનુમોદે (૨) સચિત કેરી યુસે કે યુસનારની અનુમોદના કરે (૩) સચિત પ્રતિષ્ઠિત કેરી ખાય કે ખાનારની અનુમોદના કરે (૪) સચિત પ્રતિષ્ઠિત કેરી યુસે કે યુસનારની અનુમોદના કરે.

• જે સાધુ-સાધ્વી (૧) સચિત કેરી, કેરીની પેશી, કેરીનો અર્ધભાગ, કેરીના છિલકા, કેરીના ટુકડા, કેરીની કેસરા એ છ વસ્તુને ખાય કે ખાનારની અનુમોદના કરે. અને (૨) સચિત કેરી, કેરીની પેશી યાવત્ કેરીની કેસરા યુસે કે યુસનારને અનુમોદે.

• જે સાધુ-સાધ્વી (૧) સચિત પ્રતિષ્ઠિત કેરી તે યાવત્ કેરીની કેસરાને ખાય કે ખાનારને અનુમોદે (૨) સચિત પ્રતિષ્ઠિત કેરી યાવત્ કેરીની કેસરાને યુસે કે યુસનારને અનુમોદે.

[૯૧૭ થી ૯૩૦] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) અભ્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસે પોતાના પગને એક વખત કે અનેક વખત પ્રમાજવિ કે પ્રમાર્જન કરાવનારની અનુમોદના કરે... (૫૩) એક ગામથી બીજે ગામ જતાં અભ્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસે પોતાના માથાનું આચ્છાદન કરાવે કે આચ્છાદન કરાવનારને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત.

• ઉપર સૂત્ર-૯૧૭ થી ૯૩૦ એટલે કે કુલ-૫૩ સૂત્રો છે. આ ૫૩ સૂત્રો સર્વ પ્રથમ ઉદ્દેશો-૩ માં પ્રયોજાયા. તેનો સૂત્રક્રમ હતો. ૧૩૩ થી ૧૮૫ ત્યાં આ ૫૩ દોષનું સેવન 'સાધુ સ્વયં કરે કે કરનારને અનુમોદે' એમ કહી દોષનું વર્ણન છે.

આ જ ૫૩ દોષનું વર્ણન પદની ઉદ્દેશા-૪ માં આવેલ છે. ત્યાં સૂત્રક્રમ છે. ૨૫૦ થી ૩૦૨ ત્યાં આ દોષનું સેવન 'સાધુ પરસ્પર સેવે' એમ કહીને કરાયેલ છે. પણ દોષ આ ૫૩ જ છે.

આ જ ૫૩ દોષનું વર્ણન પછી ઉદ્દેશા-૬ માં સૂત્ર-૪૧૬ થી ૪૬૮ ના ક્રમમાં છે. ત્યાં દોષ તો આ ત્રેપન જ છે, પણ તેનું સેવન 'મૈત્રુણી ઈચ્છાથી કરે' એ પ્રમાણે કરેલ છે.

આજ ૫૩ દોષનું વર્ણન પછી ઉદ્દેશા-૭ માં સૂત્ર ૪૮૩ થી ૫૩૫ ના ક્રમથી કરાયેલ છે. પણ હેતુ બદલાય છે. ત્યાં આ દોષનું સેવન 'મૈત્રુણી ઈચ્છાથી પરસ્પર કરે' એમ કહેલ છે.

ઉદ્દેશા-૧૧માં આ જ ત્રેપન સૂત્રોને સૂત્ર-૬૬૫ થી ૭૧૭ ના ક્રમે કહેવામાં આવેલ છે. પણ હેતુ છે 'અભ્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ માટે સાધુ આ દોષ સેવે.'

જ્યારે આ ઉદ્દેશા-૧૫માં સુત્ર ૯૧૭ થી ૯૭૦માં જણાવે છે કે અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસે સાધુ આ ત્રેપન દોષ પોતાના માટે સેવડાવે.

[૯૭૧ થી ૯૭૬] જે સાધુ-સાધવી નીચે કહેલા સ્થાને મળ-મૂત્ર ત્યાગ કરે કે કસ્તૂરને અનુમોદે [ઉદ્દેશા-૮માં આ જ સૂત્રો ૫૬૧ થઈ ૫૬૮ માં આવેલ છે. ૬૬ ગ્રેડલો જ તે ત્યાં ગ્રેડલા આદિ ગ્રેડલી ગ્હી ગાને નિગડે ધૃત્વાદિ ક્ષત્રાણે ગ્મા દોષાનં ગ્રેવલ

જ્યારે આ ઉદ્દેશા-૧૫માં સુત્ર ૯૧૭ થી ૯૭૦માં જણાવે છે કે અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસે સાધુ આ ત્રેપન દોષ પોતાના માટે સેવડાવે.

[૯૭૧ થી ૯૭૬] જે સાધ-સાધવી નીચે કહેલા સ્થાને મળ-મત્ર ત્યાગ કરે કે

અશનાદિ તે (૧૯) સંશક્તને વસ્ત્રાદિ આપે (૨૦) સંસક્ત પાસેથી વસ્ત્રાદિ તે અથવા ઉક્ત ચારેની અનુમોદના કરે.

[૧૦૦૨] જે સાધુ-સાધ્વી કોઈએ નિત્ય પહેરવાના, સ્નાનના, વિવાહના, રાજ્યસભાના વસ્ત્ર સિવાયનું માંગવાથી પ્રાપ્ત થયેલું કે નિમંત્રણ પૂર્વક મેળવેલું વસ્ત્ર ક્યાંથી આવ્યું કે કઈરીતે તૈયાર થયું તે જાણ્યા સિવાય, તે વિશે પૂછ્યા સિવાય, તેની ગવેષણા કર્યા સિવાય તે બંને પ્રકારના વસ્ત્રો ગ્રહણ કરે કે કરાવનારને અનુમોદે.

[૧૦૦૩ થી ૧૦૫૬] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) વિભૂષા નિમિત્તે અર્થાત્ શોભા આદિ વધારવાની બુદ્ધિથી (૧) પોતાના પગને એકવાર કે અનેક વાર પ્રમાર્જે અથવા પ્રમાર્જનારની અનુમોદના કરે... ત્યાંથી શરૂ કરી (૫૩) ગ્રામનુગ્રામ વિચરતા પોતાના મસ્તકને ઢાંકે કે ઢાંકનારની અનુમોદના કરે. એમ ત્રેપન [ચોપન ?] સૂત્રો જાણવા.

આ બધાં સૂત્રોનો વિસ્તાર અને સંપૂર્ણ સૂત્રાર્થ ઉદ્દેશા ૩-માં આવેલા સૂત્ર-૧૩૩થી ૧૮૫ મુજબ જ જાણવો - સમજી લેવો.

આ જાખતે વિશેષ નોંધ આ જ ઉદ્દેશા-૧૫ માં આવેલા સૂત્ર-૯૧૭થી ૯૭૦ મુજબ જાણવી, અહીં પુનરુક્તિ કરેલ નથી.

સૂત્રસંખ્યા ૫૩ છે કે ૫૪ ? એક સંપાદનમાં ૫૩ સૂત્રો છે, બીજા સંપાદનમાં ૫૪ સૂત્રો છે. તેમાં તાત્ત્વિક તસવત નથી. ૧-સૂત્ર કેટલાંક સંપાદનમાં સાથે જોડાઈ ગયેલ હોવાથી સંખ્યા-૫૩ થઈ જાય છે.

[૧૦૫૭, ૧૦૫૮] જે સાધુ-સાધ્વી વિભૂષાના સંકલ્પથી વસ્ત્ર, પાત્ર, કંબલ, પાદપ્રોંછના કે અન્ય કોઈ ઉપકરણ - (૧) રાખે છે કે રાખનારને અનુમોદે છે, - (૨) ધોવે કે ધોનારને અનુમોદે.

**નિશીઘસૂત્ર-ઉદ્દેશા-૧૫ નો
મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ સૂત્રાનુવાદ પૂર્ણ**

* ઉદ્દેશો-૧૬ *

• નિશીથસૂત્રના આ ઉદ્દેશમાં સૂત્ર-૧૦૫૯થી ૧૧૦૮ એટલે કુલ-૫૦ સૂત્રો છે. તેમાંના કોઈપણ દોષ સેવનારને યાતુર્માસિક પરિહારસ્થાન ઉદ્ધાતિક એટલે “લઘુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે.”

• પ્રત્યેક સૂત્રને અંતે પ્રાયશ્ચિત આવે તેમ નોંધવું.

[૧૦૫૯ થી ૧૦૬૧] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) ગૃહસ્થયુક્ત વસતિમાં રહે, (૨) સચિત જળયુક્ત વસતિમાં રહે, (૩) સચિત અગ્નિયુક્ત વસતિમાં રહે કે આ ત્રણેમાં રહેનારાની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૧૦૬૨ થી ૧૦૬૬] ઉદ્દેશ-૧૫માં સૂત્ર ૯૦૯થી ૯૧૬ એ આઠ સૂત્રો માફક જ આ આઠ સૂત્રો છે, માત્ર ત્યાં ‘કેરી’ છે, અહીં ‘શેરડી’ છે.

• જે સાધુ-સાધ્વી (૧) સચિત શેરડી ખાય (૨) સચિત શેરડી ચૂસે, (૩) સચિત - શેરડીના પર્વનો મધ્ય ભાગ, છોતરા સહિતનો ખંડ, છોતરા, છોતરા વગરનો ખંડ, શેરડી રસ, શેરડીના નાન-નાના ટુકડાને ખાય, (૪) સચિત શેરડીના પર્વનો મધ્ય ભાગ યાવત્ શેરડીના નાના-નાના ટુકડાને ચૂસે અથવા આ ચારે કાર્ય કરનારાને અનુમોદે.

• જે સાધુ-સાધ્વી (૧) સચિત પ્રતિષ્ઠિત શેરડી ખાય, (૨) સચિત પ્રતિષ્ઠિત શેરડી ચૂસે, (૩) સચિત પ્રતિષ્ઠિત શેરડીના પર્વનો મધ્યભાગ આદિ ખાય, (૪) સચિત પ્રતિષ્ઠિત શેરડીના પર્વનો મધ્યભાગ આદિ ચૂસે અથવા આ ચારે કાર્ય કરનારાને અનુમોદે.

[૧૦૭૦] જે સાધુ-સાધ્વી અરણ્યમાં રહેનારા, વનમાં ગયેલના, અટવીની યાત્રાએ જનારા, અટવીના યાત્રાથી પાછા ફરનારાના અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ લે કે લેનારને અનુમોદે.

[૧૦૭૧, ૧૦૭૨] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) વિશેષ ચારિત્ર ગુણસંપન્નને અલ્પ ચરિત્ર ગુણવાળા કહે, (૨) અલ્પ ચારિત્ર ગુણવાળાને વિશેષ ચારિત્ર ગુણસંપન્ન કહે કે તેમ કહેનારને અનુમોદે.

[૧૦૭૩] જે સાધુ-સાધ્વી વિશેષ ચારિત્ર ગુણસંપન્ન ગણથી અલ્પ ચારિત્રિ ગુણવાળા ગણમાં સંક્રમણ કરે કે સંક્રમણ કરનારાની અનુમોદના કરે.

[૧૦૭૪ થી ૧૦૮૨] જે સાધુ-સાધ્વી વ્યુદ્ગ્રહિત કે કદાગ્રહવાળા સાધુ [સાધ્વી] સાથે આ નવ દોષ સેવે :-

[૧] એવા અલગ વિચરનારને અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ આપે કે આપનારને અનુમોદે.

[૨] તેમની પાસેથી અશનાદિ લે કે લેનારને અનુમોદે.

[૩] તેમને વસ્ત્ર, પાત્ર, કંબલ કે પાદપ્રોંછનક આપે કે આપનારની અનુમોદના કરે.

[૪] તેમના વસ્ત્રાદિ લે કે લેનારને અનુમોદે.

- [૫] તેમને વસતિ આપે કે આપનારને અનુમોદે.
 [૬] તેમની વસતિ લે કે લેનારને અનુમોદે.
 [૭] તેમની વસતિમાં પ્રવેશે કે પ્રવેશનારને અનુમોદે.
 [૮] તેમને વાંચના દે કે દેનારને અનુમોદે.
 [૯] તેમની પાસેથી વાંચના લે કે લેનારને અનુમોદે.

[૧૦૮૩, ૧૦૮૪] જે સાધુ-સાધ્વી આહારાદિ સુવિધાથી પ્રાપ્ત થનારા ક્ષેત્રો હોવા છતાં પણ - (૧) ઘણાં દિવસ લાગે એવા લાંબા માર્ગેથી જવાનો સંકલ્પ કરે - (૨) અનાર્થ, ખ્લેષ્ઠ તથા સીમા ઉપર રહેનારા ચોર-લૂંટારા આદિ રહેતા હોય તે માર્ગે વિહાર કરે અથવા આ બંને કરનારાને અનુમોદે.

[૧૦૮૫ થી ૧૦૯૦] જે સાધુ-સાધ્વી જુગુપ્સિત કે નિંદિત કુળોમાં આ છ દોષ સેવે કે સેવનારને અનુમોદે.

- [૧] ત્યાંથી અશનાદિ આહાર ગ્રહણ કરે.
 [૨] ત્યાંથી વસ્ત્ર, પાત્ર, કંબલાદિ ગ્રહણ કરે.
 [૩] ત્યાંની શય્યા-વસતિ ગ્રહણ કરે.
 [૪] ત્યાં સ્વાધ્યાયની વાંચના આપે.
 [૫] ત્યાં સ્વાધ્યાયનો ઉદ્દેશો કરે.
 [૬] ત્યાં સ્વાધ્યાયની વાંચના લે.

[૧૦૯૧ થી ૧૦૯૩] જે સાધુ-સાધ્વી અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ આહાર આ પ્રણ સ્થાને રાખે કે રાખનારને અનુમોદે.

- [૧] ભૂમિ ઉપર રાખે.
 [૨] સંચારા ઉપર રાખે.
 [૩] સીકકા કે ખીંટી આદિએ રાખે.

[૧૦૯૪, ૧૦૯૫] જે સાધુ-સાધ્વી અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થોની (૧) સાથે - નજીક બેસીને, (૨) ઘેરાઈને - કંઈક દૂર બેઠા હોય ત્યાં આહાર કરે કે કરનારાનું અનુમોદન કરે.

[૧૦૯૬] જે સાધુ-સાધ્વી આચાર્ય-ઉપાધ્યાયના શય્યા-સંચારાને પગનો સ્પર્શ થઈ જાય ત્યારે હાથ વડે વિનય કર્યા વિના, મિથ્યા દુષ્કૃત આપ્યા વિના ચાલ્યા જાય કે ચાલ્યા જનારાની અનુમોદના કરે.

[૧૦૯૭] જે સાધુ-સાધ્વી શારત્રોકત પ્રમાણ કે ગણનસંખ્યા કરતાં અધિક ઉપધિ રાખે કે રાખનારની અનુમોદના કરે.

[૧૦૯૮ થી ૧૧૦૮] જે સાધુ-સાધ્વી નીચેમાંના કોઈપણ સ્થાને મળ-મૂત્ર પરઠવે કે પરઠવનારને અનુમોદે. [આ પ્રમાણેના ૧૧-સૂત્રો પૂર્વે ઉદ્દેશા-૧૩ માં સૂત્ર ૭૮૯થી ૭૯૯ માં આવેલ જ છે.]

(૧) સચિત પૃથ્વીની નીકટ, (૨) સ્નિગ્ધ પૃથ્વી ઉપર, (૩) સચિત સ્જવાણી પૃથ્વી ઉપર, (૪) સચિત પૃથ્વી પર, (૬) સચિત શિલા પર, (૭) સચિત શિલાખંડ

ઉપર, (૮) ઉઘર્ષ આદિ લાગેલા જીવયુક્ત કાષ્ઠ ઉપર તથા ઘડા યાવત્ કરોળિયાના જાળાયુક્ત સ્થાને—

દુર્બલ્લ, દુર્નિદ્રિમ, અનિષ્કંપ કે ચલાયમાન એવા—

(૯) સ્થંભ, દેહલી, સ્નાનપીઠાદિ ઊંચા સ્થાને

(૧૦) માટી કે ઇંટ આદિની દિવાર, શિલાખંડાદિ ઊંચા સ્થાને

(૧૧) સ્કંધ, માંચા, મંડપ, માળા, હવેલી આદિ ઊંચા સ્થાને—

ઉક્ત દોષમાંનો કોઈપણ દોષ સેવે યાવત્ સેવનાસ્ને અનુમોદે તો લઘુ ચીમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે.

નિશીઘ્ણસૂત્ર-ઉદ્દેશ-૧૬ નો
મુનિ દીપસ્ત્વસાગરે કરેલો અનુવાદ પૂર્ણ

* ઉદ્દેશો-૧૭ *

• નિશ્ચયસૂત્રના આ ઉદ્દેશમાં સૂત્ર ૧૧૦૯ થી ૧૨૫૯ એટલે કુલ-૧૫૧ સૂત્રો છે. તેમાંના કોઈપણ દોષનું લેખન કરનારને “યાતુર્માસિક પરિહારસ્થાન ઉદ્દેશાતિક” અર્થાત્ “લઘુચોમાસી” નામક પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે.

• અહીં સૂત્રાર્થમાં કહેલા પ્રત્યેક દોષ પછી “લઘુ ચોમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે એ વાક્ય જોડવું.

[૧૧૦૯, ૧૧૧૦] જે સાધુ-સાધ્વી કુતૂહલવૃત્તિથી કોઈ ત્રણ પ્રાણીને (૧) તૃણપાશ, મુંજપાશ, કાઠપાશ, ચર્મપાશ, વેંતપાશ, રજજુપાશ કે સૂત્રપાશથી બાંધે - બાંધનારને અનુમોદે. (૨) તૃણપાશ યાવત્ સૂત્રપાશથી બાંધેલા ત્રસપ્રાણીને જોતે અથવા જોલનારની અનુમોદના કરે.

[૧૧૧૧ થી ૧૧૧૩] જે સાધુ-સાધ્વી કુતૂહલવૃત્તિથી - તૃણની, મુંજની, વેંતની, કાઠની, મીસાની, ભીંડની, પીંછાની, હડ્ડીની, દાંતની, શંખની, શીંગડાની, પત્રની, પુષ્પની, ફળની, બીજની, વનસ્પતિની - આમાંથી કોઈપણ માળા :-

(૧) બનાવે, (૨) રાખે, (૩) પહેરે અથવા તેમ-તેમ કરનારની અનુમોદના કરે.

[૧૧૧૪ થી ૧૧૧૬] જે સાધુ-સાધ્વી કુતૂહલવૃત્તિથી - લોટાના, તાંબાના, ત્રપુષના, શીશાના, ચાંદીના, સોનાના કડાં :-

(૧) બનાવે, (૨) રાખે, (૩) પહેરે કે તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૧૧૧૭ થી ૧૧૧૯] જે સાધુ-સાધ્વી કુતૂહલવૃત્તિથી - હાર, અર્ધ હાર, એકાવલી, મુકતાવલી, કનકાવલી, રત્નાવલી, કટિસૂત્ર, ભુજબંધ, કેચૂર, કુંડલ, પદ્મ, મુગટ, પ્રલંબસૂત્ર, સુવર્ણસૂત્ર :-

(૧) બનાવે, (૨) રાખે, (૩) પહેરે કે તેમ કરનારને અનુમોદે.

[૧૧૨૦ થી ૧૧૨૨] જે સાધુ-સાધ્વી આર્જિનિક યાવત્ પશુની સૂક્ષ્મ પરમીથી નિષ્પન્ન વસ્ત્ર - (૧) બનાવે, (૨) રાખે, (૩) પહેરે અથવા આ પ્રણેમાંથી જે કોઈ કાંઈ કરે તેની અનુમોદના કરે.

સૂત્ર-૪૮૧, ઉદ્દેશ-૧૭માં આર્જિનિક આદિમાં આવતો પાઠ જોવો.

[૧૧૨૩ થી ૧૧૭૫] જે કોઈ સાધ્વી અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસે (૧) સાધુના પગને એકવાર કે અનેકવાર પ્રમાર્જન કરાવે કે કરાનારની અનુમોદના કરે... ત્યાંથી આરંભીને (૫૩) સાધુના મસ્તકને આચ્છાદન કરાવે કે કરનારની અનુમોદના કરે.

[૧૧૭૬ થી ૧૨૨૬] જે કોઈ સાધુ અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થને કહીને, (૧) સાધ્વીના પગને એકવાર કે અનેકવાર પ્રમાર્જન કરાવે કે કરનારની અનુમોદના કરે... ત્યાંથી આરંભીને [૫૩ વિકલ્પે ૫૪મુ સૂત્ર] સાધ્વીના મસ્તકને આચ્છાદન કરાવે કે કરાવનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

ઉપર ત્રેપ્ત-ત્રેપ્ત [ચોપન ?] સૂત્રના બે સંપુટો વિશે અતિદેશ-આદેશ કરેલ છે. ૫૩ કે ૫૪ સંખ્યા તરત્કાલની સ્પષ્ટતા પૂર્વે ઉદ્દેશ-૧૫માં સૂત્ર-૧૦૦૩ થી ૧૦૦૫૬માં કહેલી છે.

સૌ પ્રથમ આ - ૫૩-સૂત્રનો વિસ્તાર અને સૂત્રાર્થ ઉદ્દેશ-૩ સૂત્ર-૧૩૩ થી ૧૮૫માં કહેવાઈ ગયેલ છે. તે ત્યાંથી જોવો.

આ જ ૫૩/[૫૪] સૂત્રોનો ઉલ્લેખ આ નિશીલસૂત્રમાં કુલ-૯-વખત થયો. પ્રત્યેકમાં હેતુ બદલાયેલ છે. પણ સૂત્ર તો આ જ ત્રેપન છે. તેથી ફક્ત એક વખત સૂત્રાર્થ લખી છોડી દીધેલ છે.

ઉદ્દેશો	સૂત્ર ક્રમ	દોષ સેવનારનો હેતુ કે નિમિત્ત
૩	૧૩૩ થી ૧૮૫	- સાધુ સ્વયં આ દોષ સેવે
૪	૨૫૦ થી ૩૦૨	- સાધુ પરસ્પર આ દોષો સેવે
૬	૪૧૬ થી ૪૬૮	- મૈથુનની ઇચ્છાથી આ દોષો સેવે
૭	૪૮૩ થી ૫૩૫	- મૈથુન ઇચ્છાથી પરસ્પર સેવે
૧૧	૬૬૫ થી ૭૧૭	- ગૃહસ્થાદિ માટે સાધુ દોષ સેવે
૧૫	૮૧૭ થી ૮૭૦	- ગૃહસ્થાદિ પાસે સાધુ દોષ સેવડાયે
૧૭	૧૧૨૩ થી ૧૧૭૫	- સાધ્વી, સાધુ માટે દોષો સેવડાયે
૧૭	૧૧૭૬ થી ૧૨૨૮	- સાધુ, સાધ્વી માટે દોષો સેવડાયે

[૧૨૩૦, ૧૨૩૧] સમાન સામાચારીવાળા પોતાની વસતિમાં આવેલા - (૧) સાધુને જો કોઈ સાધુ, (૨) સાધ્વીને જો કોઈ સાધ્વી - પોતાના ઉપાશ્રયમાં સ્થાન હોવા છતાં પણ રહેવાને માટે સ્થાન ન આપે અથવા સ્થાન ન આપનારને અનુમોદે.

[૧૨૩૨ થી ૧૨૩૪] જે સાધુ-સાધ્વી આ ત્રણ પ્રકારે દેવાતા અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમને ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે :- (૧) માલાપહત-માળોથી ઉતારેલ, (૨) કોઠામાં રાખેલ હોય ત્યાંથી ઊંચા થઈને કે નીચા નમીને કાઢેલ, (૩) માટીથી લિપ્ત વાસણમાં રહેલ ને લેપ ચોડીને આપે. ગ્રહણ કરતાં પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૨૩૫ થી ૧૨૩૮] જે સાધુ-સાધ્વી આ ચાર પ્રકારે પ્રતિષ્ઠિત રહેલ અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમરૂપ આહાર ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

- (૧) સચિત્ત પૃથ્વી ઉપર રહેલ-
- (૨) સચિત્ત પાણી ઉપર રહેલ-
- (૩) સચિત્ત અગ્નિ ઉપર રહેલા-
- (૪) સચિત્ત વનસ્પતિ ઉપર રહેલ-

[૧૨૩૯] જે સાધુ-સાધ્વી અત્યંત ઊંચા અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમરૂપ આહારને અહીં કહ્યા મુજબ કોઈ એક રીતે ઠંડો કરીને આપે ત્યારે ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે.

- (૧) સૂર્ય-મુખના વાયુથી અથવા પાત્રવિશેષથી હલાવીને
- (૨) વિહુણ-વિંજલા વડે ઘુમાવીને
- (૩) તાલિસંટ-તાલવૃંત-પંખા વડે હવા નાંખીને
- (૪) પત્ર-પાંદડા વડે
- (૫) પાંદડાના ટુકડા વડે
- (૬) શાખા-ડાળી વડે
- (૭) શાખાના ટુકડા વડે
- (૮) મોરપંખથી
- (૯) મોરપીંછાથી

- (૧૦) વસ્ત્ર વડે (૧૧) વસ્ત્રના ટુકડાથી
(૧૨) હાથ વડે (૧૩) મુખ વડે કુંડીને

ઉક્ત કોઈપણ રીતે હવા નાંખીને ઠંડો કરાયેલ આહાર આપે.

[૧૨૪૦] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) ઉત્સવેદિમ, (૨) સંસ્વેદિમ, (૩) ચોખાનું ધોવાણ, (૪) વારોદક, (૫) તલનું ધોવાણ, (૬) તુષનું ધોવાણ, (૭) જવનું ધોવાણ, (૮) ઓસામણ, (૯) કાંજી, (૧૦) આમ્લકાંજિક અને (૧૧) શુદ્ધ પ્રાસુક જળ - આ અગિયારમાંનું કોઈપણ પાણી-

(૧) જે તત્કાળ ધોયેલ હોય, (૨) જેનો રસ ન બદલાયેલો હોય, (૩) જીવોનું અતિક્રમણ થયું ન હોય, (૪) શસ્ત્ર પરિણત ન હોય, (૫) પૂર્ણરૂપે અચિત્ત થયું ન હોય

આવું પાણી ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે.

[૧૨૪૧] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાને આચાર્યના લક્ષણથી સંપન્ન કહે છે કે કહેનારને અનુમોદે તેને પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૨૪૨] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) સ્વરગાન કરે, (૨) હસે, (૩) વાદ્ય વગાડે, (૪) નાચે, (૫) અભિનય કરે, (૬) ઘોડાની જેમ હણહણે, (૭) હાથીની જેમ મર્જના કરે, (૮) સિંહનાદ કરે અથવા આવું કરનારા બીજાને અનુમોદે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૨૪૩] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) ભેરી, (૨) પટક, (૩) મુરજ, (૪) મૃદંગ, (૫) નાંદી, (૬) ઝાલર, (૭) વલ્લરી, (૮) ડમરુ, (૯) મકુચ, (૧૦) સદુચ, (૧૧) પ્રદેશ, (૧૨) ગોલુકી - આ બધાંના શબ્દોને કે બીજા પણ તેવા પ્રકારના વાદ્યોના શબ્દો સાંભળવાના સંકલ્પથી જાય કે જનારને અનુમોદે.

[૧૨૪૪] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) વીણા, (૨) વિપંચી, (૩) તૂણ, (૪) બલ્લીસગ, (૫) વીણાદિ, (૬) તુંબવીણા, (૭) ઝોટક, (૮) ઢંકુણ - આ બધાંના શબ્દો કે આવા પ્રકારના અન્ય વાદ્યોના શબ્દો સાંભળવાના સંકલ્પથી જાય કે જનારાની અનુમોદના કરે.

[૧૨૪૫] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) તાલ, (૨) કરાતાલ, (૩) લલિતક, (૪) ગોહિક, (૫) મકરી, (૬) કચ્છભિ, (૭) મહતી, (૮) રજનાલિકા, (૯) વલીકી - આ બધાંના શબ્દો કે આવા પ્રકારના અન્ય વાદ્યોના શબ્દો સાંભળવાના સંકલ્પથી જાય કે જનારાની અનુમોદના કરે.

[૧૨૪૬] જે સાધુ-સાધ્વી (૧) શંખ, (૨) વાંસડી, (૩) વેણુ, (૪) ખરમુખી, (૫) પરિલિ, (૬) ચેચા - આ બધાંના શબ્દો કે આવા પ્રકારના અન્ય વાદ્યોના શબ્દો સાંભળવાના સંકલ્પથી જાય કે જનારાની અનુમોદના કરે.

[૧૨૪૭ થી ૧૨૫૮] આ બાર સૂત્રો છે. જે પૂર્વે ૧૨-માં ઉદ્દેશ્યમાં સૂત્ર-૭૬૩ થી ૭૭૪ના ક્રમે નોંધાયેલા છે.

- સૂત્રનો વિસ્તાર કે સંપૂર્ણ અર્થ ત્યાં આપેલ છે, તે મુજબ જાણી-સમજી લેવો, અત્રે પુનરુક્તિ કરેલ નથી.

- તફાવત માત્ર એટલો છે કે ત્યાં આ બારે સૂત્રોનું વર્ણન ચક્ષુ ઇન્દ્રિયને આશ્રીને કરાયેલ હતું, અહીં આ બારે સૂત્રો શ્રવણેન્દ્રિયને આશ્રીને સાંભળવાના સંકલ્પથી કહ્યા છે.

જે સાધુ વ્ય [દુર્ગી], ખાઈને ચાવત્ ભવનગૃહોના શબ્દ સાંભળવાના સંકલ્પથી જાય છે અથવા જનારાનું અનુમોદન કરે છે તેને લઘુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત આપે.

[અહીં બારે સૂત્રોના તમામ સ્થાનો પૂર્વવત્ કહેવા જોઈએ.]

[૧૨૫૯] જે સાધુ-સાધ્વી ઇત્દૈશિક કે પરલૌકિક શબ્દોમાં, પૂર્વે જોયેલા કે ન જોયેલા શબ્દોમાં, પૂર્વે સાંભળેલા કે ન સાંભળેલા શબ્દોમાં, પૂર્વે જાણેલા કે ન જાણેલા શબ્દોમાં—

આસક્ત, અનુરક્ત, ગૃહ્ણ, અત્યધિક ગૃહ્ણ અથવા આસક્ત, અનુરક્ત, ગૃહ્ણ કે અત્યધિક ગૃહ્ણ યનારને અનુમોદે.

— એ પ્રમાણે આ ઉદ્દેશ-૧૭માંના કોઈપણ દોષનું જે કોઈ સાધુ-સાધ્વી પોતે સેવન કરે ચાવત્ સેવન કરનારની અનુમોદના કરે તો તેને ચાતુર્માસિક પરિહારસ્થાન ઉદ્દ્યાતિક અર્થાત્ “લઘુ ચૌમાસી” નામક પ્રાયશ્ચિત આપે.

**નિશીચસૂત્ર-ઉદ્દેશ-૧૭ નો
મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ સૂત્રાનુવાદ પૂર્ણ**

* ઉદ્દેશો-૧૮ *

• નિશીયસૂત્રના આ ઉદ્દેશમાં સૂત્ર-૧૨૬૦ થી ૧૩૩૨ એટલે કુલ-૭૩ સૂત્રો છે. જેમાં કહેવાયલ કોઈપણ દોષનું ત્રિવિધે સેવન કરનારને “ચાતુર્માસિક પરિહારસ્થાન ઉદ્દેશાતિક” નામક પ્રાયશ્ચિત આવે, જેને “લઘુ ચૌમાસિક” પ્રાયશ્ચિત કહે છે. અહીં અનુવાદ કરાયેલા પ્રત્યેક સૂત્રને અંતે “લઘુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે” એ વાક્ય જોડી દેવું.

[૧૨૬૦] જે સાધુ-સાધ્વી પ્રયોજન વિના નાવમાં બેસે કે બેસનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત.

[૧૨૬૧] જે સાધુ-સાધ્વી નાવ ખરીદે, ખરીદાવે કે ખરીદેલ નાવ કોઈ આપે તો તેમાં બેસે કે બેસનારની અનુમોદના કરે.

[૧૨૬૨] જે સાધુ-સાધ્વી નાવ ઉદ્ધાર લે, ઉદ્ધાર લેવડાવે, ઉદ્ધાર લીધેલી કોઈ આપે તો તેમાં બેસે કે બેસનારને અનુમોદે.

[૧૨૬૩] જે સાધુ-સાધ્વી નાવ પરસ્પર બદલે, બદલાવડાવે, બદલાવેલી નાવ કોઈ આપે તો તેમાં બેસે કે બેસનારને અનુમોદે.

[૧૨૬૪] જે સાધુ-સાધ્વી છીનવેલી, થોડા સમય માટે લઈને આપેલી કે સામેથી લાવેલી નાવમાં બેસે કે બેસનારને અનુમોદે.

[૧૨૬૫] જે સાધુ-સાધ્વી નાવને પાણીમાં ઉતારાવે કે ઉતારવનારની અનુમોદના કરે.

[૧૨૬૬] જે સાધુ-સાધ્વી નાવને સ્થળ ઉપર રાખે, રખાવે કે રખાવનારની અનુમોદના કરે.

[૧૨૬૭] જે સાધુ-સાધ્વી પાણીથી પૂરી ભરેલી નાવને ખાલી કરાવે ખાલી કરાવનારની અનુમોદના કરે.

[૧૨૬૮] જે સાધુ-સાધ્વી કીચડમાં ફસાયેલી નાવ બહાર કઢાવે, બહાર કઢાવનારની અનુમોદના કરે.

[૧૨૬૯] જે સાધુ-સાધ્વી મોટી નાવમાં જવા માટે નાની નાવમાં બેસે - પ્રતિનાવા કરે કે કરાવનારની અનુમોદના કરે.

[૧૨૭૦] જે સાધુ-સાધ્વી ઉર્ધ્વગામીની કે અધોગામીની નાવમાં બેસે કે બેસનારાની અનુમોદના કરે.

[૧૨૭૧] જે સાધુ-સાધ્વી યોજનથી અધિક પ્રવાહમાં જનારી અથવા અર્ધયોજનથી અધિક પ્રવાહમાં જનારી નાવમાં બેસે અથવા બેસનારની અનુમોદના કરે.

[૧૨૭૨] જે સાધુ-સાધ્વી નાવને કિનારે ખેંચે, જળમાં ખેંચે, લંગર નાંખીને બાંધે કે દોરડાથી ખેંચીને બાંધે-બાંધનારને અનુમોદે.

[૧૨૭૩] જે સાધુ-સાધ્વી નાવને હલેસાથી, ઉપકરણ વિશેષથી, વાંસ ઇત્યાદિથી ચલાવે, ચલાવરાને અનુમોદે.

[૧૨૭૪] જે સાધુ-સાધ્વી નાવમાંથી વાસણ, પાત્ર, માટીના ભાજન કે ઉત્સિચનક દ્વારા પાણી કાઢે કે કાઢનારને અનુમોદે.

[૧૨૭૫] જે સાધુ-સાધ્વી નાવના સિદ્ધમાંથી પાણી આવતા કે નાવને ડૂબતી

જોઈને હાથ, પગ, પીપલ કે કુસુના પત્ર સમૂહ વડે, માટી કે વસ્ત્રપંડથી તેના છેદને બંધ કરે - બંધ કરનારને અનુમોદે.

[૧૨૭૬] નાવમાં રહેલ સાધુ નાવમાંના ગૃહસ્થ પાસેથી અશનાદિ આહાર ગ્રહણ કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૧૨૭૭] નાવમાં રહેલ સાધુ પાણીમાં રહેલા ગૃહસ્થ પાસેથી અશનાદિ આહાર ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે.

[૧૨૭૮] નાવમાં રહેલ સાધુ કીચડમાં રહેલા ગૃહસ્થ પાસેથી અશનાદિ આહાર ગ્રહણ કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૧૨૭૯] નાવમાં રહેલ સાધુ ભૂમિ ઉપર રહેલા ગૃહસ્થ પાસેથી અશનાદિ ગ્રહણ કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૧૨૮૦ થી ૧૨૮૩] જળમાં રહેલ સાધુ :- (૧) નાવમાં રહેલ, (૨) જળમાં રહેલ, (૩) કીચડમાં રહેલ, (૪) ભૂમિ ઉપર રહેલ ગૃહસ્થ પાસેથી અશનાદિ આહાર ગ્રહણ કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૧૨૮૪ થી ૧૨૮૭] કીચડમાં રહેલ સાધુ, (૧) નાવમાં રહેલ, (૨) જળમાં રહેલ, (૩) કીચડમાં રહેલ, (૪) ભૂમિ ઉપર રહેલ ગૃહસ્થ પાસેથી અશનાદિ આહાર ગ્રહણ કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૧૨૮૮ થી ૧૨૯૨] સ્થળ ઉપર રહેલ સાધુ (૧) નાવમાં રહેલ, (૨) જળમાં રહેલ, (૩) કીચડમાં રહેલ, (૪) ભૂમિ ઉપર રહેલ ગૃહસ્થ પાસેથી અશનાદિ આહાર ગ્રહણ કરે કે કરનારને અનુમોદે.

• અહીં સૂત્ર ૧૨૭૬થી ૧૨૯૧માં કુલ ૧૬-સૂત્રો આપેલા છે જેમાં ચાર પ્રકારે ચાર ભેદ દર્શાવેલાં છે. (૧) નાવ, (૨) જળ, (૩) કીચડ, (૪) ભૂમિ. આ ચાર સ્થળને આશ્રીને સાધુ તથા ગૃહસ્થની ચતુર્ભંગીઓ બતાવેલી છે.

[૧૨૯૨ થી ૧૩૩૨] જે સાધુ-સાધ્વી વસ્ત્ર ખરીદે છે, ખરીદાવે છે અથવા સાધુને માટે ખરીદીને લાવેલ હોય તેને ગ્રહણ કરે અથવા ગ્રહણ કરનારાનું અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત... આ સૂત્રથી આરંભીને... જે સાધુ-સાધ્વી - અહીં મને વસ્ત્ર પ્રાપ્ત થશે તેવી બુદ્ધિથી વર્ષાવાસ રહે કે રહેનારની અનુમોદના કરે.

નોંધ :- ઉદેશ-૧૪-માં સૂત્ર-૮૬૩ થી ૮૦૩ એમ કુલ ૪૧ સૂત્રો છે. આ બધાં ૪ સૂત્રો -પાત્રના સંબંધમાં કહેવાયેલ છે. આ ૪ - ૪૧ સૂત્રો અહીં વસ્ત્રના સંબંધમાં છે. તેથી સૂત્રો, સૂત્રાર્થ કે સૂત્રવિસ્તાર બધો જ ઉદેશ-૧૪ પ્રમાણે જ છે. માત્ર "પાત્ર" શબ્દના સ્થાને "વસ્ત્ર" શબ્દ કહેવો. બાકી બધું તેમજ જ્ઞાનવું - સમજવું.

- - - એ પ્રમાણે ઉદેશ-૧૮માં જણાવેલ કોઈપણ દોષનું સાધુ-સાધ્વી ત્વયં સેવન કરે ચાવત્ સેવન કરનારને અનુમોદે તો "ચાતુર્માસિક પરિહારસ્થાન ઉદ્ઘાતિક" પ્રાયશ્ચિત આવે. જેને "લઘુ ચૌમાસિક પ્રાયશ્ચિત" કહે છે.

**નિશીથસૂત્ર-ઉદેશો-૧૮ નો
મુનિ દીપરત્નજીએ કરેલ સૂત્રાનુવાદ પૂર્ણ**

* ઉદ્દેશો-૧૯ *

• નિશીવસૂત્રના આ ઉદ્દેશમાં સૂત્ર-૧૩૩૩ થી ૧૩૬૯ એટલે કે કુલ ૩૭-સૂત્રો છે. તેમાં કહેવાયેલ કોઈપણ દોષખંડ ત્રિવિધે સેવન કરનારને “ચાતુર્માસિક પરિહારસ્થાન ઉદ્ધાતિક” પ્રાયશ્ચિત આવે, જેને લઘુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત કહે છે.

• પ્રત્યેક સૂત્રાર્થના અંતે “લઘુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે” એ વાક્ય જોડી દેવું. જેથી પ્રાયશ્ચિત અધિકાર સ્પષ્ટ સમજાય.

[૧૩૩૩] જે સાધુ-સાધ્વી ઔષધ ખરીદે, ખરીદાવે, સાધુને માટે ખરીદીને આપે તો ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે.

[૧૩૩૪] જે સાધુ-સાધ્વી ઔષધ ઉઘાર લાવે, ઉઘાર લેવડાવે, ઉઘાર લાવનાર પાસેથી ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે.

[૧૩૩૫] જે સાધુ-સાધ્વી ઔષધને બદલાવે, બદલાવડાવે, બદલાવીને દેનાર પાસેથી ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે.

[૧૩૩૬] જે સાધુ-સાધ્વી છીનવીને લાવેલ, સ્વામીની આજ્ઞા વિના લવાયેલી અથવા સામેથી લાવેલ ઔષધ ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે.

[૧૩૩૭] જે સાધુ-સાધ્વી ત્રણ માત્રાથી અધિક ઔષધ ગ્રહણ કરે કે કરનારને અનુમોદે.

[૧૩૩૮] જે સાધુ-સાધ્વી ઔષધ સાથે લઈને ગ્રામાનુગ્રામ વિચરે કે વિચરનારને અનુમોદે.

[૧૩૩૯] જે સાધુ-સાધ્વી ઔષધને સ્વયં ગાળે, ગાળાવે, ગાળીને દેનાર પાસેથી ગ્રહણ કરે કે ગ્રહણ કરનારને અનુમોદે.

[૧૩૪૦] જે સાધુ-સાધ્વી પ્રાતઃક્રમણાદિ ચાર સંધ્યામાં અર્થાત્ સૂર્યોદય, મધ્યાહન, સંધ્યા, મધ્યરાત્રિ એ ચાર સંધ્યામાં સ્વાધ્યાય કરે કે સ્વાધ્યાય કરનારાની અનુમોદના કરે.

[૧૩૪૧] જે સાધુ-સાધ્વી કાલિકશ્રુતની ત્રણ પૃષ્ઠાથી અધિક પૃષ્ઠા અકાળમાં પૂછે કે પૂછનારની અનુમોદના કરે.

[૧૩૪૨] જે સાધુ-સાધ્વી દિવિવાદની સાત પૃષ્ઠાથી અધિક પૃષ્ઠા અકાળમાં કરે કે પૂછનારની અનુમોદના કરે.

[૧૩૪૩] જે સાધુ-સાધ્વી ઇન્દ્ર-સ્કંદ-ચક્ષુ-ભૂત એ ચાર મહોત્સવોમાં સ્વાધ્યાય કરે કે સ્વાધ્યાય કરનારને અનુમોદે.

[૧૩૪૪] જે સાધુ-સાધ્વી આશ્વિની - કાર્તિકી - ચૈત્રી - આષાઢી એ ચાર મહાપ્રતિપદાઓમાં અર્થાત્ આસો, કારતક, ચૈત્ર અને અષાઢ પૂર્ણિમા પછીની એકમે સ્વાધ્યાય કરે કે સ્વાધ્યાય કરનારની અનુમોદના કરે તે પ્રાયશ્ચિત.

[૧૩૪૫] જે સાધુ-સાધ્વી ચારે સ્વાધ્યાયકાળ [ચારે પોરિસિમાં] અર્થાત્ દિવસ અને રાત્રિના પહેલા-છેલ્લા પ્રહરમાં જે સ્વાધ્યાય કર્યા વિના વ્યતીત કરે અથવા કરનારનું અનુમોદના કરે તો લઘુ ચૌમાસી પ્રાયશ્ચિત.

[૧૩૪૬] જે સાધુ-સાધ્વી અસ્વાધ્યાયકાળમાં સ્વાધ્યાય કરે છે અથવા સ્વાધ્યાય કરનારની અનુમોદના કરે છે.

[૧૩૪૭] જે સાધુ-સાધ્વી પોતાના શારીરિક અસ્વાધ્યાયમાં સ્વાધ્યાય કરે છે કે સ્વાધ્યાય કરનારની અનુમોદના કરે છે.

[૧૩૪૮] જે સાધુ-સાધ્વી પહેલાં વાંચના દેવા યોગ્ય સૂત્રોની વાંચના આપ્યા સિવાય પછી વાંચના દેવા યોગ્ય સૂત્રોની વાંચના આપે છે અથવા તેવી વાંચના આપનારને અનુમોદે છે.

[૧૩૪૯] જે સાધુ-સાધ્વી “નવબ્રહ્મચર્ય” અધ્યયન નામક પહેલાં શ્રુતસ્કંધની વાંચના આપ્યા વિના ઉત્તમ શ્રુતની વાંચના આપે છે અર્થાત્ આચારંગના પહેલાં શ્રુતસ્કંધની વાંચના આપ્યા સિવાય સીધી જ છેદસૂત્ર કે દંષ્ટિવાદની વાંચના આપે કે આપનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

[૧૩૫૦] જે સાધુ-સાધ્વી અપાત્ર-અયોગ્યને વાંચના આપે છે અથવા વાંચના આપનારને અનુમોદે છે.

[૧૩૫૧] જે સાધુ-સાધ્વી પાત્ર-યોગ્યને વાંચના ન આપે અથવા વાંચના આપનારને અનુમોદે.

[૧૩૫૨] જે સાધુ-સાધ્વી અપ્રાપ્ત-અવિનિતને વાંચના આપે છે અથવા વાંચના આપનારને અનુમોદે છે.

[૧૩૫૩] જે સાધુ-સાધ્વી પ્રાપ્ત-વિનિતને વાંચના ન આપે અથવા ન આપનારની અનુમોદના કરે.

[૧૩૫૪] જે સાધુ-સાધ્વી અવ્યક્ત-૧૬ વર્ષનો ન થયો હોય તેવાને વાંચના આપે કે આપનારને અનુમોદે.

[૧૩૫૫] જે સાધુ-સાધ્વી વ્યક્ત-૧૬ વર્ષની ઉંમરનાને વાચના ન આપે કે ન આપનારને અનુમોદે.

[૧૩૫૬] જે સાધુ-સાધ્વી જે સમાન યોગ્યતાવાળા હોય તેવા શિષ્યોમાં એક ને શિક્ષિત કરે છે અને એકને શિક્ષિત કરતાં નથી. એકને વાચના આપે છે અને એકને વાચના આપતા નથી. આવું સ્વયં કરે યાવત્ કરનારને અનુમોદે.

[૧૩૫૭] જે સાધુ-સાધ્વી, આચાર્ય અને ઉપાધ્યાયે આપ્યા વિના વાચના લે છે અથવા લેનારાનું અનુમોદન કરે.

[૧૩૫૮] જે સાધુ પાર્શ્વસ્થને વાચના આપે છે અથવા વાચના આપનારને અનુમોદે છે.

[૧૩૫૯] જે સાધુ પાર્શ્વસ્થ પાસેથી વાચના લે કે વાચના લેનારની અનુમોદના કરે.

[૧૩૬૦] જે સાધુ અવસન્ન ને વાચના આપે છે અથવા વાચના આપનારને અનુમોદે છે.

[૧૩૬૧] જે સાધુ અવસન્ન પાસેથી વાચના લે છે અથવા વાચના લેનારને અનુમોદે છે.

[૧૩૬૨] જે સાધુ અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થને વાચના આપે છે અથવા આપનારની

અનુમોદના કરે છે.

[૧૩૬૩] જે સાધુ અન્યતીર્થિક કે ગૃહસ્થ પાસેથી વાચના લે છે અથવા તેનારની અનુમોદના કરે છે.

[૧૩૬૪] જે સાધુ કુશીલને વાચના આપે છે અથવા તેવાને વાચના આપનારની અનુમોદના કરે છે.

[૧૩૬૫] જે સાધુ કુશીલ પાસેથી વાચના લે છે અથવા તેવા પાસેથી વાચના તેનારની અનુમોદના કરે છે.

[૧૩૬૬] જે સાધુ નિત્યક પાસેથી વાચના લે છે અથવા તેવા વાચના તેનારની અનુમોદના કરે છે.

[૧૬૬૭] જે સાધુ નિત્યક જે વાચના આપે છે અથવા તેવાને વાચના આપનારની અનુમોદના કરે છે.

[૧૩૬૮] જે સાધુ સંસકતને વાચના આપે છે અથવા તેવાને વાચના આપનારની અનુમોદના કરે છે.

[૧૩૬૯] જે સાધુ નિત્યક પાસેથી વાચના લે છે અથવા વાચના તેનારની અનુમોદના કરે છે.

[નોંધ :- પાસત્વા, અવસાન, કુશીલ, નિત્યક, સંસકત આ શબ્દોની વ્યાખ્યા ઉદ્દેશ-૧૩ના સૂત્ર-૮૩૦ થી ૮૪૭માં અપાયેલી છે ત્યાંથી જાણી-સમજી લેવી પુનરુક્તિ કરી નથી.]

એ પ્રમાણે ઉદ્દેશ-૧૯માં જણાવેલા કોઈપણ દોષનું સેવન સ્વયં કરે ચાલતુ કરાવનારની અનુમોદના કરે તે—

‘ચાતુર્માસિક પરિહારસ્થાન ઉદ્ધાતિક’ પ્રાયશ્ચિત્ત આવે જેને ‘લઘુ ચૌમાસી’ પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે.

નિશ્ચયસૂત્ર-ઉદ્દેશ-૧૯ નો
મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ સૂત્રાનુવાદ પૂર્ણ

* ઉદ્દેશો-૨૦ *

• નિશીયસૂત્રના આ વીસમાં અને છેલ્લા ઉદ્દેશમાં સૂત્ર-૧૩૭૦ થી ૧૪૨૦ એટલે કે ૫૧ સૂત્રો છે. આ ઉદ્દેશમાં પ્રાયશ્ચિત્તની વિશુદ્ધિ માટે પ્રાયશ્ચિત્ત શું કરવું ? તે જણાવેલ છે. ૧૯ ઉદ્દેશમાં કહેલા દોષોનું સેવન કર્યા બાદ આલોચકોને આલોચના અનુસાર પ્રાયશ્ચિત્ત દેવાના વિનિમ્ન વિકલ્પો રૂપ ચૌદ સૂત્રોથી આ ઉદ્દેશનો આરંભ થાય છે. સૂત્રો સમજવાને બાધ્ય અને ચૂર્ણનો સંદર્ભ સમુખ હોવો ખૂબ જરૂરી છે.

[૧૩૭૦] જે સાધુ૦ એક વખત માસિક પરિહારસ્થાનની પ્રતિસેવના કરીને આલોચના કરે તો તેને માયારહિત આલોચના કરે તો એક માસનું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે અને માયાસહિત આલોચના કરે તો બે માસનું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે.

[૧૩૭૧] જે સાધુ૦ એક વખત બેમાસી પરિહારસ્થાનની પ્રતિસેવના કરીને આલોચના કરે તો તેને માયા રહિત આલોચના કરે તો બેમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે અને માયા સહિત આલોચના કરે તો ત્રણમાસનું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે.

[૧૩૭૨] જે સાધુ૦ એક વખત ત્રિમાસી પરિહારસ્થાનની પ્રતિસેવના કરીને આલોચના કરે તો તેને માયારહિત આલોચના કરે તો ત્રિમાસિક પ્રાયશ્ચિત્ત આવે અને માયા સહિત આલોચના કરે તો ચાતુર્માસિક પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે.

[૧૩૭૩] જે સાધુ૦ એક વખત ચારમાસી પરિહારસ્થાનની પ્રતિસેવના કરીને આલોચના કરે તો તેને માયા રહિત આલોચના કરતા ચારમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે અને માયા સહિત આલોચના કરતા પંચમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે.

[૧૩૭૪] જે સાધુ૦ એક વખત પાંચમાસી પરિહારસ્થાનની પ્રતિસેવના કરીને આલોચના કરે તો માયા રહિત આલોચના કરતા પંચમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે અને માયા સહિત આલોચના કરતા છમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે તેનાથી ઉપરાંત માયા સહિત કે માયા રહિત આલોચના કરે તો પણ છમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત જે આવે.

[૧૩૭૫] જે સાધુ૦ અનેકવાર માસિક પરિહારસ્થાનની પ્રતિસેવના કરીને આલોચના કરે તો તેને માયારહિત આલોચના કરતા એક માસનું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે અને માયા સહિત આલોચના કરતા બેમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે.

[૧૩૭૬] જે સાધુ૦ અનેકવાર બેમાસી પરિહારસ્થાનની પ્રતિસેવના કરીને આલોચના કરે તો તેને માયારહિત આલોચના કરતા બેમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે અને માયા સહિત આલોચના કરતા ત્રણમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે.

[૧૩૭૭] જે સાધુ૦ અનેકવાર ત્રણમાસી પરિહારસ્થાનની પ્રતિસેવના કરીને આલોચના કરે તો તેને માયા રહિત આલોચના કરતા ત્રણમાસની પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે અને માયા સહિત આલોચના કરતા ચારમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે.

[૧૩૭૮] જે સાધુ૦ અનેકવાર ચારમાસી પરિહારસ્થાનની પ્રતિસેવના કરીને આલોચના કરે તો તેને માયારહિત આલોચના કરતા ચારમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે. અને માયાસહિત આલોચના કરતા પંચમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે.

[૧૩૭૯] જે સાધુ૦ અનેકવાર પંચમાસી પરિહારસ્થાનની પ્રતિસેવના કરીને

આલોચના કરે તો તેને માયારહિત આલોચના કરે તો તેને માયારહિત આલોચના કરતાં પંચમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે અને માયા સહિતા આલોચના કરતા છમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે છે.

તેનાથી આગળ માયા સહિત કે માયા રહિત આલોચના કરે તો પણ છમાસી ૪ પ્રાયશ્ચિત આવે છે.

સશાલ્ય કે નિ:શાલ્ય આલોચનાનું મહત્તમ પ્રાયશ્ચિત છ માસ ૪ જાણવું, તેથી અધિક નહીં [વર્તમાન શાસનમાં છ માસ કરતાં વધારે પ્રાયશ્ચિતનું વિધાન નથી.]

[૧૩૮૦] જે સાધુ૦ માસિક, બેમાસી, ત્રણમાસી, ચારમાસી, પાંચમાસી એ પરિહારસ્થાનોમાંથી કોઈ એક પરિહારસ્થાનની એક વખત પ્રતિસેવના કરીને આલોચના કરે તો—

તેને માયા રહિત આલોચના કરતા આસેવિત પરિહારસ્થાન અનુસાર અનુક્રમે માસિક ચાવત્ પંચમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે.

માયા સહિત આલોચના કરતા આસેવિત પરિહારસ્થાન અનુસાર બેમાસી ચાવત્ છમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે છે.

તેનાથી ઉપરાંત માયા સહિત કે માયા રહિત આલોચના કરતા તે છમાસી પ્રાયશ્ચિત ૪ આવે છે.

[૧૩૮૧] જે સાધુ૦ માસિક ચાવત્ પંચમાસી એ પરિહારસ્થાનોમાંથી કોઈ એક પરિહારસ્થાનની અનેકવાર પ્રતિસેવના કરીને આલોચના કરે તો તેને માયા રહિત આલોચના કરતાં આસેવિત પરિહારસ્થાન અનુસાર માસિક ચાતના પંચમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે છે અને માયાસહિત આલોચના કરતા આસેવિત પરિહારસ્થાન અનુસાર બેમાસી ચાવત્ છમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે છે.

તેનાથી આગળ માયા સહિત કે માયા રહિત આલોચના કરે તો પણ તેજ છમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે છે.

[૧૩૮૨] જે સાધુ૦ ચાતુર્માસિક કે સાધિક ચાતુર્માસિક પંચમાસી કે સાધિક પંચમાસી આ પરિહારસ્થાનોમાંથી કોઈ એક પરિહારસ્થાનની એક વખત પ્રતિસેવના કરીને આલોચના કરતો તેને માયા રહિત આલોચના કરતાં આસેવિત પરિહારસ્થાન અનુસાર ચાતુર્માસિક, સાધિક ચાતુર્માસી, પંચમાસી, સાધિક પંચમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે, માયા સહિત આલોચના કરતાં આસેવિત પરિહારસ્થાન અનુસાર પંચમાસી, સાધિક પંચમાસી, છમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે.

તેનાથી આગળ માયા સહિત કે માયા રહિત આલોચના કરતાં તે ૪ છમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે છે.

[૧૩૮૩] જે સાધુ૦ અનેકવાર ચાતુર્માસી કે અનેકવાર સાધિક ચારમાસી અનેકવાર પંચમાસી કે અનેકવાર સાધિક પંચમાસી પરિહારસ્થાનમાં કોઈ એક પરિહારસ્થાનની પ્રતિસેવના કરી આલોચના કરે તો તેને માયા રહિત આલોચના કરતા આ સેવિત પરિહારસ્થાન અનુસાર ચારમાસી આદિ પ્રાયશ્ચિત આવે. માયા

સહિત આલોચના કરતાં પંચમાસી, સાવિક પંચમાસી કે છમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે.

તેનાથી આગળ માયાસહિત કે માયારહિત આલોચના કરતાં તે ૪ છમાસી પ્રાયશ્ચિત આવે છે.

[૧૩૮૪ થી ૧૩૮૭] જે સાધુ૦ ચાતુર્માસિક, સાધિક ચાતુર્માસિક, પંચમાસિક કે સાધિક પંચમાસિક એ પરિહારસ્થાનોમાંથી કોઈ એક પરિહારસ્થાનની :-

[૧૩૮૪] એકવાર પ્રતિસેવના કરી આલોચના કરે.

[૧૩૮૫] અનેકવાર પ્રતિસેવના કરી આલોચના કરે.

[૧૩૮૬] તે આલોચના માયારહિત કરે.

[૧૩૮૭] તે આલોચના માયા સહિત કરે.

ઉક્ત ચારે સૂત્રોમાં [ચાર સંજોગોમાં] શું કરે ? તેની વિધિ :-

૦ - ૦ પરિહારસ્થાન પાપનું પ્રાયશ્ચિત તપ કરી રહેલા સાધુની સહાયાદિ માટે પરિહારિક ને અનુકૂળવર્તી કોઈ સાધુ નિયત કરાય તેને આ પરિહાર તપસીની વૈયાવચ્ચ કરવાને માટે સ્થાપના કર્યા પછી પણ કોઈ પાપ સ્થાનનું સેવન કરે અને પછી કહે કે મેં અમુક પાપનું સેવન કર્યું છે ત્યારે સદાનું પૂર્વે સેવેલ પ્રાયશ્ચિત કરી સેવે.

[આહીં પાપ સ્થાનકને પૂર્વ પ્રશ્નાત સેવવાના વિષયમાં ચતુર્ભંગી છે, તે આ રીતે] (૧) પહેલાં સેવેલા પાપની પહેલા આલોચના કરી હોય (૨) પહેલાં સેવેલા પાપની પછી આલોચના કરી હોય (૩) પછી સેવેલા પાપની પહેલા આલોચના કરી હોય (૪) પછી સેવેલા પાપની પછી આલોચના કરી હોય.

[પાપ આલોચના ક્રમ કહ્યા પછી પરિહાર સેવન કરનારના ભાવને આશ્રીને ચાતુર્ભંગી જણાવે છે.] (૧) સંકલ્પ કાળે અને આલોચના સમયે માયારહિતપણુ (૨) સંકલ્પ કાળે માયા રહિત પણ આલોચના સમયે માયા સહિત (૩) સંકલ્પકાળે માયા સહિત પણ આલોચના કાળે માયા રહિત (૪) સંકલ્પકાળે અને આલોચના કાળે બંને સમયમાં માયા સહિત હોય.

આમાંથી કોઈપણ પ્રકારનાં ભંગથી આલોચના કરતાં તેના બધાંજ સ્વકૃત વેળા પણ પુનઃ કોઈ પ્રકારની પ્રતિસેવના કરે તો તેને સંપૂર્ણ પ્રાયશ્ચિત પણ પૂર્વ પ્રદત પ્રાયશ્ચિતમાં આરોપિત કરી દેવું જોઈએ અર્થાત્ તે ૪ ક્રમમાં ફરી પ્રાયશ્ચિત તપ આદરે.

[૧૩૮૮] છ માસિક પ્રાયશ્ચિત વહન કરનાર સાધુ જે પ્રાયશ્ચિત વહન કાલના આરંભમાં મધ્યમાં કે અંતમાં પ્રયોજન હેતુ કે કારણથી બેમાસ પ્રાયશ્ચિત યોગ્ય દોષનું સેવન કરીને આલોચના કરે તો તેને અન્યૂનાધિક ૨૦ રાત્રિની આરોપણનું પ્રાયશ્ચિત આવે છે. તેના પછી ફરી દોષનું સેવન કરે તો બે માસ અને ૨૦ રાત્રિનું પ્રાયશ્ચિત આવે છે.

[૧૩૮૯] પાંચમાસી પ્રાયશ્ચિત વહન કરનાર સાધુ જે પ્રાયશ્ચિત વહનકાળના આરંભે, મધ્યે કે અંતે પ્રયોજન હેતુ કે કારણે બે માસ પ્રાયશ્ચિત યોગ્ય દોષનું સેવન કરીને આલોચના કરે તો તેને અન્યૂનાધિક ૨૦ રાત્રિની આરોપણનું પ્રાયશ્ચિત આવે.

તેને પછી ફરી દોષ સેવે તો તેને બે માસ અને વીસ રાત્રિનું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે.

[૧૩૯૦] ચારમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત વહન કરનાર સાધુ જો પ્રાયશ્ચિત્ત વહનકાળના આરંભે મધ્યમાં કે અંતે પ્રયોજન હેતુ કારણથી બેમાસ પ્રાયશ્ચિત્ત યોગ્ય દોષનું સેવન કરીને આલોચના કરેતો તેને અબ્યુનાદિક ૨૦ રાત્રિનું આરોપણ પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે, ત્યાર પછી ફરી દોષ સેવે તો બે માસ અને વીસ રાત્રિનું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે.

[૧૩૯૧] ત્રણમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત વહન કરનાર સાધુને જો પ્રાયશ્ચિત્ત વહનકાળના ઇત્યાદિ બધું ઉપર મુજબ—

[૧૩૯૨] બેમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત વહન કરનાર સાધુને જો પ્રાયશ્ચિત્ત વહનકાળના ઇત્યાદિ બધું ઉપર મુજબ—

[૧૩૯૩] માસિક પ્રાયશ્ચિત્ત વહન કરનાર સાધુ જો પ્રાયશ્ચિત્ત વહનકાળના ઇત્યાદિ બધું ઉપર મુજબ ચાવત્ બે માસ અને વીસ રાત્રિનું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે.

[૧૩૯૪] બે માસ અને વીસ રાત્રિનું પ્રાયશ્ચિત્ત વહન કરનાર સાધુ જો પ્રાયશ્ચિત્ત વહનકાળના આરંભે મધ્યે કે અંતે પ્રયોજન હેતુ કે કારણથી બે માસ પ્રાયશ્ચિત્ત યોગ્ય દોષનું સેવન કરીને આલોચના કરે તો તેને અબ્યુનાદિક વીસ રાત્રિની આરોપણનું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે જેને ઉમેરીને ત્રણમાસ અને દશ અહોરાત્રની પ્રસ્થાપના થાય છે.

[૧૩૯૫] ત્રણમાસ અને દશ રાત્રિનું પ્રાયશ્ચિત્ત વહન કરનાર સાધુ જો પ્રાયશ્ચિત્ત વહનકાળના આરંભે, મધ્યે કે અંતે પ્રયોજન હેતુ કે કારણથી બેમાસ પ્રાયશ્ચિત્ત યોગ્ય દોષનું સેવન કરી આલોચના કરે તો તેને અબ્યુનાદિક વીસ રાત્રિની આરોપણનું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે જેને ઉમેરવાથી ચારમાસની પ્રસ્થાપના થાય છે.

[૧૩૯૬] ચારમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત વહન કરનાર સાધુ [બધું ઉપર મુજબ કહેવું] ચાવત્ વીસ રાત્રિનું આરોપણ પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે, જેને ઉમેરવાથી ચારમાસ અને વીસરાત્રિની પ્રસ્થાપના થાય છે.

[૧૩૯૭] ચારમાસ અને વીસ રાત્રિનું પ્રાયશ્ચિત્ત વહન કરનાર સાધુ [બધું ઉપર મુજબ કહેવું] ચાવત્ વીસ રાત્રિનું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે, જેને ઉમેરવાથી પાંચમાસ અને દશ રાત્રિની પ્રસ્થાપના થાય છે.

[૧૩૯૮] પાંચમાસ અને દશ રાત્રિનું પ્રાયશ્ચિત્ત વહન કરનાર સાધુ [બધું ઉપર મુજબ કહેવું] ચાવત્ વીસ રાત્રિનું આરોપણ પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે. જેને ઉમેરવાથી છ માસની પ્રસ્થાપના થાય છે.

[૧૩૯૯] છમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત વહન કરનારા સાધુ જો પ્રાયશ્ચિત્ત વહનકાળના આરંભે, મધ્યે કે અંતે પ્રયોજન હેતુ કે કારણથી માસિક પ્રાયશ્ચિત્ત યોગ્ય દોષનું સેવન કરીને આલોચના કરે તો તેને અબ્યુનાદિક એક પક્ષની આરોપણનું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે. ત્યારપછી પુનઃ દોષ સેવન કરે તો દોઢ માસનું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે.

[૧૪૦૦] પાંચમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત વહન કરનાર સાધુ [બાકી સૂત્ર-૧૩૮૯ મુજબ] ચાવત્ દોઢ માસનું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે.

[૧૪૦૧] ચારમાસી પ્રાયશ્ચિત વહન કરનાર સાધુ [બાકી સૂત્ર-૧૩૯૯ મુજબ] યાવત્ દોઢ માસનું પ્રાયશ્ચિત આવે.

[૧૪૦૨] ત્રણમાસી પ્રાયશ્ચિત વહન કરનાર સાધુ [બાકી સૂત્ર-૧૩૯૯ મુજબ] યાવત્ દોઢ માસનું પ્રાયશ્ચિત આવે.

[૧૪૦૩] બેમાસી પ્રાયશ્ચિત વહન કરનાર સાધુ [બાકી સૂત્ર-૧૩૯૯ મુજબ] યાવત્ દોઢ માસનું પ્રાયશ્ચિત આવે.

[૧૪૦૪] માસિક પ્રાયશ્ચિત વહન કરનાર સાધુ [બાકી સૂત્ર-૧૩૯૯ મુજબ] યાવત્ દોઢ માસનું પ્રાયશ્ચિત આવે.

[૧૪૦૫] દોઢમાસી પ્રાયશ્ચિત વહન કરનાર સાધુ જે પ્રાયશ્ચિત વહનકાળના આરંભે, મધ્યે કે અંતમાં પ્રયોજન હેતુ કે કારણથી માસિક પ્રાયશ્ચિત યોગ્ય દોષ સેવન કરીને આલોચના કરે તો તેને અબ્યૂનાધિક એકપક્ષની આરોપણાનું પ્રાયશ્ચિત આવે છે. જેને ઉમેરતા બે માસની પ્રસ્થાપના થાય.

[૧૪૦૬ થી ૧૪૧૩] આ આઠ સૂત્રો છે. આ આઠ સૂત્રોનો આભાવો સૂત્ર-૧૪૦૫ ની સમાન ૪ છે. ફર્ક માત્ર એટલો કે દોઢમાસીને સ્થાને પ્રાયશ્ચિત વહનનો કાળ પંદર-પંદર દિવસ વધતો જાય છે અને છેલ્લે સંયુક્ત પ્રાયશ્ચિત કાળ પણ પંદર દિન વધે છે. આ આઠ સૂત્રોનો સંદોષ આ રીતે છે.

૦ - ૦ [૧૪૦૬] બે માસ પ્રાયશ્ચિત	- X - સંયુક્તકાળ અઢી માસ
૦ - ૦ [૧૪૦૭] અઢી માસ પ્રાયશ્ચિત	- X - સંયુક્તકાળ ત્રણ માસ
૦ - ૦ [૧૪૦૮] ત્રણ માસ પ્રાયશ્ચિત	- X - સંયુક્તકાળ સાડા ત્રણ માસ
૦ - ૦ [૧૪૦૯] સાડા ત્રણ માસ પ્રાયશ્ચિત	- X - સંયુક્તકાળ ચાર માસ
૦ - ૦ [૧૪૧૦] ચાર માસ પ્રાયશ્ચિત	- X - સંયુક્તકાળ સાડા ચાર માસ
૦ - ૦ [૧૪૧૧] સાડા ચાર માસ પ્રાયશ્ચિત	- X - સંયુક્તકાળ પાંચ માસ
૦ - ૦ [૧૪૧૨] પાંચ માસ પ્રાયશ્ચિત	- X - સંયુક્તકાળ છ માસ

સૂત્ર-૧૪૦૬ થી ૧૪૦૩નો આખો આભાવો સૂત્ર-૧૪૦૫ મુજબ સાચું ગોઠવી લેવો - કહી દેવો.

[૧૪૧૪] બે માસ પ્રાયશ્ચિત વહન કરનાર સાધુ જે પ્રાયશ્ચિત વહનકાળના આરંભે, મધ્યે કે અંતે પ્રયોજન હેતુ કે કારણથી માસિક પ્રાયશ્ચિત યોગ્ય દોષ સેવન કરીને આલોચના કરે તો તેને અબ્યૂનાધિક એક પક્ષની આરોપણાનું પ્રાયશ્ચિત આવે જેને ઉમેરવાથી અઢી માસની પ્રસ્થાપના થાય છે.

[૧૪૧૫] અઢી માસ પ્રાયશ્ચિત વહન કરનાર સાધુ જે પ્રાયશ્ચિત વહનકાળના આરંભે, મધ્યે કે અંતે પ્રયોજન હેતુ કે કારણથી બે માસિક પ્રાયશ્ચિત યોગ્ય દોષ સેવન કરીને આલોચના કરે તો તેને અબ્યૂનાધિક વીસ રાત્રિની આરોપણાનું પ્રાયશ્ચિત આવે. જેને ઉમેરવાથી ત્રણ માસ અને પાંચ રાત્રિની પ્રસ્થાપના થાય છે.

[૧૪૧૬] ત્રણ માસ અને પાંચ રાત્રિ પ્રાયશ્ચિત વહન કરનાર સાધુ જે પ્રાયશ્ચિત વહનકાળના આરંભે, મધ્યે કે અંતે પ્રયોજન, હેતુ કે કારણથી એક માસ પ્રાયશ્ચિત

યોગ્ય દોષનું સેવન કરીને આલોચના કરે તો તેને અન્યૂનાધિક એક પક્ષની આરોપણાનું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે. જેને ઉમેરવાથી ત્રણ માસ અને વીસ રાત્રિની પ્રસ્થાપના થાય છે.

[૧૪૧૭] ત્રણ માસ, વીસ રાત્રિનું પ્રાયશ્ચિત્ત વહન બે માસ પ્રાયશ્ચિત્ત યોગ્ય દોષ સેવન ૨૦ રાત્રિ આરોપણા પ્રાયશ્ચિત્ત કુલ ચાર માસ અને દશ રાત્રિ. [બાકી સૂત્ર-૧૪૧૬ મુજબ]

[૧૪૧૮] ચાર માસ, દશરાત્રિનું પ્રાયશ્ચિત્ત વહન એક માસ પ્રાયશ્ચિત્ત યોગ્ય દોષ સેવન એક પક્ષ આરોપણા પ્રાયશ્ચિત્ત કુલ પાંચ માસ, પાંચ રાત્રિ ન્યૂન [બાકી સૂત્ર-૧૪૧૬ મુજબ]

[૧૪૧૯] પાંચ માસ પાંચ રાત્રિ ન્યૂન પ્રાયશ્ચિત્ત વહન બે માસ પ્રાયશ્ચિત્ત યોગ્ય દોષ સેવન વીશરાત્રિ આરોપણા પ્રાયશ્ચિત્ત કુલ સાઠા પાંચ માસ [બાકી ૧૪૧૬ મુજબ]

[૧૪૨૦] સાઠા પાંચ માસ પ્રાયશ્ચિત્ત વહન એક માસ પ્રાયશ્ચિત્ત યોગ્ય દોષ સેવન એક પક્ષી આરોપણા પ્રાયશ્ચિત્ત. કુલ છ માસની પ્રસ્થાપના [બાકી સૂત્ર-૧૪૧૬ મુજબ]

**નિશીથસૂત્ર-ઉદ્દેશા-૨૦ નો
મુનિ દીપસ્ત્નસાગરે કરેલ સૂત્રાનુવાદ પૂર્ણ**

- x - x - x -

**નિશીથ-છેદસૂત્ર-૧, ભાગમ-૩૪ નો
મૂળ-સૂત્રાનુવાદ પૂર્ણ**

આગમ સટીક અનુવાદનું વિભાગીકરણ

આગમનું નામ	ભાગ ક્રમાંક
આચારાંગ	૧ અને ૨
સૂત્રકૃતાંગ	૩ અને ૪
સ્થાનાંગ	૫ થી ૭
સમવાયાંગ	૮
ભગવતી	૯ થી ૧૩
જ્ઞાતાધર્મકથા	૧૪
ઉપાસકદશા, અંતકૃત્દશા, અનુતરોપપાતિકદશા, પ્રશ્નવ્યાકરણ	૧૫
વિપાકશ્રુત, ઔપપાતિક	૧૬
રાજપ્રશ્નીય	૧૭
જીવાજીવાભિગમ	૧૭ થી ૧૯
પ્રજ્ઞાપના	૨૦ થી ૨૨
સૂર્ય/ચંદ્ર-પ્રજ્ઞાપ્તિ	૨૩, ૨૪
જંબૂદ્વીપ પ્રજ્ઞાપ્તિ	૨૫ થી ૨૭
નિરચાવલિકા પંચક અને પચગ્નાસૂત્રો-૧૦+૧	૨૮
નિશીથ, વ્યવહાર, બૃહત્કલ્પ દશાશ્રુતસ્કંધ અને જીતકલ્પ	૨૯
મહાનિશીથ	૩૦
આવશ્યક	૩૧ થી ૩૪
પિંડનિર્યુક્તિ, ઓઘનિર્યુક્તિ	૩૫
દશવૈકાલિક	૩૬
ઉત્તરાધ્યયન	૩૭ થી ૩૯
નંદીસૂત્ર	૪૦
અનુયોગદ્વાર	૪૧
કલ્પ (બારસા) સૂત્ર	૪૨